

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛАКІЙЧУК ЯРОСЛАВА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 351.74

**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Я.О. Лакійчук**

Науковий керівник **Константінов Сергій Федорович**, доктор юридичних наук,
професор

Київ – 2019

АНОТАЦІЯ

Лакійчук Я.О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019.

Дисертаційне дослідження присвячено проблематиці покращення адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності поліції. У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції, а також опрацюванні відповідних пропозицій та рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Здійснюється історико-правовий аналіз становлення та розвитку превенції у діяльності правоохоронних органів. Обґрунтовано, що історична обумовленість превенції в діяльності правоохоронних органів та заходів, здійснення яких вона передбачає, показує позитивне значення останньої для суспільства, як запоруки його добробуту, а також необхідність подальшого удосконалення механізмів її здійснення в роботі уповноважених відомств. Виокремлено та охарактеризовано історичні етапи становлення даного інституту в діяльності поліції.

Доведено, що поняття «профілактика», «запобігання» та «попередження» не є тотожними. Аргументовано, що саме ці три категорії у своїй сукупності складають зміст категорії «превенція».

Досліджено методологічні підходи до розуміння превентивних заходів, на основі чого було встановлено, що превентивні заходи - це комплекс дій контрольно-наглядового, реактивного, дозвільно-облікового, реєстраційного, інформаційно-аналітичного, обмежувального характеру, метою яких є

профілактика, попередження та запобігання вчиненню правопорушень у всіх без виключення галузях життєдіяльності суспільства.

Визначаються та надається характеристика видам превентивних заходів поліції. Наголошено, що реальне нормативне закріплення широкого кола превентивних заходів, які в своїй роботі має право використовувати поліція, говорить про розвиток та удосконалення діяльності останньої, зокрема, в аспекті превентивного напрямку роботи та відходу від застарілих каральних методів, застосування яких славилась розформована на сьогоднішній день міліція.

З'ясовано, що правове регулювання – це реальний, координаційний вплив права на суспільні відносини та поведінку людей (адресатів), його активне, дійсне вираження у системі юридичних норм вітчизняного законодавства, що реалізується у певній послідовності, тобто, має відповідний механізм.

Розкривається зміст адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності поліції. Встановлено, що такий вид регулювання представляє собою один з видів правового впливу на суспільні відносини, виражений у системі адміністративно-правових норм, які регулюють суспільні відносини в сфері здійснення органами поліції превентивної діяльності – її організаційного та юридичного забезпечення, удосконалення, а також адміністративно-правових методах впливу, які забезпечують координацію поведінки суб'єктів даних відносин.

Наголошується, що адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності передусім побудовано навколо адміністративно-правової норми, яка фактично постає основним системоутворюючим елементом, «альфою і омегою» даного різновиду правового впливу.

Визначено та охарактеризовано наступні групи методів адміністративно-правового впливу на превентивну діяльність поліції: стимулюючі методи; контрольні-наглядові методи; організаційні методи.

Обстоюється позиція відповідно до якої організаційні заходи поліції щодо здійснення поліцією превентивних заходів знаходять вираження у адміністративних рішеннях основних суб'єктів здійснення заходів подібного типу, до кола яких відноситься Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ та Національна поліція безпосередньо, у особі керівника поліції.

Окреслюються особливості та специфіка взаємодії поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів. Встановлено, що взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів приймає різні форми та реалізується на трьох рівнях: загальнодержавного де ключове значення має взаємодія поліції та органів державної влади; місцевому – співпраця та взаємна підтримка діяльності із органами місцевого самоврядування; на рівні взаємодії з громадськістю безпосередньо.

Наголошується, що взаємодія поліції з громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів, насамперед, виражається у діяльності дільничних офіцерів поліції на відповідній території, проведенні спільних заходів щодо забезпечення публічної безпеки і порядку із відповідними громадськими об'єднаннями, розробці соціальних проектів та програм, націлених на підвищення участі громадськості та кожного окремого представника соціуму у підтримці та сприянні діяльності поліції, довіри до поліції тощо.

Здійснюється аналіз міжнародного досвіду здійснення превентивних заходів органами поліції, зокрема приділено увагу таким країнам, як: Сполучені Штати Америки, Канада, Великобританія, Німеччина, Чехія, Польща, Грузія, Республіка Білорусь, Російська Федерація, Казахстан та Японія. З'ясовано, що в одних державах робиться акцент на розширення повноважень поліцейських, в других – на максимальну взаємодію із громадянами, залучення їх для допомоги у реалізації окремих поліцейських

функцій, а в третій взагалі ще не вироблено ані поняття, ані сутності превенції, як форми діяльності поліції. У зв'язку із цим акцентовано увагу, що для запозичення українському законодавцю не можна взяти досвід якоїсь одної країни для імплементації в рамках національних реалій.

Узагальнено який саме міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції найбільш доцільно використати українському законодавцю для подальшого удосконалення даного інституту і його нормативно-правового забезпечення.

Наголошується, що розвиток превентивної діяльності в роботі поліції – це явище системне, яке виражається у різних напрямках. Акцентовано увагу, що дані напрями удосконалення превенції на сьогоднішній день можна виділити як у положеннях нормативно-правової бази, так і сторінках юридичної літератури, тобто, доктринальних поглядах науковців.

На основі аналізу низки нормативно-правових актів, в яких містяться положення, спрямовані на удосконалення превентивної діяльності поліції, обґрунтовано, що наведені акти містять в собі багато логічних, прийнятних до використання аспектів удосконалення превентивної діяльності поліції, а також визначають відповідні напрями такого розвитку, однак ці документи характеризують лише позицію держави з приводу досліджуваного в дисертаційній роботі питання.

Зазначається, що вчені погляди у ракурсі удосконалення превентивної діяльності поліції різняться між собою, що обумовлено неоднаковим сприйняттям науковцями шляхів та пріоритетів розвитку даної частини роботи поліцейських органів нашої держави.

На основі аналізу наукових думок правників та аналізу чинного законодавства України, запропоновано авторське бачення напрямів удосконалення превентивної діяльності поліції.

Ключові слова: превенція, запобігання, попередження, превентивна діяльність, законодавство, Національна поліція України, адміністративно-

правове регулювання, організаційні заходи, взаємодія, рівні взаємодії, міжнародний досвід, правопорушення.

SUMMARY

Lakiichuk Ya. O. Administrative and Legal Support for Preventive Activities of the Police – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.07 – Administrative Law; Finance Law; Information Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2019.

Thesis provides analysis of issues related to improvement of administrative-legal support of police preventive activity: theoretical generalization and new solution for the scientific task of defining the essence and peculiarities of administrative-legal support of police preventive activity along with elaboration of certain proposals and recommendations.

Author presents historical analysis of prevention evolution in law enforcement activity. It has been justified that preventive component and relevant measures taken by law enforcement are of utmost significance for the society as the key factor shaping its welfare and it is necessary to ensure further improvement of its mechanisms used by authorized services and agencies. Historical periods of prevention evolution in law enforcement activity are defined and characterized.

It is proved that the concepts of "prevention", "avertion" and "obviation" are not identical. It is grounded that these three categories together shape the content of the category "prevention".

Methodological approaches used for better understanding of preventive measures are investigated – we established that these measures present a set of actions including controlling, supervisory, reactive, permissive and accounting, registration, information-analytical, restrictive tasked to ensure prevention, prevention, aversion and obviation to be applied in all social areas without exception.

The types of preventive police measures are identified and characterized. It is emphasized that actual regulatory fixation of a wide range of preventive

measures which the police is authorized to use demonstrates development and improvement of relevant activity, in particular, in the aspect of preventive component and refusal from the outdated punitive methods (the main accusation used against the former militia).

It has been established that legal regulation is itself an actual, coordinating influence of the law on public relations and behavior of people (addressees), its active, actual manifestation in the system of domestic legal norms implemented in a certain sequence, that is, with an appropriate mechanism.

The content of administrative-legal regulation of police preventive activity is revealed. It is established that this type of regulation is one of the types of legal influence on public relations, expressed in the system of administrative-legal norms regulating social relations in the field of police preventive activities - its organizational and legal support, improvement, as well as administrative-legal methods of influence that ensure the coordination of the subjects' behavior.

It is emphasized that administrative-legal regulation of preventive activity is first and foremost built around administrative and legal norms, which in fact are the main shaping element, the "alpha and omega" of this legal influence type.

The following groups of administrative-legal influence methods relevant for preventive police activity have been identified and characterized: stimulating methods; control and supervisory methods; organizational methods.

The position according to which the organizational measures taken by police to implement preventive measures find expression in the administrative decisions of its main subjects - the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs and directly the National Police of Ukraine (on behalf of its chief) is grounded.

The peculiarities and specificity of the interaction between police and state bodies, institutions and public aimed to ensure preventive measures application are outlined. It is established that the interaction of police with state bodies, institutions and public is presented in different forms and implemented at three levels: nationwide, where the interaction of police and state authorities is of key

importance; local – cooperation and mutual support of activities with local self-government bodies; at the level of direct public engagement.

It is emphasized that the interaction of police with public related to preventive measures is, first of all, reflected in the activities of police officers within the respective territory, conducting joint public safety and order maintenance measures with the relevant public associations, developing social projects and programs aimed at increasing the participation of public and every individual representative of the society in support and promotion of police activities, increasing the level of trust etc.

International experience in the area of preventive measures implementation by the police is analyzed (United States of America, Canada, Great Britain, Germany, Czech Republic, Poland, Georgia, Republic of Belarus, Russian Federation, Kazakhstan and Japan). It has been found that in some countries the emphasis is placed on police powers extension, in others – maximization of interaction with citizens, involving them to assist in the implementation of certain police functions, and in the third case neither concepts nor the essence of prevention, have not been elaborated yet. In this regard it is emphasized that the Ukrainian legislator cannot limit oneself by adapting practices from one single country.

It is summarized which foreign practices of preventive measures implementation by the police are the most appropriate for Ukrainian legislator.

It is stressed that development of preventive activity in the work of the police is a systemic phenomenon touching different areas. It is emphasized that these areas of improvement today can be distinguished both in the provisions of the legal framework and in legal publications, that is, the doctrinal views of scientists.

Based on the analysis of a number of regulations containing provisions aimed at improving police preventive activity, it is substantiated that these acts contain many logical, acceptable aspects of police preventive activity improving, but also identify the relevant directions of such development; however these

documents characterize only the position of the state regarding the issue set by the thesis.

It is stated that scientists' views are very different when it comes to improvement of police prevention activity due to their diverse perception of priorities to bet for state police agencies.

Author's vision of improvement of police prevention activity is elaborated on the basis of legal practitioners' opinions and applicable legislation analysis.

Key words: prevention, averted, obviated, preventive activity, National Police of Ukraine, administrative-legal regulation, organizational measures, interaction, international experience, offence.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Цанько (Лакійчук) Я. О. Історико-правовий аналіз становлення та розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів (з часів існування Російської Імперії до сьогодні). *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1. Т. 2. С. 102–107.
2. Лакійчук Я. О. До проблеми визначення поняття «превентивний захід» *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 50. Т. 3. С. 184–189. (Серія «Право»).
3. Лакійчук Я. О. До характеристики організаційних заходів поліції щодо здійснення нею превентивних заходів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1. Т. 4. С. 121–126.
4. Лакійчук Я. О. Міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції та можливості його використання в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 3. С. 123–127.
5. Лакійчук Я. О. Взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 4. С. 107–113.
6. Lakiychuk Ya. Theoretical and methodical approaches to interpretation of prevention definition. *National Law Journal: Theory and Practice*. 2017. No. 6-2 (28) 2017. P. 51–55.
7. Лакійчук Я. А. К проблеме определения направлений совершенствования превентивной деятельности полиции. *Право и закон*. 2018. № 4. С. 124–128. (Кыргызская Республика).
8. Цанько (Лакійчук) Я. О. Досвід США щодо здійснення превентивних заходів органами поліції. *Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 20–21 листоп. 2015 р.). С. 115–118.
9. Цанько (Лакійчук) Я. О. Превентивні заходи поліції та їх класифікація: *Матеріали круглого столу, присвяченого 67-й річниці*

прийняття Загальної декларації прав людини (Київ, 10 груд. 2015 р.). Київ : ДНДІ, 2015. С. 197–199.

10. Лакійчук Я. О. Поняття превенції. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення* : матеріали ІХ Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 31 жовт. 2017 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 159–163.

11. Лакійчук Я. О. Розвиток превенції у діяльності правоохоронних органів у стародавні часи. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 27–28 лип. 2018 р.). С. 9–12.

12. Лакійчук Я. О. До характеристики імперського етапу історичного розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18–19 січ. 2019 р.). С. 18–22.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТОЕТЕРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ.....	23
1.1. Історичний розвиток превенції у діяльності правоохоронних органів	23
1.2. Методологічні підходи до розуміння превентивних заходів	42
1.3. Види превентивних заходів поліції.....	55
Висновки до розділу 1	73
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ.....	75
2.1. Адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності поліції	75
2.2. Організаційні заходи поліції щодо здійснення поліцією превентивних заходів.....	95
2.3. Взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів	109
Висновки до розділу 2	124
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ.....	128
3.1. Міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції	128
3.2. Напрями удосконалення превентивної діяльності поліції	150
Висновки до розділу 3	166
ВИСНОВКИ	168
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	173
ДОДАТКИ	207

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сьогодні Національна поліція становить універсальну систему структурних підрозділів, на які покладено важливі функції із забезпечення законності та правопорядку в державі, захисту населення. На території сучасної України діє нова, реформована система органів Національної поліції, яка активно запозичує кращі міжнародні практики з метою оптимізації власної діяльності. Однією з таких практик є зміна вектору роботи вказаних органів шляхом перетворення їх з каральних на попереджувальні, а в окремих випадках – на сервісні відомства. Вказане обумовлено передусім тим, що нині основною цінністю для багатьох держав є безпосередньо людина, з огляду на що привалювання жорстких заходів примусу поступово замінюється розробкою та впровадженням превентивних заходів. Застосування поліцією саме цих заходів, по-перше, є важливою гарантією дотримання прав та свобод людини; по-друге, підвищує рівень правової свідомості в суспільстві; по-третє, дозволяє суттєво підвищити рівень довіри населення до правоохоронних органів, що апріорі позитивно впливає на стан дотримання законності та правопорядку в державі. Необхідність здійснення превентивних заходів поліцією підтверджується кількістю виявлених адміністративних правопорушень, зокрема, у 2016 році – 1 млн 656 тис., 2017 – 2 млн 845 тис., 2018 – 3 млн 639 тис.¹

Водночас, попри значущість превентивної діяльності, вона не позбавлена певних недоліків, які пов'язані здебільшого з неякісним адміністративно-правовим забезпеченням цього напряму роботи Національної поліції. Адже саме адміністративно-правове забезпечення становить сукупність організаційних, правових та інших засобів, за

---

¹ Адміністративні правопорушення в Україні. URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/ppr.htm.

допомогою яких будь-яка діяльність стає більш структурованою, послідовною, якісною та результативною.

Загальним питанням превентивної діяльності поліції у своїх наукових дослідженнях приділяли увагу: А. А. Благодир, С. К. Бостан, С. Г. Братель, М. М. Бурбика, Л. Д. Варунц, В. В. Гевко, В. А. Глуховеря, В. Г. Гриценко, Т. А. Денисова, Н. І. Дідик, О. Ю. Дрозд, Г. Я. Дутка, В. Ю. Жандров, О. М. Калюк, А. Й. Капська, В. В. Кікінчук, О. Д. Коломоєць, С. А. Комісаров, С. Ф. Константинов, О. В. Копан, О. В. Кузьменко, В. А. Куліков, Ю. Ф. Кравченко, В. П. Кукоба, Д. М. Ластович, М. В. Лошицький, С. Ю. Любімова, Л. І. Миськів, І. В. Міщук, К. Ю. Мураненко, В. О. Негодченко, Д. Г. Оверченко, Ю. П. Олексін, В. І. Олефір, В. М. Орлик, Г. Р. Парханов, О. М. Петровський, К. О. Пісоцька, В. М. Плішкін, В. О. Поярков, Ю. С. Рябов, В. В. Сахнюк, М. В. Стащак, Т. І. Тарахонич, І. Я. Терлюк, В. І. Цимбалюк, Д. О. Штанько, В. В. Шендрик, К. В. Шкарупа та ін. Проте, попри чималу кількість наукових розробок, більшість учених досліджували окреслене питання або ж суто в теоретичному контексті, або ж із позиції правового регулювання діяльності Національної поліції загалом.

Таким чином, потреба в забезпеченні ефективної та результативної превентивної діяльності поліції, недосконалість чинного законодавства в цій сфері й відсутність самостійних монографічних досліджень з окресленої проблематики обумовлюють актуальність дослідження проблеми адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності Національної поліції України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до: Переліку пріоритетних напрямів розвитку науки та техніки на період до 2020 року, п. 2 розділу II Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2010 роки (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.), розробленої

відповідно до програмних нормативно-правових актів, зокрема Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5); Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр. (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275); Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року; Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23 серпня 2018 р. № 706); Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради НАВС від 26 грудня 2017 р., протокол № 28).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 25 листопада 2015 р. (протокол № 22) та включено до переліку тем дисертаційних досліджень НАПрН України (реєстр. п. 527, 2015 р.).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових поглядів учених, норм чинного законодавства України та практичної роботи підрозділів Національної поліції розкрити сутність й особливості адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності поліції, а також на підставі опрацювання позитивного зарубіжного досвіду запропонувати напрями вдосконалення та подальшого розвитку відповідного законодавства.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- здійснити історико-правовий аналіз становлення та розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів;
- узагальнити теоретико-методологічні підходи до розуміння превентивних заходів, сформулювати авторське визначення цього поняття;
- визначити й охарактеризувати види превентивних заходів поліції;

- розкрити сутність адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності поліції;
- проаналізувати організаційні заходи поліції щодо здійснення нею превентивних заходів;
- визначити сутність взаємодії поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів;
- узагальнити міжнародний досвід здійснення превентивних заходів правоохоронними органами;
- запропонувати можливі напрями вдосконалення превентивної діяльності поліції.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час здійснення поліцією превентивної діяльності.

Предметом дослідження є адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання. Так, завдяки *історико-правовому методу* досліджено, як розвивався інститут превенції в діяльності правоохоронних органів (підрозділ 1.1). Методи *абстрагування, класифікації та узагальнення* використано в межах вивчення методологічних підходів до визначення превентивних заходів (підрозділ 1.2), встановлення їх видів (підрозділ 1.3). Особливості адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності поліції розкрито за допомогою методу *документального аналізу* (підрозділ 2.1). *Аналітичний* метод дав змогу розкрити організаційні заходи поліції щодо здійснення поліцією превентивних заходів (підрозділ 2.2), визначити сутність взаємодії поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів (підрозділ 2.3). Зарубіжний досвід здійснення превентивних заходів правоохоронними органами узагальнено за допомогою використання *порівняльно-правового та формально-логічного методів* (підрозділ 3.1). *Аналітичний і теоретико-прогностичний* методи

використано під час опрацювання напрямів удосконалення превентивної діяльності поліції (підрозділ 3.2).

Емпіричною базою дослідження стали систематизовані дані загальнодержавної та відомчої статистичної звітності щодо адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності поліції за 2016–2018 роки; акти адміністративного законодавства України та деяких зарубіжних країн; узагальнена практика та аналітичні матеріали Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Міністерства юстиції України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є одним з перших монографічних досліджень в умовах функціонування Національної поліції, у якому на основі аналізу норм чинного законодавства України й наукових поглядів учених визначено сутність та особливості адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності поліції, а також на підставі опрацювання досвіду провідних країн світу окреслено можливості вдосконалення законодавства та правозастосування в цій сфері. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– здійснено періодизацію становлення та розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів, у межах якої виокремлено п'ять ключових етапів: 1) зародження превенції в діяльності правоохоронних органів стародавніх держав; 2) превенція в діяльності правоохоронних органів на українських землях у період з IX до XVII століття; 3) «імперський» етап розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів (XVIII – початок XX століття); 4) радянський етап еволюції превентивних заходів у діяльності правоохоронних органів (20-ті – 90-ті роки XX століття); 5) превенція в діяльності правоохоронних органів на перших етапах

становлення України як незалежної держави (90-ті роки ХХ століття – донині);

– обґрунтовано необхідність створити в структурі Національної поліції України новий підрозділ – превентивну поліцію, що дозволить підвищити якість превентивної діяльності;

– сформульовано авторське визначення поняття «організаційні заходи поліції щодо здійснення превентивних заходів», яке визнано сукупністю спеціальних рішень, дій і процедур, спрямованих на впорядкування діяльності окремих структурних елементів, підрозділів Національної поліції України, метою діяльності яких є здійснення превентивних заходів певних об'єктів і забезпечення їх роботи в межах системи;

– обґрунтовано, що взаємодія поліції з громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів полягає в діяльності дільничних офіцерів поліції на певній території, проведенні з відповідними громадськими об'єднаннями спільних заходів із забезпечення публічної безпеки та порядку, розробленні соціальних проектів і програм, спрямованих на підвищення участі громадськості й кожного окремого представника соціуму в підтримці та сприянні діяльності поліції, формуванні довіри до неї;

удосконалено:

– класифікацію видів превентивних заходів, які поділено на прості та комплексні;

– положення стосовно того, що реальне нормативне закріплення широкого кола превентивних заходів, які має право використовувати поліція, свідчить про розвиток і вдосконалення діяльності останньої, зокрема в контексті превентивного напрямку роботи й відходу від застарілих каральних методів, які активно застосовувала розформована міліція;

– твердження, згідно з яким Кабінет Міністрів України та Міністерство внутрішніх справ шляхом здійснення нормотворчої, управлінської, організаційної та іншої діяльності спрямовують і координують роботу Національної поліції з метою забезпечення якісної та результативної

діяльності останньої. Саме ці органи державної влади відіграють ключову роль у створенні всіх необхідних умов для ефективної діяльності поліції, у тому числі й щодо реалізації превентивних заходів;

- розуміння того, що превенція є збірною категорією, яка охоплює такі поняття, як «профілактика», «запобігання» та «попередження»;

- характеристику методів адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності, якими визнано допустимі юридично-регулятивні заходи та способи впливу на превентивну діяльність, спрямовані на впорядкування й координацію поведінки суб'єктів правовідносин превентивної діяльності;

- обґрунтування того, що взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів відбувається в різних формах і реалізується на трьох рівнях: загальнодержавному, де ключове значення має взаємодія поліції та органів державної влади; місцевому – співпраця та взаємна підтримка діяльності з органами місцевого самоврядування; на рівні взаємодії з громадськістю безпосередньо. Подібна градація базується на положеннях чинного законодавства, яке загалом визначає взаємодію одним з ключових принципів виконання поліцією передбачених законом повноважень;

дістало подальший розвиток:

- твердження про те, що превенція є історично обумовленою частиною діяльності правоохоронних органів на території України та у світі загалом;

- обґрунтування того, що взаємодія поліції щодо забезпечення превентивної роботи не обмежується співпрацею виключно з органами державної влади, вона передбачає також співпрацю з громадськістю;

- положення стосовно того, що чільне місце серед нормативних актів, у яких закріплено засади превентивної діяльності поліції, посідає Закон України «Про Національну поліцію». Це обумовлено декількома аспектами: по-перше, зазначений закон є основним у системі нормативно-правових актів, які регулюють діяльність Національної поліції, з огляду на що всі інші

підзаконні документи в цій сфері повинні йому відповідати; по-друге, у ньому закріплено організаційні засади діяльності поліції України, відповідно до яких побудовано її структуру та систему підрозділів, які провадять превентивну діяльність; по-третє, у цьому законодавчому акті визначено особливості роботи Національної поліції загалом, її повноваження і обов'язки, а також порядок, сутність, підстави, вимоги та види превентивних заходів, що використовуються в роботі вказаного правоохоронного органу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у:

нормотворчій діяльності – під час розроблення нових нормативно-правових актів і вдосконалення чинного законодавства, яке визначає правові засади адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності поліції (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 28 грудня 2018 р. № 22/602-1-15);

практичній діяльності – з метою підвищення ефективності й результативності превентивної діяльності поліції (акт впровадження Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України від 11 червня 2019 р.);

освітньому процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративна діяльність», «Організація охорони публічної безпеки і порядку», «Організація служби дільничного офіцера поліції» та «Поліцейська діяльність», а також розроблення науково-методичних програм для підготовки поліцейських (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 30 травня 2019 р.);

науково-дослідній сфері – як основа для подальших теоретико-правових досліджень, присвячених проблемним аспектам роботи поліції, зокрема питанням адміністративно-правового забезпечення її превентивної діяльності (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 10 червня 2019 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації, висновки та рекомендації оприлюднено на таких міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях (круглих столах): «Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку» (м. Львів, 20–21 листопада 2015 р.); круглий стіл, присвячений 67-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини (м. Київ, 10 грудня 2015 р.); «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (м. Київ, 31 жовтня 2017 р.); Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення» (Запоріжжя, 27–28 липня 2018 р.); «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин» (Харків, 18–19 січня 2019 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 12 наукових працях, серед яких п'ять статей у наукових фахових виданнях України, дві статті у наукових періодичних виданнях інших держав (Республіка Киргизія та Молдова), що включені до міжнародних наукометричних баз, п'ять тез доповідей на наукових конференціях і круглих столах.

Структура дисертації обумовлена метою та задачами дослідження. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, об'єднаних у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (314 найменувань на 34 сторінках) та 3 додатків на 13 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 219 сторінок, із них основний текст дисертації – 160 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТОЕТЕРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

1.1. Історичний розвиток превенції у діяльності правоохоронних органів

На сьогоднішній день поліцейські органи є універсальною системою правоохоронних відомств на які покладено важливі функції із підтримки та забезпечення населення тієї чи іншої держави. На території сучасної України наразі діє нова, реформована система органів поліції, які в своїй діяльності активно запозичує найкращі міжнародні практики організації діяльності. Однією з таких практик є зміна вектору роботи вказаних органів, шляхом перетворення їх з каральних на попереджувальні, а в окремих моментах сервісні відомства. Що це значить? Так, для виконання своїх функцій поліція наділяється особливим правовим статусом, який дає її представникам легальну можливість застосовувати заходи, які в окремих випадках обмежують права та свободи громадян. Однак, в сучасну епоху, основною цінністю багатьох держав є безпосередньо людина, через що привалювання жорстких заходів примусу поступово замінюється розробкою, упровадженням та застосування превентивних заходів. Не є виключенням в даному аспекті органи поліції України, в рамках діяльності яких превенція відіграє чи не найважливішу роль. Водночас необхідно зауважити, що піднесення статусу та значення превенції є наслідком її поступового «цвітіння» в діяльності правоохоронних органів світу та нашої держави зокрема.

Історично склалось, що превенція існувала абсолютно на всіх етапах розвитку поліцейських та інших правоохоронних органів, у зв'язку із чим розглядати досліджуване у підрозділі дисертації питання доречно через

призму еволюції та становлення зазначених відомств. Втім, щоб говорити про якісь конкретні етапи історичного розвитку того чи іншого явища, необхідно дані етапи окреслити.

Звернемо увагу, що періодизація розвитку превенції в ключі роботи правоохоронних органів на сьогоднішній день ніяким чином не проводилась. Окремими вченими здійснювались спроби виділити історичні етапи, наприклад, становлення правоохоронної системи України та світу, історичні аспекти розвитку окремих поліцейських підрозділів, формування та розвиток кадрової політики у правоохоронних органах і таке інше [63; 21; 180]. Беручи до уваги цей момент, автор хотів би заповнити дану прогалину та дослідити історичні етапи формування превенції в діяльності правоохоронних органів на основі власної періодизації, в якій увагу сконцентровано, перш за все, на реаліях та особливостях національного історичного розвитку превентивного сектору та яка включає в себе наступні етапи:

- 1) зародження превенції в діяльності правоохоронних органів Стародавніх держав;
- 2) превенція в діяльності правоохоронних органів на українських землях в період з IX по XVII століття;
- 3) «Імперський» етап розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів (XVIII – початок XX століття);
- 4) радянський етап еволюції превентивних заходів в діяльності правоохоронних органів 20-ті – 90-ті роки XX століття);
- 5) превенція в діяльності правоохоронних органів на перших етапах становлення України як незалежної держави (90-ті роки XX століття – по теперішній час).

Безпосередня поява превенції пов'язана із виникненням у світі квазіправоохоронних підрозділів, родоначальником яких стала саме поліція. Загалом, вчення про інститут поліції а також його практичне втілення найяскравіше простежується в історії Стародавньої Греції. Зокрема, саме в цій державі термін «поліція» з'явився та буквально тлумачився як «охорона

полісу», тобто, міста. Державне управління в даних «полісах» Стародавньої Греції здійснювалося за допомогою апарату, що включав різноманітні публічні інститути, які забезпечували зовнішню і внутрішню безпеку, політичні і економічні інтереси міст-держав. Внутрішня безпека, так само як і зовнішня, в епоху зародження міст-держав була предметом ведення збройних сил, тобто армійських формувань. Однак у міру розвитку давньогрецьких міст-держав система управління в них удосконалювалася, що, в свою чергу, призвело до розширення функцій державного апарату, появи нових структур і органів, їх функціональної спеціалізації. Зокрема, в області охорони громадського порядку це послужило причиною створення воєнізованих формувань, які виконували правоохоронні функції. Так, в древніх Афінах загони аналогічні сучасній поліції очолювалися одним з архонтів - вищим адміністративним чиновником, членом колегії архонтів. Призначення таких загонів визначалося їх завданнями, що лежать в руслі правоохоронної діяльності. Примітно, що в ранній період формування афінської держави функції забезпечення громадського порядку виконувалися не його громадянами, а найманцями [284; 305; 148, с.1-3]. У V столітті до нашої ери для цілей підтримки громадського порядку на платній основі залучалися так звані «державні (міські) раби». Це пояснювалося особливим політико-демократичним менталітетом вільних громадян-афінян. Загони державних рабів, які здійснювали поліцейську діяльність, називалися «токсоти», тобто лучники, іноді їх називали скіфами, оскільки більшість цих рабів відбувалося саме з цього народу. Разом з тим питаннями підтримки громадського порядку займалися не тільки токсоти. Функції адміністративного контролю і нагляду здійснювалися також спеціально уповноваженими службовцями. Так, за порядком на вулицях міст, дотриманням правил будівництва приватних будинків і громадських будівель наглядали службовці, іменовані «астином». Зазначені посадові особи виконували також функції, аналогічні сучасному санітарно-епідеміологічному нагляду [148, с.2 – 3; 242; 255].

Схожі до давньогрецьких відомства поліції також існували і в інших стародавніх державах, але, звичайно, з великою долею власних особливостей. Наприклад, Давній Єгипет був країною добре розвинуеного поліцейського апарату. Існувала поліція явна і таємна, прикордонна варта, спеціальні охоронні загони, поставлені спостерігати за безпекою каналів і інших важливих споруд, служба охорони фараона і вищих сановників. Набиралася поліція переважно з нубійських негрів, що попали до єгиптян у полон, які виконували передусім роль катів і наглядачів над рабами. Поліція примушувала до роботи на рабовласників і разом з військом придушувала при необхідності опір, зганяла величезну кількість рабів на будівництво іригаційних споруд і доріг, храмів і пірамід. Усипальниці фараонів уже тоді приваблювали своїм багатством. Пограбування царських меморіалів хоч і каралося суворо: відрізали ніс, вуха, руки, саджали на кілок, але це не зупиняло грабіжників. Тому було створено спеціальний поліцейський підрозділ — охорона пірамід. Поряд із цим карні закони покладали на поліцію переслідування фальшивомонетників, підробку листів і паперів, шахрайство у галузі мір і ваг, зобов'язували її розшукувати вбивць і карати осіб, що ухилилися від надання допомоги постраждалим на дорогах, карати смертю за «порушення клятви» [93; 39, с.46].

Поліцейські органи також існували у Стародавньому Римі, при цьому їх створення в даній державі було пов'язано з необхідністю забезпечення безпеки, перш за все, від зазіхань декласованих елементів - злочинців, рабів, жебраків. Крім того, силове протистояння з метою забезпечення громадського порядку потрібно в процесі проведення таких заходів, як гладіаторські бої, загальноміські свята тощо [250]. Варто зазначити, що в період Римської імперії було досягнуто значних успіхів у розвитку способів захисту законності і правопорядку. При цьому, ця система зберігалася до моменту розпаду латиномовної Римської імперії, а її відголоски були помітними і в Середні віки. Лише з V століття нашої ери поліцейські функції стали покладатися на намісників та місцевих вельмож. Цікавою, з точки зору

нашого дослідження, була посада префекта в Римі, основним обов'язком якого була охорона порядку і спокою в місті, а також нагляд над політичною надійністю його жителів. Префект мав не лише обов'язки, але і права: в його юрисдикцію входив ряд кримінальних злочинів, які порушували спокій жителів міста; він мав право виголошувати вирок одноосібно, ні з ким не радячись; мав право запрошувати на засідання поважних і знаючих в праві 67 людей. В часи Августа міському префекту підпорядковувалась римська поліція - три міські когорти. Першочергово в поліцейські частини набиралися італіки, а за часів правління Веспасіана - легіонери (уродженці різних провінцій - Нарбонії, Норика, Белгика, Македонії тощо). При цьому, перевід із військових частин до поліцейських означав службове підвищення; покращення матеріального становища (грошове утримання поліцейського було більше, аніж солдатське). Термін служби в поліцейських підрозділах визначався двадцятьма роками. Основними напрями діяльності поліції в Стародавньому Римі були:

- нагляд за видовищами під час свят (амфітеатри, цирки, театри);
- нагляд за тавернами, харчевнями і кабаками (місця зібрань бідняків і невдоволених владою);
- контроль за банями - велелюдними місцями, в яких практикувалися крадіжки;
- нагляд за торговельними приміщеннями і за самою торгівлею (правильність мір, вагів засвідчувалася іменем префекта у вигляді гравірування на гирях);
- аналіз діяльності колегій і переслідування незаконних колегій. При цьому, римська поліція залишалася осторонь будь-яких державних переворотів і таке інше [274].

Таким чином, історичні факти свідчать про те, що поліція, як інститут забезпечення безпеки та правопорядку виник у світі досить давно. Крім того, в рамках кожного окремого державного утворення цей інститут еволюціонував по-своєму, набуваючи характерних особливостей. В той же

час, поліцейські органи Стародавнього Єгипту, Греції, Риму та інших давніх держав мали одну спільну рису – попереджувальну, превентивну спрямованість діяльності, орієнтовану не на припинення правопорушень або злочинів, а на їх запобігання та попередження заздалегідь. Саме цей аспект автор вважає найважливішим в межах першого історичного етапу розвитку превенції у діяльності правоохоронних органів. Однак, як розвивались події далі?

На території нашої держави правоохоронні органи з'явилися значно пізніше ніж у країнах Стародавнього Світу. Пов'язано це було із тим, що до IX століття землі сучасної України заселялись переважно кочовими племенами, а пізніше великим колом слов'янських племен. Як ми розуміємо в таких умовах система державного управління та правоохоронних органів фактично була відсутня. Втім, ситуація змінилась у IX столітті, коли території нашої держави було об'єднано шляхом численних міжплемінних воєн у централізовану державу – Київську Русь. При цьому, варто зауважити, що новостворена країна не була ізольованою від зовнішнього світу. Досить швидко Київська Русь наладила численні міжнародні зв'язки. Крім того, окремі аспекти побудови державності, зокрема в аспекті правоохоронних органів, прийшли до вказаної держави із античного світу, через міста-держави, що знаходились на березі Чорного моря [97; 262; 125].

Відмітимо, механізм управління країною в Київській Русі характеризувався жорстокою централізацією. На чолі держави стояв Великий князь київський. У IX–X століттях його повноваження обмежувалися керівництвом дружиною, організацією воєнних походів, збиранням данини, охороною кордонів, дипломатичною діяльністю, здійсненням судочинства на основі звичаєвого права. Київські князі тоді володіли переважно київською землею. Князівства племен зберігали певну автономію. Вони сплачували Києву данину й залучалися до участі у воєнних та зовнішньополітичних акціях. Пізніше, у зв'язку з ускладненням структури війська (дружина, війська васалів, ополчення) збільшується обсяг його діяльності як

воєначальника. Функції щодо захисту кордонів передбачають організацію сторожової служби, будівництво укріплень, встановлення й підтримання зовнішніх зв'язків. З'являються нові функції: господарсько-розпорядчі (організація будівництва шляхів, укріплень, мостів тощо), придушення народних повстань, опору пригнічених, керівництво збиранням податків, мита за торгівлю, плати за судочинство, штрафів. Великий князь усіляко сприяв поширенню християнства у суспільстві [90, с.54 – 56]. Поряд із Великим князем велике значення у державі відігравала княжа (боярська) рада, пізніше боярська дума, яка відігравала роль постійного дорадчого органу при князеві. Це був становий орган, який сягав своїм корінням періоду військової демократії. Рада складалася з верхівки дружини князя, великих бояр, представників верхівки міст, вищих церковних ієрархів, а у воєнний час — і керівників союзників. До компетенції князівської ради входила участь у вирішенні військових, адміністративних, фінансових питань. Інколи вона виконувала функції вищої судової влади [90, с.54 – 56].

Важливим складовим елементом централізованого державно-управлінського апарату був правоохоронний інститут Київської Русі. При цьому автор свідомо відмічає той факт, що в рамках останньої правоохорона була не системою органів, а юридичним інститутом, який мав процесуальне, але не практичне вираження. Пов'язано це було з тим, що правоохоронна діяльність у період Київської Русі частково бере витoki зі сфери княжої волі як свідомої поведінки та діяльності князя під час розслідування протиправних діянь. Окремі функції спеціалізованих квазіправоохоронних органів здійснювали князь, його повірені (вірники, мечники, тіуни), а також в деякій мірі дружинники. Їх можна кваліфікувати як первісних працівників правоохоронних органів, оскільки за свої повноваження та розслідування провин вони одержували утримання від місцевого населення [37, с.54; 36, с.217]. Повноваження даних посадових осіб, які виконували окремі поліцейські функції, ґрунтувались на правових джерелах, що були основою юридичної системи Київської Русі, наприклад, Перший Києво-Печерський

звід (1074 року), Повість минулих літ (1113–1114 років), Київський літопис (1113–1200 роки), Галицько-Волинський літопис (1209–1292 роки), договори Русі з греками X століття та законодавчий збірник «Руська Правда» XI–XII століть, що зберігся у складі літописів [286, с.29 – 30]. При цьому варто відмітити, що останній документ, «Руська Правда», який був основним кодифікованим джерелом права і, відповідно, способів та методів діяльності первісних правоохоронних органів Київської Русі. Цей законодавчий збірник має двоякий характер, адже містив, умовно кажучи, два види норм: матеріальні (регулюють суспільні відносини щодо права власності, зобов'язального, сімейного, спадкового, кримінального прав) та процесуальні (передбачають порядок судочинства загалом та розслідування злочинів, тобто правоохоронну функцію) [286, с.30].

Таким чином, формуючи проміжний висновок відмітимо, що правоохоронні органи Київської Русі мали досить цікавий правовий статус, який характеризувався фактичною відсутністю спеціалізовано створених відомств, які б виконували правоохоронні функції. Їх здійснення покладалось на різних службовців централізованого державного апарату, на чолі якого стояв Великий князь та дорадчий орган – княжа рада. В той же час, за часів Київської Русі було сформовано процесуальні механізми боротьби із правопорушеннями та притягнення винних у їх вчиненні осіб до відповідальності. Превенція в цьому ракурсі відігравала другорядну роль та зводилась до банальної охорони порядку у центральних містах Київської Русі, чим в переважній більшості займались дружинники, коли не знаходились у поході під час компанії [262].

Наступний розвиток превенції у діяльності правоохоронних органів відбувався під час максимального ускладнення політичної, економічної та територіальної ситуації. Так, численні військові поразки, князівські міжусобици та тиск з боку сусідніх держав привів до того, що в середині XIII століття Київська Русь припинила своє існування. Пізніше, її території було поділено між могутньою польсько-литовською державою та московським

царством. Ці події суттєво вплинули на формування механізму державного управління та правоохоронної системи на територіях колишньої Київської Русі, які почали розвиток у діаметрально протилежних напрямках, відповідно до особливостей пануючих культур.

Наприклад, на території земель підконтрольних Московському царству протягом XIV – XVII століття було сформовано систему правоохоронних органів, які здійснювали превентивну та розшукову діяльність, направлену на запобігання та припиняв правопорушень, що відобразилось у великій кількості нормативно-правових актів тієї епохи. Так, у 1649 році було прийнято Соборне уложення, за яким правоохоронні функції покладались на осіб, які здійснювали розшук губних старост та земську поліцію. В цьому ж нормативно-правовому акті було закріплено повноваження земської поліції, відповідно до яких остання була зобов'язана підтримувати порядок та належну поведінку людей у містах [269, с.163; 313, с.211].

Важливе місце в історії розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів займають царські прикази – центральні відомства державної влади, які виконували частину правоохоронних функцій. Наприклад, Посольський приказ займався забезпечення правопорядку на території Міщанської слободи на території міста Москви. Своєї черги повноваження Розбійного приказу розповсюджувались на територію всього Московського царства та полягали у попередженні вчинення найбільш небезпечних злочинів [159, с.1]. Ключовою особливістю у роботі даних органів стало те, що превенцію було виведено на новий рівень. Якщо раніше вона виражалась виключно у нагляді дружинників або інших спеціально призначених осіб за порядком на території населених пунктів, то тепер її здійснення відбувалось у формі реєстраційних, інформативних, комунікативних процедур. Тобто, попередження правопорушень відбувалось шляхом не тільки впливу безпосередньо на правопорушників, але й на населення Московського царства, а також взаємодії вищевказаних приказів із іншими органами державного апарату.

Своє черги, на територіях які були підконтрольні Литовській та Польській державам, на початковому етапі після розпаду Київської Русі ситуація щодо питання функціонування правоохоронного механізму кардинально не змінювалась. Тематика становлення правоохоронних органів знаходить свої витoki й у законодавчій пам'ятці литовської держави XVI століття – Литовському статуті, який мав три редакції (1529 року, 1566 року, 1588 року). Питання визначення органів, які здійснюватимуть правоохоронну та превентивну діяльність, відповідало загальній тенденції внутрішньої політики Великого Князівства Литовського як держави. Зокрема, сутність такої внутрішньої політики полягала в тому, щоб зберегти старовину, закріпити соціальний, політичний і юридичний лад землі [72, с.107].

Переломним моментом для розвитку правоохоронних органів на українських землях стала політична унія між Литвою і Польщею (об'єднання держав у єдине утворення Річ Посполиту), що супроводжувалася вдосконаленням норм староруського права шляхом застосування юридичних надбань польської держави, запозиченням їхньої практики регулювання суспільних відносин. Так, основним досягненням литовсько-польської доби з питань розвитку правоохоронної діяльності є виділення процесуального права в окрему галузь та доповнення судового процесу різними процесуальними діями [260, с.91; 313]. Зазнала розвитку превенція, як частина діяльності основного правоохоронного органу Речі Посполитої – поліції. Цей аспект діяльності поліції виражався, насамперед, у забезпеченні високого легального стану у містах. Зокрема, за часів існування Речі Посполитої набуло поширення магдебурзьке право, яке фактично передавало владу над містами в руки міських рад, магістратів. Міським радам прямо підпорядковувалась поліція. У зв'язку із тим, що до магістратів входили жителі конкретного міста, вони були заінтересовані у власному добробуті, через що наданою їм владою орієнтували діяльність міської поліції не на виявлення вже вчинених правопорушень, а їх попередження заздалегідь та підтримку високого рівня правопорядку у місті, додержання всіма його

жителями відповідних правил та вимог у соціальній, торгівельній та інших сферах життєдіяльності [103; 41, с.73].

Отже, другий етап історичного розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів визначається непослідовністю еволюції цієї категорії та фактичною відсутністю якоїсь єдиної моделі правоохоронної системи на українських землях загалом. Пов'язано це було із постійною політичною нестабільністю та численними військовими кампаніями, наслідки від яких досить часто мали руйнівний характер та суттєво дестабілізували державу. Все це в тандемі призвело до розпаду могутньої Київської Русі, на території якої існували власні правові джерела та ефективний державний апарат, а також розподілу її земель між сусідніми державами, де існували власні правоохоронні органи в рамках яких превенція сприймалась та виражалась по-різному.

Ситуація кардинально змінилась у XVIII столітті, коли більша частина територій сучасної України опинились у складі Російської Імперії. В цей період правоохоронна діяльність отримала не тільки правове, але й функціональне обрамлення. Так, у системі органів державної влади було проведено чітку межу між правоохоронними органами та визначено компетенцію кожного з них. Зазначений аспект позитивно вплинув і на розвиток превенції в діяльності останніх.

Так, якщо брати безпосередньо поліцейські органи, то вони були запроваджені у Російській Імперії в 1718 році. Система управління поліцією була централізованою. Керівництво даним органом здійснювалося Міністерством внутрішніх справ, в якому був Департамент поліції. У його систему входили - міські поліцейські управління на чолі з поліцмейстера, поліцейські частини і ділянки, очолювані приватними і дільничними приставами (наглядачами), околиці на чолі з околодочний наглядачами, а нижньою ланкою були пости городових. Городові унтер-офіцери, які підпорядковувалися околодочним, вели зовнішній вуличний нагляд. Їх пости були розташовані на зручних для спостереження кутах і перехрестях вулиць

так, щоб городові суміжних постів могли ще й чути один одного. Вони припиняли лайка і сварки на вулицях, не дозволяли співати і грати на балалайках, гармошках, гітарах, затримували п'яних і відправляли їх в поліцейські ділянки для витвердження. Безпосереднім керівником губернської поліції був поліцмейстер. Поліцмейстер, якщо він був генерал - майором або дійсним статським радником, носив круглу каракулеву шапку типу кубанки, білу з червоним денцем, на шапці був укріплений срібний двоголовий орел, над ним офіцерська або чиновницька кокарда [94].

У продовж другої половини XIX століття поліцейські органи на території Російської Імперії було суттєво реорганізовано, що також позначилось на специфіці їх превентивної діяльності. Зокрема, розвиток апарату поліції в українських губерніях у другій половині XIX - на початку XX століття характеризувався створенням нових ланок його механізму. Зокрема, царським урядом було вжито заходів щодо зміцнення поліцейського апарату в містах, удосконалення його структури, які мали відповідати новим умовам міського життя. Зі збільшенням чисельності жителів міст виникла нагальна потреба у створенні спеціалізованих органів поліцейського нагляду за населенням. Так, у 60-ті роки XIX століття в Одесі і в Харкові при міських поліцейських управліннях було засновано адресні столи для надання урядовим установам і приватним особам необхідних довідок про осіб, які мешкали в місті [268].

З метою посилення поліції та ширшого охоплення всіх соціальних прошарків населення уряд удався до створення спеціальних її видів. Зокрема, активізація робітничого руху змусила царський уряд піти на створення спеціальної фабрично-заводської паці що значно посилило поліцейний апарат у промислово розвиненій губерніях України. З метою посилення поліції у сільській місцевості в умовах зростаючого селянського руху запроваджувалась повітова поліцейна варта. Певні особливості мала організація поліцейського нагляду в приморських торгових портах, де було створено портову поліцію. Правове становище цієї поліції визначалось

окремими нормативно-правовим актом, а саме Положенням «Про адміністративне завідування Портовою поліцією в приморських торгових портах» від 1894 року, статті якого визначали правовий статус, повноваження, функції, компетенцію та усі інші питання пов'язані з діяльністю портової поліції [268].

Розвиток превенції в межах «імперського» періоду простежується не тільки у діяльності поліції. Загалом, в діяльності усієї правоохоронної системи того часу простежується зміна вектору на запобігання правопорушенням, їх профілактику, а не суто припинення. Так, наприклад, саме протягом зазначеного етапу було створено органи прокуратури. Зокрема, перший російський імператор Петро I у 1722 році запровадив французьку модель спеціального контролюючого державного органу «государевого ока» - прокуратури, яка повинна була наглядати за центральними та місцевими адміністративними органами. Прокурор безпосередньо підпорядковувався імператору і зобов'язаний був наглядати, окрім іншого, за діяльністю сенату та колегій. У 1864 році прокуратуру було дещо демократизовано, вона вже не здійснювала тотального нагляду, а виконувала переважно процесуальні функції у ході кримінального судочинства [236, с.10].

Активно використовувались попереджувальні заходи у діяльності політичної поліції – жандармерії. Останній, як «вищій поліції» Російської імперії приділялася важлива роль у підтримці самодержавної влади й боротьбі зі злочинністю у всіх її проявах. Сфера її діяльності залежно від внутрішньополітичної ситуації в країні постійно розширювалась, але функціональний кістяк діяльності даної організації становив нагляд за політичними настроями населення Російської Імперії, контроль «революційно-налаштованого» контингенту, ліквідація антиурядової пропаганди, нагляд за політичними партіями, боротьба з революційними рухами тощо [308, с.198; 58].

Структурно корпус жандармів складався із штабу та округів на чолі з генералами. Округи поділялися на відділи (по 1–3 губернії в кожному), очолювані штаб-офіцерами. 1867 було прийняте нове Положення про Корпус жандармів (воно залишалося незмінним до 1917). На місцях (крім Кавказу, Царства Польського й Сибіру) були утворені губернські жандармські управління (з 1870 року їм встановлювався додатковий штат для служби в повітах) і жандармські управління залізниць [58].

Звернути увагу також слід на діяльність органів податково-фінансового контролю, в арсеналі яких активно застосовувались фінансові перевірки, керівництво процесом оподаткування, перевірки платоспроможності населення, забезпечення стягування податків та притягнення до відповідальності порушників норм в даній сфері. При цьому на початковому етапі в структурі органів державної влади молодій Російській Імперії єдиного фіскального органу не існувало. Застосування вищевказаних заходів було розподілено між різними установами: казенними палатами, палатами державних маєтностей та акцизними управліннями. Лише в 1885 році в країні було введено спеціальний інститут податкових інспекцій, які в своїй діяльності підпорядковувались Міністерству фінансів [183, с.193].

Отже, другий «імперський» етап історичного розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів пов'язано із становленням та розвитком правоохоронної системи на українських землях в цілому, які в цей час входили до складу Російської Імперії. Характерним моментом даного етапу стало те, що превенція набула ключового значення у діяльності відомств, які виконували функції із протидії правопорушенням в різних сферах суспільного життя, зокрема політичній, фінансово-податковій, громадській тощо. Вона набула вираження у численних наглядово-контрольних процедурах, які набули популярності в роботі державно-владного апарату Російської Імперії, та призначались для забезпечення непорушності самодержавства.

В багатьох аспектах закладені за «імперського» етапу тенденції превентивної діяльності правоохоронних органів були перейняті в подальші роки, водночас, їх практичне та правове оформлення змінилось. Причиною цьому стали кардинальні історичні зміни, а саме революція 1917 року, яка призвела до повалення самодержавства та установаження радянської влади на територіях Російської Імперії.

Правоохоронну систему радянського періоду, а точні ж процес її розвитку можна умовно поділити на два часові відрізки, а саме: довоєнний – 17 – 40-ві роки та післявоєнний – 50 – 90-ті роки ХХ століття. В довоєнні часи відбувалось установаження радянських правоохоронних органів після тотальної зміни політичного устрою у державі. В цей час головною метою органів правопорядку була підтримка дії нової ідеології у державі, забезпечення утримання влади пролетаріатом, а також громадської безпеки у державі, сан якої було суттєво підірвано численними революційними подіями. Так, за даного періоду було створено радянську міліцію, нормативною основою діяльності якої став Закон «Про організацію міліції» від 1919 року. Пролетарська, відверто класова природа радянської міліції України визначала і її головний обов'язок - охорону революційного порядку. Вона конкретизувалася шляхом встановлення предметів і відання міліції, основних напрямів її діяльності. За характером суспільних відносин, їх змістом, завдання органів міліції визначалися такими основними напрямками: охорона основ радянського державного і суспільного ладу, забезпечення виконання приписів радянських законів; охорона громадського порядку, підтримання громадського благоустрою, адміністративна діяльність; боротьба зі злочинністю, здійснення попереднього слідства з кримінальних справ; вжиття заходів процесуального характеру щодо сприяння і органам правосуддя [268].

Свого розвитку в цей час також набули органи державної безпеки, Всеросійська надзвичайна комісія з боротьби з контрреволюцією і саботажем яка займалась яка була головним провідником політики, спрямованої на

придушення, в тому числі засобами терору, будь-якого опору політичному режиму [124, с.19]. Пізніше цей орган було реорганізовано у Держполітуправління при Наркоматі внутрішніх справ. Нормативно-правові акти, які регулювали діяльність останнього, закріпили за ним велике коло превентивних функцій, а саме:

- збирання інформації та інформування відповідних державних установ щодо політичної та економічної контрреволюції;
- агентурний нагляд за злочинними або підозрілими особами, групами та організаціями на території УСРР та за кордоном;
- видача дозволів на виїзд за кордон і в'їзд в СРСР чужоземних та російських громадян;
- перегляд поштово-телеграфної та іншої кореспонденції, як внутрішньої, так і закордонної;
- здійснення з метою розшуку арештів, обшуків, виїмок; витребування довідок, відомостей, виписок з ділових паперів, звітів і доповідей;
- реєстрація викритих і запідозрених у злочинних діяннях осіб;
- облік неблагонадійного адміністративного і керівного персоналу в державних установах, промислових підприємствах тощо [124, с.27].

Втім, основний розвиток правоохоронні органи набули у повоєнні часи, коли радянська влада була вже повністю встановлена, а питання забезпечення внутрішньодержавної ідеології відійшло на другий план. Так, у липні 1966 року відповідним указом Президії Верховної Ради СРСР було утворено союзно-республіканське міністерство охорони громадського порядку СРСР, яке у листопаді 1968 року було перейменовано у Міністерство внутрішніх справ СРСР в структуру якого увійшли такі управління: адміністративної служби міліції, карного розшуку, боротьби з розкраданням соціалістичної власності та спекуляцією, державної автомобільної інспекції, спеціальної та транспортної міліції. В центральному

апараті діяв підрозділ з штабними функціями – організаційно-інспекторське управління [141, с.122].

Великого значення в цей час набуває превентивна діяльність радянської міліції що відобразилось у нормативно-правовій базі її діяльності, а саме: Наказі МВД СРСР від 1969 року якій ввів в дію Інструкцію з основ організації та тактики попередження злочинів органами міліції, Наказі міністра МВД СРСР від 1969 року «Про ввічливе та пильне відношення робітників міліції до громадян», Положенні затвердженого МВД СРСР у 1970 році «Про приймальники-розподільники для осіб, затриманих за бродяжництво або жебрацтво», Наказі МВД СРСР від 1970 року «Про створення нічної міліції і посилення охорони об'єктів народного господарства працівниками міліції, що вводяться замість сторожів і бригадирів обхідних постів позавідомчої охорони» [89].

Окрім того, у 1974 році спеціальним наказом МВС СРСР в апаратах карного розшуку створено профілактична служба правопорушень. До її складу передані всі підрозділи профілактики МВС, міськрайорганів внутрішніх справ, підрозділи по боротьбі зі злочинністю неповнолітніх, а також дільничні інспектори міліції зі збереженням за ними їх службових функцій. Новостворена служба займалася: вивченням причин, що породжують правопорушення, і умов, що сприяють їх вчиненню; інформуванням адміністрації підприємств, установ і організацій про виявлені причини та умови, внесенням пропозицій щодо їх усунення; розробкою заходів щодо забезпечення виховно-профілактичного впливу на осіб, схильних до правопорушень [89].

Здійснення окремих превентивних заходів в сфері забезпечення державної безпеки було покладено на Комітет державної безпеки, який був уповноважений на: здійснення охорони керівництва партії та уряду, організацію шифрувальної та дешифрувальної справи, забезпечення контррозвідувальної роботи в Радянській Армії та Воєнно-Морському Флоті тощо [285, с.19].

Виходячи з вищенаведеного, за радянських часів превенція в діяльності правоохоронних органів суттєво модернізувалась в аспекті перероблення правової бази та форм вираження. Найбільшу частину превентивних функцій було віддано до компетенції радянської міліції, як ключового органу підтримки соціалістичного строю, громадського порядку та безпеки суспільства. Так, превентивні повноваження міліції було зосереджено, передусім, на роботу із громадянами СРСР які перебувають в зоні ризику: жебраками та особами які займаються бродяжництвом, особами що зловживають алкогольними напоями, раніше засудженими особами, неповнолітніми тощо. До того ж, велике значення відводилось інформативній та аналітичній роботі, в рамках якої визначались ключові детермінанти правопорушень та висвітлювались шляхи їх подолання.

Утім, перелічені позитивні моменти були не головним надбанням радянського періоду розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів. Ключове значення мало те, що радянський досвід став основою розбудови правоохоронної системи вже у незалежній Україні до початку реформування внутрішньодержавних відносин за європейським взірцем.

Так, на основі численних напрацювань в області діяльності правоохоронних органів було, наприклад, сформовано відомства міліції України – державного озброєного органу виконавчої влади, який захищав життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань. До ключових завдань міліції було віднесено:

- забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів; запобігання правопорушенням та їх припинення; охорона і забезпечення громадського порядку; виявлення кримінальних правопорушень;

- участь у розкритті кримінальних правопорушень та розшуку осіб, які їх вчинили, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством;

- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- захист власності від злочинних та кримінально протиправних посягань;
- виконання адміністративних стягнень;
- участь у поданні соціальної та правової допомоги громадянам, сприяння у межах своєї компетенції державним органам, підприємствам, установам і організаціям у виконанні покладених на них законом обов'язків [223].

Важливо відмітити, що на органи української міліції покладалось здійснення адміністративного нагляду – системи тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, який встановлювався з метою запобігання вчиненню злочинів окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них [203].

Важливою складовою превентивної діяльності міліції стала робота патрульно-постової служби, тобто, діяльність спеціальних нарядів міліції по охороні громадського порядку, безпеці і боротьбі з правопорушеннями на вулицях, площах, в парках, на транспортних магістралях, портах, в аеропортах та інших громадських місцях, а також при проведенні масових заходів, ліквідації наслідків аварії, катастрофи, стихійного лиха. Основними завданнями патрульно-постової служби міліції були:

- забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав, свобод і законних інтересів;
- запобігання правопорушенням та їх припинення;
- охорона громадського порядку і громадської безпеки;
- виявлення, запобігання, припинення та розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили;
- захист власності від злочинних посягань [220].

Превенція також була присутня у діяльності прокуратури незалежної України до її реформування. Її основним вираженням був прокурорських

нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів Кабінетом Міністрів України, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами державного і господарського управління та контролю, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими Радами, їх виконавчими органами, військовими частинами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, підприємствами, установами і організаціями, незалежно від форм власності, підпорядкованості та приналежності, посадовими особами та громадянами здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами [228].

Підводячи підсумки проведеного наукового аналізу варто відмітити той важливий факт, що превенція в усі часи займала місце у діяльності правоохоронних органів, особливо поліцейської спрямованості. Найбільшого розвитку та обрамлення, в якості відповідного робочого напрямку в правоохоронній системі, превенція набула у Російській Імперії, а потім у Радянському Союзі, досвід якого було використано при розбудові незалежної України. Історична обумовленість превенції в діяльності правоохоронних органів та заходів, здійснення яких вона передбачає, показує позитивне значення останньої для суспільства, як запоруки його добробуту, а також необхідність подальшого удосконалення механізмів її здійснення в роботі уповноважених відомств.

1.2. Методологічні підходи до розуміння превентивних заходів

Проводячи дослідження будь-якого юридичного або іншого наукового явища необхідним та логічним кроком є визначення його сутності та внутрішньо змістовних особливостей. Фактично, йдеться мова про виділення певного поняття, яке в контексті наукового аналізу дозволяє побачити межі, структуру, способи реалізації, форми вираження, суб'єктів реалізації та об'єкти впливу конкретно узятій до уваги категорії. В рамках даного дисертаційного дослідження подібному аналізу неодмінно слід піддати

превентивні заходи, щодо розуміння яких на сьогоднішній день існують різні методологічні підходи.

Перш ніж визначити окремі з них та побудувати на основі їх розгляду власне теоретико-правове розуміння превентивних заходів, визначимо, що собою передбачає методологічний підхід. Загалом методологія тлумачиться у науковій літературі по-різному. Одні автори методологію науки розуміють як її філософську, світоглядну сторону, другі ототожнюють методологію з діалектикою, історичним матеріалізмом, загальнотеоретичними проблемами будь-якої науки; треті вважають, що методологія — це самостійна галузь наукового знання, котра виходить за межі філософського аналізу (що не збігається з філософією) і являє собою вчення, науку про метод і методики; четверті заперечують за методологією статус самостійної науки, розглядаючи її як систему принципів, методів та логічних прийомів наукового пізнання [271, с.354; 291, с.242; 40, с.425].

Не має єдиної визначеності поняття методології і в юридичній науці, де також нерідкі випадки ототожнення методології з філософією, діалектичним і історичним матеріалізмом, розгляд її як науки про методи тощо. Але найбільш поширеним є розуміння методології юриспруденції як системи теоретичних принципів, логічних прийомів, спеціальних методів і засобів пізнання державно-правових явищ [40, с.425].

Найчастіше, в найбільш узагальненому вигляді, так би мовити загальнонаукову методологію вчені розглядають, як сукупність теоретичних концепцій, які застосовуються до всіх наукових знань. Така методологія включає в себе як проблеми, специфічні для наукового пізнання в даній галузі, так і питання, які з'ясовуються на більш високих рівнях методології, такі, наприклад, як проблеми системного підходу або моделювання в педагогічних дослідженнях [74, с.148 – 149].

Схожу але більш розгорнуту точку зору пропонує Іванський А.Й. який вказує, що методологія – це вчення про загальні точки зору, з яких повинен виходити дослідник Виходячи з того, що будь-яка методологія ґрунтується

на своєрідності предмета конкретної науки та передбачає попереднє пізнання його загальних, формальних властивостей, автор виділяє її наступні властивості:

- визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;
- направляє, передбачає особливий шлях, на якому досягається теоретичне обґрунтування і системна розробка теоретико-методологічних основ та емпірично-методичних засобів комплексного, міждисциплінарного дослідження;
- забезпечує всебічність отримання інформації щодо теоретичного дослідження певного об'єкту;
- забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у тій чи іншій науковій галузі тощо [91, с.40 – 41].

Узагальнюючи наведені наукові визначення можемо зазначити, що методологію слід розуміти, як відповідну науку про пізнання, методи та способи отримання та використання наукових знань. Відповідно до цього методологічний підхід можна розміти, як певну вчену теорію, яка включає в себе аналіз змістовних, структурних, механічних та інших основоположних характеристик певного явища та видання на основі цього відповідного погляду у формі визначення. Залежно від того, які саме характеристики беруться до вивчення та який їх зміст, подібні наукові теорії можуть відрізнятися одна від одної, у зв'язку із чим можна говорити про множинність методологічних підходів, зокрема, в аспекті розуміння превентивних заходів.

Окреслюючи методологічні підходи до розуміння превентивних заходів зауважимо, що останні безпосередньо пов'язані із більш широким явищем – превенцією. Даний термін походить від латинського слова «*praeventio*», що значить випереджувати, запобігати [34]. В словниковій літературі превенція тлумачиться наступним чином:

- попередження або дії попереджувального характеру;

- запобігання чому-небудь, попередження чогось;
- сукупність заходів направлених на усунення причин для здійснення правопорушень (злочинів);
- міри профілактичного та попереджувального характеру здійснювані з метою запобігання правопорушенням;
- поняття теорії кримінального права, яке означає профілактику (попередження) злочинів під дією кримінально-правової заборони тощо [27; 35; 33; 76].

Безпосередньо у праві, як правило, під превенцією розуміють систему заходів, спрямованих на запобігання злочинів [99, с.58]. Висловлювалася думка, що превенція у праві – це попередження поведінки фізичних і юридичних осіб, що відхиляється від норми, недопущення настання негативних наслідків, які можна завчасно передбачити [256, с.406]. Гель А.П. звертає увагу на те, що у чинному українському законодавстві цей термін не використовується, однак він застосовується в теорії [307, с.58; 29, с.55 – 56].

Утім варто наголосити на тому, що в праві досить не рідко превенція розглядається як самостійна категорія. Частіш за все вчені визначають її зміст у контексті якое конкретного правового явища, сфери впливу чи правової галузі. Наприклад, багато поглядів на сутність превенції наводиться представниками науки оперативно-розшукової діяльності. Так, Сафронів С.О. превенцію злочинності у контексті діяльності оперативних підрозділів органів внутрішніх справ визначив як засновану на морально-правових принципах і приписах законодавства діяльність суб'єктів ОРД щодо виявлення умислу на вчинення злочину та здійснення психологічного впливу на його носія з метою недопущення реалізації злочинних намірів і бажань в будь-яких фактичних проявах діяння [249; 136, с.77]. Сташак М.В. та Шендрік В.В. під оперативно-розшуковою превенцією підрозділами кримінальної поліції злочинності розуміють організаційно-тактичну форму оперативно-розшукової діяльності, яка здійснюється у процесі оперативно-розшукового прогнозування та профілактики злочинності за допомогою

використання дозволених національним законодавством оперативно-розшукових можливостей (заходів, засобів та сил) [261, с.385].

Окремі вчені в рамках тієї ж науки оперативно-розшукової діяльності тлумачать категорію «превенція» ототожнюючи її із іншими близькими за значеннями поняттями. Наприклад, Богданов Б.Е., Козаченко І.П., Лукашов В.А. та інші визначають превенцію як профілактику злочинів – діяльність державних органів і громадських організацій щодо реалізації системи заходів, спрямованих на виявлення, усунення причин злочинів і умов, які сприяють їх скоєнню [181, с.111]. Малигін С.С. та Чечетін А.Є. нарівні із превенцією наводять термін «запобігання злочину» та визначають його як виявлення осіб, що перебувають на стадії формування задуму на скоєння злочину, з метою недопущення реалізації їх задуму. Припинення злочину, на їх думку – це виявлення осіб, які вже намагаються вчинити злочин [147, с.83].

Подібне ототожнення притаманне також представникам інших галузей правової науки. Так, Поволоцька С.Г., досліджуючи організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ у сфері профілактики правопорушень неповнолітніх, звертає увагу на те, що у вітчизняній юридичній літературі став широко вживатися закордонний термін «превенція», який поєднує у собі всі поняття, пов'язані з «попередженням правопорушень», тобто позначає діяльність щодо попередження, профілактики, запобігання правопорушенням. Введення цього універсального терміну на думку Поволоцької С.Г., дозволило закордонним вченим уникнути «боротьби» термінів «попередження» та «профілактика» правопорушень, яка існує у вітчизняній юридичній літературі дотепер [195, с.14; 188, с.81]. Розглядаючи механізм боротьби з правопорушеннями в соціальному аспекті, визначаючи його поняття, сутність та суб'єктів, Окопник О.М. синонімічно використовує терміни «превенції правопорушень» та «профілактика правопорушень», визначаючи останню, як соціально-управлінську діяльність, спрямовану на усунення, нейтралізацію

криміногенних факторів, обмеження їх дії за допомогою спеціальних засобів. При цьому, автор також зазначає, що на усунення негативних факторів, які зумовлюють правопорушення, значною мірою впливають об'єктивні умови: рівень розвитку виробництва, рівень і стан свідомості у вигляді суспільної думки, звичок, традицій та рівня культури. Основне завдання діяльності щодо профілактики правопорушень полягає у вивченні та ліквідації аспектів які сприяють їх вчиненню [179, с.261]. Складовою частиною профілактики (превенції) правопорушень автор вважає правове виховання, яке є цілеспрямованим процесом, що передбачає озброєння вихованців правовими знаннями та вміннями й формування на цій основі правосвідомості та правової поведінки законослухняного громадянина. З цього приводу Капська А.Й. визначає соціально-правове виховання як цілеспрямовану систематичну діяльність державних органів та соціальних інститутів, яка спрямована на здобуття дітьми та молоддю правових знань, перетворення їх на особисті переконання, формування на їх основі правосвідомості та правової поведінки [96, с.328-346]

Сутність превенції ставала об'єктом дослідження науковців, які працюють у сфері ювенального права, тобто, сфері правової роботи та попередження правопорушень серед неповнолітніх осіб. У цьому ракурсі, превенція або ж ювенальна превенція розглядається як спрямована на виявлення й усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також має позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання і водночас спрямована на забезпечення їх прав [188, с.81]. Інші вчені розглядають ювенальну превенцію дещо по іншому, визначаючи її, як профілактику правопорушень, захист прав та інтересів дітей з метою:

– по-перше, недопущення негативного впливу злочинного середовища на формування особистості дитини;

- по-друге, мінімізації втрати трудових ресурсів, внаслідок десоціалізації неповнолітніх;

- по-третє, перешкоджання розвитку рецидивної злочинності [182, с.60; 192, с.245 – 246].

Досить ґрунтовно превенція розглядається у кримінологічній теорії. Більшість представників цієї наукової сфери визначають її як систему, яка включає в себе профілактику, припинення та запобігання злочинів. В той же час, воно буває двох видів:

- загальносоціальна превенція – це комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, які спрямовані на подальший розвиток і удосконалення суспільних відносин, усунення водночас причин злочинності тощо;

- спеціально-кримінологічна превенція – це сукупність напрямів боротьби зі злочинністю, змістом якої є різноманітна робота державних органів, суспільних організацій і громадян по розробці і реалізації заходів, що пов'язані з усуненням негативних явищ і процесів, які породжують злочини та сприяють їх скоєнню, а також недопущення їх здійснення на різних стадіях кримінальної діяльності [53,; 303, с.131; 57; 138].

Окремі науковці досліджуючи превенцію у рамках кримінального права визначають її, як головну мету кримінально-правового покарання, суть якого полягає в тому, що його застосування повинно забезпечити попередження вчинення злочинів з боку інших нестійких осіб, в утриманні загрозою покарання осіб, які здатні стати на злочинний шлях, від вчинення злочину, забезпечити законослухняну поведінку всіх осіб шляхом покарання конкретної особи, особливий психолого-виховний вплив на осіб, який полягає в утриманні під загрозою покарання від вчинення злочинів [46, с.13; 298, с.22; 16, с.18; 115, с.112; 185, с.32; 67, с.88; 102, с.404].

Качинська М.О., наукові праці якої присвячено вивченню проблематики протидії насильства в сім'ї витлумачує превенцію у даній сфері, як комплекс заходів зі співпраці між поліцейським і окремими

представниками громадськості, міжнародними та національними «nongovernmental» (неурядовими) організаціями, який спрямований на виявлення, припинення актів учинення насильства в сім'ї, притягнення кривдників до відповідальності, на належне забезпечення прав потерпілих осіб, особливо дітей і дітей-свідків, установлення, вивчення й усунення причин, що сприяють правопорушенням на сімейно-побутовому ґрунті, а також виховання населення в дусі «нульової толерантності» до гендерно обумовленого насильства [100, с.97].

Як ми бачимо, превенції є багатоаспектною категорією, яка характеризується різновекторністю доктринальних визначень. До того ж дослідження її сутності ускладняється переплетінням змісту із іншими схожими категоріями, позначених термінами «профілактика», «попередження» та «запобігання». Не можна заперечувати їх схожість та навіть ідентичність в деяких моментах. Зокрема, як доречно вказує з цього приводу Кальченко Л.В., терміни «превенція», «попередження», «запобігання» та «профілактика» об'єднані ознакою - «передування». Одночасно вони диференціюються ознакою - своєчасності передування стосовно певного етапу події. Доходить цього висновку вчений на основі аналізу тлумачень кожного слова. Так, розкриваючи сутність слів «попереджати», «попередження», можемо зазначити, що «поперед», як прислівник, означає, що щось було раніше від чогось, спершу. Попередження тлумачиться як: наперед зроблене повідомлення, застереження проти чогось, запобігання вияву чогось небажаного. Звертаючись до змісту поняття «запобігати», вчений знаходить, що це означає не допускати, заздалегідь відвертати що-небудь неприємне, небажане. В цьому аспекті запобіжний – це призначений для захисту чого-небудь від пошкодження або небезпеки. В свою чергу, термін же «профілактика» є іншомовного походження, яке увійшло у нашу мову з грецької і тлумачиться як сукупність запобіжних заходів, спрямованих на збереження та укріплення нормального стану, порядку; сукупність заходів, спрямованих на запобігання виникненню й

поширенню чого- небудь, на збереження певного порядку [45 с.868; 254, с.569; 95, с.216 – 217].

Утім, навіть з урахування наявності спільних ознак та змісту, дисертант вважає недоречним та неправильним співставляти як тотожне явища, зміст яких закладено у термін «профілактика», «запобігання», «попередження» та «превенція». Адже попередження і запобігання мають на меті відвернення настання якихось негативних моментів, при цьому попередження є категорією абстрактною та включає в себе стратегічні, орієнтовані на довготривалу перспективу заходи, а запобігання – відрізняється більшим ступенем конкретики і включає заходи тактичні. Своєї черги профілактика слугує для закріплення надбань попередження та запобігання, тобто, використовується для ліквідації умов за яких відповідні негативні моменти загалом можуть існувати. Таким чином, дані категорії взаємопов'язані між собою, але не взаємовиключають одна одну. Спираючись на цей фактор автор вважає, що превенція є комплексним уособленням всіх трьох категорій. Зважаючи на подібний погляд, а також велику кількість тлумачень представників правових та інших галузей знань, дисертант зробив наступний висновок: превенція – це комплексна діяльність уповноважених державних органів, яка передбачає застосування спеціальних заходів направлених на попередження та запобігання порушень суспільних відносин в різних галузях життєдіяльності соціуму, а також їх профілактику, тобто, усуненням негативних явищ процесів та інших детермінантів (наприклад, виправлення нормативно-правових колізій, підвищення рівня правосвідомості суспільства тощо), які породжують правопорушення та сприяють їх скоєнню.

Говорячи на основі наведеного визначення про превентивні заходи зазначимо, що вони входять до складу превенції, по суті, виступають її зовнішнім вираженням. Однак, вони також мають свої теоретико-методологічні особливості, звичайно, обумовлені внутрішнім змістом «материнської» категорії превенції. Сам термін «захід» визначається, як сукупність дій або способів для досягнення або здійснення чого-небудь, якої

визначеної мети [277, с.188; 263, с.330; 155, с.52]. Щодо змісту заходів превентивного характеру, то тут єдиного визначення на сьогоднішній день не винайдено. Наприклад, в положеннях енциклопедичної літератури превентивні заходи – це міри попереджувального, оберігательного характеру [126; 270]. Утім, подібне визначення не відповідає внутрішньому змісту категорії превентивних заходів і, як наслідок, повністю не розкриває його суть. Подібна точка зору також підтверджується багатьма науковими позиціями з цього питання, в рамках яких вчені ґрунтовно підходили до питання особливостей заходів превентивного характеру в тій чи іншій сфері.

Так, Гусаров С.М., Комзюк А.Т., Салманова О.Ю. наводять свій вчений погляд щодо особливостей превентивних заходів та їх суті у сфері протидії нелегальній імміграції. Останні вони відносять до адміністративно-примусових заходів у сфері протидії нелегальній міграції. Вчені також наголошують, що превентивні заходи зазначеного виду складають діяльність направлену на:

- виявлення й усунення умов та обставин, спричиняють нелегальну імміграцію;
- виявлення осіб, по-перше, які можуть перейти до категорії нелегальних мігрантів, по-друге, посередників (третьох осіб) і вжиття щодо них необхідних заходів [157].

Науковці переконані, що саме на цьому ґрунтується превенції такого явища, як нелегальна міграція. Вирішальна роль тут належить інформації про причини та умови, які сприяють учиненню таких правопорушень. Робота щодо попередження поширення нелегальної міграції на Україні ведеться у двох напрямках: за допомогою загальної профілактики і за допомогою спеціальної профілактики. Превентивні заходи у боротьбі з нелегальною міграцією реалізуються шляхом здійснення комплексу соціально-економічних, політичних, правових, ідеологічних, виховних, технічних та інших заходів. Завдяки застосуванню заходів превенції створюються умови, що зменшують або обмежують вплив криміногенних факторів на

розповсюдження нелегальної міграції. Звичайно, протидія, заснована на превентивних засобах, не охоплює застосування адміністративного примусу й притягнення нелегальних мігрантів до відповідальності [121; 157, с.201 – 202].

В даному випадку цікавим є той факт, що вчені розмежують превентивні та примусові заходи, вказуючи на різність їх мети. Водночас, в юридичній науці існує також протилежна думка з цього приводу. Наприклад, Малков В.Д., Кутафін О.Є. та Нохрін Д.Г. вказують, що поняття превентивних заходів традиційно було об'єктом розгляду наук кримінального, адміністративного права та криміналістики. Зазначені науки розглядають систему превентивних (попереджувальних) заходів як історично сформовану систему подолання об'єктивних і суб'єктивних передумов негативних правових явищ (правопорушень, злочинів), зміст якої становить цілеспрямована діяльність всіх інститутів суспільства по усунення, зменшення та нейтралізації факторів, що детермінують існування і вчинення правопорушень, виникнення інших правових аномалій. Превентивні (примусові) заходи є передбачені законом, застосовувані компетентними державними органами правові засоби, спрямовані на запобігання правопорушенням чи інших шкідливих наслідків, які викликаються збігом певних обставин. Юридична підстава застосування таких заходів - правова презумпція, укладена в диспозиції норми закону, фактична підстава - наявність обставин, що дозволяють припускати реальну можливість здійснення тією або іншою особою, або їх групою правопорушень в майбутньому або виникнення ситуації, що загрожує тим чи іншим об'єктам правової охорони. Слід відмітити, що виникнення даних обставин далеко не завжди безпосередньо обумовлено волею і свідомістю особи підданій примусу. Зв'язок між зазначеними обставинами і передбачуваними негативними наслідками завжди є ймовірністю та ніколи суворо детерміністською. Основна мета застосування превентивних заходів – гарантувати нормальний розвиток контрольованих державним органом

правовідносин та виконання поставлених перед ними завдань. Сфера застосування заходів превенції значно ширша, ніж просто попередження правопорушень [146; 167, с.56 – 57].

Схожу позицію висуває Рябов Ю.С., який визначає превентивні заходи як вказівки, що містяться в диспозиціях норм адміністративного права, реалізація яких здійснюється в примусовому порядку суворо на законних підставах уповноваженими органами держави (їх представниками) в разі настання певних обставин з метою попередження правопорушень і забезпечення громадської безпеки [245, с.45].

Натомість Бахрах Д.М. взагалі заперечує факт існування превентивних заходів, які він зараховує до заборон, норм права, оскільки їх нібито звернено не до окремої особи, а до всіх (або багатьох) громадян, загальні ж заборони не викликають конкретних правовідносин, а поза конкретних правовідносин не може бути примусу [22, с.6; 196, с.83].

Досить ґрунтовно зміст та особливості превентивних заходів визначаються у наукових працях дослідників, які розробляли їх в межах поліцейської діяльності. Зокрема, Бандурка О.М., Безпалова О.І., Джафарова О.І. та інші зазначають, що превентивні поліцейські заходи – це дія або комплекс дій, що обмежують певні права і свободи людини, використання яких не завжди пов'язане з протиправною поведінкою конкретних осіб, застосовуються відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень із дотриманням встановлених законом вимог. Автори підкреслюють, що застосування превентивних заходів поліцією не є самоціллю, воно доповнює проведення виховних, інформаційних та роз'яснювальних заходів і здійснюється на засадах законності, необхідності, пропорційності, ефективності та дотримання прав і свобод людини. Превентивні поліцейські заходи передбачають у встановлених законом випадках застосування обмежень певних прав і свобод до людей та організацій, і в цьому виявляється їх примусовий характер, хоча правопорушення при цьому відсутні. Тобто ці заходи мають чітку

профілактичну спрямованість, орієнтовані на захист інтересів публічної безпеки та порядку, на недопущення вчинення правопорушень. Сутність профілактичного впливу превентивних поліцейських заходів полягає, по-перше, в тому, щоб не допустити протиправної поведінки з боку конкретних осіб, які до такої поведінки схильні, а по-друге, в усуненні причин, які сприяють вчиненню правопорушень, і створенні умов, які виключають протиправну поведінку [8, с.37,38; 200, с.106 – 107].

В тому ж аспекті ключові особливості превентивних заходів розглядалися Когут О.В., Глуховею В.А., Миронюк Р.В., Мінка Т.П. які вказували, що превентивні заходи мають адміністративно-попереджувальний характер або належить до заходів припинення загального призначення. В діяльності поліції вони застосовуються переважно з метою попередження та недопущення вчинення громадянами правопорушень, а поліцейські заходи другої групи (примусові) застосовуються з метою припинення правопорушень, подолання спротиву правопорушника, його затримання, захисту від нападу тощо [164, с.103; 106, с.250 – 251].

Цікаву позицію обстоює Матвійчук В.К. та Хар І.О., які розглядали роль та механізм дії превентивних заходів у форматі діяльності органів державної влади. Вчені дійшли висновку, що превентивні заходи стимулюють участь громадян у діяльності адміністративних органів і забезпечують краще інформування громадян про таку діяльність. У такий спосіб адміністративний орган влади стає більш доступним для громадян і, одночасно, також стає краще поінформованим про думку громадян щодо запланованих проектів. Мета полягає в тому, щоб запобігти виникненню спору стосовно акту, який має прийняти адміністративний орган влади по завершенню цих процедур. Іншими словами, превентивні заходи, насамперед, приймають взаємодії органів державної влади та їх представників, яка має двосторонній характер та користь [150, с.724].

Варто також навести науковий погляд Шульги М.В., Анісімова Г.В., Гетьман А.П. та інших, наукові пошуки яких було присвячено вивченню

екологічної галузі права України. В рамках своїх теоретичних надбань дослідники навели досить цікаве визначення та структуру превентивних заходів забезпечення екологічної безпеки. Зокрема, науковці відмітили, що екологічна безпека на території України забезпечується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. За своїм змістом державно-правові заходи не однорідні. Їх можна розподілити на декілька видів одним з яких є організаційно-превентивні. Вони спрямовані на виявлення екологічно небезпечних для навколишнього природного середовища та здоров'я людини територій, зон, об'єктів і видів діяльності, а також здійснення певних заходів для попередження виникнення екологічної небезпеки. До них належать: обліково-установчі, реєстраційні, експертно-оцінювальні, інформаційно-прогностичні заходи [17; 78; 56 с.145 – 146; 244].

Отже, методологічні підходи до розуміння превенції та передбачених даною категорією заходів (превентивних заходів) неодноманітні та виражають різні дослідницькі позиції. Втім, притаманна їм різноплановість в рівній мірі компенсується наявністю багатьох спільних моментів, на основі яких автор отримав можливість побудувати власний погляд на сутність категорії превенції і, як наслідок, заходів які до її складу входять. Тож, враховуючи вищенаведене превентивні заходи – це комплекс дій реактивного, контрольного-наглядового, реєстраційного, дозвільно-облікового, інформаційно-аналітичного, обмежувального характеру, метою яких є попередження, профілактика та запобігання вчиненню правопорушень у всіх без виключення галузях життєдіяльності суспільства.

1.3. Види превентивних заходів поліції

Відповідно до положень Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії

визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [113]. Виконання цього обов'язку покладається на спеціально уповноважені органи державної влади, одним з яких є Національна поліція України. Для виконання своїх повноважень даному органу надано право використовувати широкий інструментарій адміністративного впливу, який складають різні за значенням заходи.

Так, у попередніх підрозділах дисертаційного дослідження нами було детально розглянуто сутність, значення та особливості превентивних заходів та категорії до якої вони відносяться – превенції. Остання, в діяльності Національної поліції України відіграє значиму роль, що підтверджується використанням в роботі останньої великого кола превентивних заходів різних видів.

Зазначимо, на сьогоднішній день види превентивних заходів поліції частково виділяються у тій частині законодавства, якою регулюється поліцейська діяльність, що є новелою для правової системи нашої держави. Так, у Законі України «Про міліцію» який діяв протягом 1990 – 2015 років та регулював діяльність історичного «предка» Національної поліції, органи внутрішніх справ, превентивні заходи не окреслювались, а поняття «превенція» не застосовувалось [223].

На сьогоднішній день даний аспект виправлено, зокрема, у чинному законодавстві чітко прописують превентивні заходи які застосовуються поліцією. Крім того, визначається мета превенції, як частини діяльності зазначеного органу, а саме:

- забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;
- запобігання вчиненню правопорушень;

- виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вжиття в межах своєї компетенції заходів щодо їх усунення;

- забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях ;

- контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

- контроль за дотриманням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням серед дітей, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у виді позбавлення волі;

- запобігання та припинення насильства в сім'ї;

- контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ тощо [178, с.16; 227].

Законодавством також визначаються основні вимоги до заходів, зокрема превентивних, якій використовуються в діяльності поліції. Так, будь-який поліцейський захід має бути:

- законним – тобто визначений законом, адже застосування поліцейських заходів всупереч закону так чи інакше може порушити права та обов'язки інших осіб, що зумовить настання відповідних правових наслідків;

- необхідним якщо виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший поліцейський захід, або його застосування було

неефективним, а також якщо такий захід заподіює найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам;

– пропорційним – якщо шкода, заподіяна охоронюваним законом правам і свободам людини або інтересам суспільства не перевищує блага, для захисту якого він застосований, або створеної загрози заподіяння шкоди;

– ефективним – застосування відповідного заходу повинно забезпечувати виконання повноважень поліції [92].

Безпосередньо щодо видів поліцейських превентивних заходів, то в науковому середовищі останні піддавались лише аналітичним дослідженням, в свою чергу, питанням їх класифікації на сьогоднішній день ніхто не займався. Втім, окрема частина видів превентивних заходів висвітлюється у статті 31 Закону України «Про Національну поліцію». Відповідно до цієї статті, поліція може застосовувати наступні превентивні заходи: 1) перевірку документів особи; 2) опитування особи; 3) поверхневу перевірку і огляд; 4) зупинення транспортного засобу; 5) вимогу залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи; 8) перевірку дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 10) перевірку дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; 11) поліцейське піклування [227].

Слід відмітити, що наведені превентивні заходи не є однорідними між собою, адже передбачають різну ступень та широту правового впливу на правові відносини. Окрім того, деякі превентивні заходи з числа вищенаведених є комплексними за своїм характером, тобто, виступають складною системою інших, більш простих.

Для освітлення вказаного моменту, а також повного розкриття сутності усіх видів превентивних заходів передбачених статтею 31 Закону України

«Про Національну поліцію» звернемо увагу на внутрішню суть кожного з них. Так, спершу, варто приділити увагу так би мовити простим превентивним заходам закріплених у вищевказаній нормі, тобто таким, які виражають одиничну, самостійну дію допустиму у складеній ситуації з точки зору чинного законодавства.

Такими, наприклад, є поверхнева перевірка та опитування особи. Зокрема, поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, та/або документів, що підтверджують відповідне право особи, у чітко визначених законодавством випадках, а саме:

- якщо особа володіє зовнішніми ознаками, схожими на зовнішні ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;
- якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;
- якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом або в місці здійснення спеціального поліцейського контролю;
- якщо в особі є зброя, боеприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений, або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл;
- якщо особа перебуває в місці вчинення правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;
- якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення [6, с.14 – 15].

Щодо опитування особи, то поліцейські наділені правом здійснювати даний превентивний захід, якщо існує достатньо підстав вважати, що вона володіє інформацією, необхідною для виконання поліцейських повноважень. Опитування особи – це засіб спілкування поліцейського з громадянином, під час якого працівником поліції досягається мета, щодо отримання інформації від особи, що опитується, про скоєнні кримінальні та адміністративні

правопорушення або такі, що мають бути вчиненні, про осіб причетних до їх вчинення та про інші події, що мають значення для підтримання публічного порядку і громадської безпеки або такі, що належать до сфери діяльності поліцейських служб. При цьому, надання особою інформації є добровільним. Особа може відмовитися від надання інформації [6, с.15].

З точки зору наведеної авторської позиції, простим превентивних заходом за своєю суттю є поверхнева перевірка. Вона полягає у здійсненні візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу [7, с.44]. Застосування такого превентивного заходу також має чітко встановлені законодавством правові межі, які виражено у трьох ключових підставах використання поверхневої перевірки, а саме:

- якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться правопорушник або особа, свобода якої обмежується в незаконний спосіб;

- якщо існує достатньо підстав вважати, що в транспортному засобі знаходиться річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб;

- якщо існує достатньо підстав вважати, що річ або транспортний засіб є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку [7, с.44].

До того ж поверхнева перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі. У невідкладних випадках поверхневу перевірку може здійснити будь-який поліцейський лише з використанням спеціального приладу або засобу. Поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Поліцейський при здійсненні поверхневої перевірки має право вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону. Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу

особа повинна самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу [7, с.44].

Також до числа простих превентивних заходів відноситься зупинка транспортного засобу. Важливість його полягає в тому, що діяльність учасників дорожнього руху спрямовано на реалізацію нагальної суспільної потреби у просторовому переміщенні людей, предметів, засобів і продуктів їх праці в межах свободи пересування, в тому числі за допомогою транспортного засобу. При цьому, головним критерієм, що визначає якість задоволення вказаної вище потреби, є витрати часу. Натомість будь-яка зупинка пов'язується з певною втратою часу, тобто обмеженням свободи водіїв щодо реалізації їхнього права на вільне пересування у певний проміжок часу, що, в свою чергу, зумовлює закріплення вичерпного переліку підстав зупинки транспортного засобу. Більш того, поліцейський зобов'язаний поінформувати водія про конкретну причину зупинення ним транспортного засобу з детальним описом підстави зупинки, визначеної у статті, що коментується [84, с.143 – 144]. У зв'язку із цим існує дев'ять конкретних випадків, коли поліцейський може здійснити зупинку транспортного засобу, а саме:

- якщо водій порушив Правила дорожнього руху;
- якщо є очевидні ознаки, що свідчать про технічну несправність транспортного засобу;
- якщо є інформація, що свідчить про причетність водія або пасажирів транспортного засобу до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, або якщо є інформація, що свідчить про те, що транспортний засіб чи вантаж можуть бути об'єктом чи знаряддям учинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення;
- якщо транспортний засіб перебуває в розшуку;

- якщо необхідно здійснити опитування водія чи пасажирів про обставини вчинення дорожньо-транспортної пригоди, кримінального чи адміністративного правопорушення, свідками якого вони є або могли бути;
- якщо необхідно залучити водія транспортного засобу до надання допомоги іншим учасникам дорожнього руху або поліцейським або як свідка під час оформлення протоколів про адміністративні правопорушення чи матеріалів дорожньо-транспортних пригод;
- якщо уповноважений орган державної влади прийняв рішення про обмеження чи заборону руху;
- якщо спосіб закріплення вантажу на транспортному засобі створює небезпеку для інших учасників дорожнього руху;
- порушення порядку визначення і використання на транспортному засобі спеціальних світлових або звукових сигнальних пристроїв [84, с.143 – 144].

Автор вважає що простим превентивним заходом на рівні з іншими є вимога поліцейського залишити місце або обмеження ним доступу на визначену ділянці місцевості. Так, при виконанні покладених на поліцію завдань для забезпечення публічної безпеки і правопорядку, охорони життя та здоров'я громадян, для збереження та фіксації слідів правопорушення, працівник поліції має право вимагати від особи або групи осіб залишити визначене поліцейським місце події. При чому, поліцейський особисто встановлює часовий термін на який особа повинна залишити визначене місце. У виняткових випадках, якщо того вимагають обставини (збереження слідів кримінального правопорушення тощо), поліцейський має право тимчасово обмежити чи навпаки повністю заборонити доступ громадян до визначеної поліцейським території або відповідних об'єктів. Підставами для цього визначено необхідність забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони життя і здоров'я людей, збереження та фіксації слідів правопорушення. Крім того, працівники поліції мають право обмежувати чи забороняти рух транспортних засобів і пішоходів. Обмеження

застосовуються щодо окремих ділянок вулиць в населених пунктах чи автомобільних доріг [227].

Проникнення до житла чи іншого володіння особи також відрізняється простим механізмом виконання та чіткими нормативно-правовими рамками. Застосування даного заходу допускається виключно для:

- рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій;
- безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину;
- припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні [6, с.95]. При цьому, проникнення поліцейського до житла чи іншого володіння особи не може обмежувати її права користуватися власним майном. Про застосування вказаного поліцейського заходу обов'язково складається протокол [227].

Одним із превентивних заходів у статті 31 Закону України «Про Національну поліцію» визначено застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Відповідно до статті 40 того ж Закону поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою:

- попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб;
- забезпечення дотримання правил дорожнього руху [227].

Поряд із наведеними превентивними заходами законодавець передбачає можливість застосування працівниками поліції більш складних форм правового впливу, які характеризуються комплексністю, тобто, вони є

системою відповідних дій. Крім того, їх особливістю також є специфічні, порівняно із іншими заходами, нормативні умови застосування. До числа подібних превентивних заходів, наприклад, можна віднести передбачений у статті 31 Закону України «Про національну поліцію» - обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю. Даний превентивний захід передбачає можливість застосування двох різнопланових дій. Першою з них є затримання особи, правою засадою застосування якої крім Закону України «Про Національну поліцію» також виступають Кримінально процесуальний кодекс та Кодекс України про адміністративні правопорушення. Так, саме Кодекси визначають порядки та підстави затримання особи працівниками поліції. Наприклад, якщо ми говоримо про кримінальну-процесуальну сферу то використання цього превентивного заходу уповноваженою особою допускається у разі підозри заримованої особи у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавленні волі у випадках:

- якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення;
- якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;
- якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного злочину [119].

Відповідний порядок затримання особи працівниками поліції передбачено у статтях 261 – 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення, де вказано, що органи (посадові особи) правомочні здійснювати адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення. Таке затримання може тривати не більше як три години та за фактом його застосування складається протокол, в якому зазначаються: дата і місце його складення; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка

склала протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган [107].

Поряд із затриманням особи, в рамках того ж превентивного заходу поліцейський може тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі. На вимогу особи поліцейський зобов'язаний повідомити про причини застосування ним відповідних заходів. Обмеження фактичного володіння річчю здійснюється шляхом вилучення речі в її фактичного володільця, обмеження її перенесення або перевезення. Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов'язаний скласти протокол про здійснення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити протокол цій особі [227].

В цьому ж контексті варто відмітити досить доречний погляд Мінка Т.П., Комісарова О.Г., Иронюка Р.В., Голобородько Д.В., Гаркуша В.В., Легеза Є.О., Титаренко О.О. та інших, який полягає в наступному: оскільки обмеження пересування особи чи транспортного засобу порушує основоположне право людини на свободу пересування, дії поліцейського повинні бути чітко регламентовані та ґрунтуватись на принципах міжнародного та національного права. Зокрема, Європейський кодекс поліцейської етики в розділі V визначає керівні принципи діяльності, втручання в окремі ситуації, в тому числі і щодо арешту, обмеження свободи поліцією:

- обмеження свободи осіб має бути настільки обмеженою, наскільки це можливо, і проводитися з урахуванням гідності, уразливості і особистих потреб кожного затриманого;
- поліція повинна, наскільки це можливо згідно з національним правом, негайно інформувати осіб, чия свобода була обмежена, про причини обмеження їх свободи і про будь-яке обвинувачення проти них, а також негайно інформувати таких осіб про процедуру, що стосується їх справи;
- поліція повинна забезпечувати безпеку, здоров'я, гігієну та належне харчування людей протягом періоду тримання їх під вартою;
- особи, чия свобода була обмежена поліцією, повинні мати право на повідомлення про обмеження їх свободи третім особам на їх вибір, на доступ до правової допомоги та на медичне обстеження у лікаря за їх вибором, коли це можливо;
- поліція повинна, по можливості, відокремлювати осіб, чия свобода обмежена за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, від осіб, чия свобода була обмежена з інших причин [164, с.126 – 127].

Особливий характер має такий превентивний захід, як перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ. Специфіка цього превентивного заходу полягає не тільки в комплексності, але й в тому, що він виражає окрему частину превентивної діяльності органів Національної поліції загалом. Зокрема, в чинному законодавстві встановлено, що дозвільна система – це особливий порядок виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку і використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій з метою охорони інтересів держави та безпеки громадян [213]. До предметів, матеріалів і речовин, підприємств, майстерень і лабораторій, на які поширюється дозвільна система, належать: вогнепальна зброя (нарізна воєнних зразків, несучасна стрілецька, спортивна, навчальна, охолощена, мисливська нарізна і гладкоствольна), бойові припаси до неї, холодна зброя, (арбалети, мисливські

ножі тощо), пневматична зброя калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду, пристрої вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначені патрони, вибухові матеріали і речовини, сильнодіючі отруйні речовини I - II класу безпечності, збудники інфекційних захворювань I - II групи патогенності і токсини, сховища, склади і бази, де вони зберігаються, стрілецькі тири і стрільбища, мисливсько-спортивні стенди, а також підприємства і майстерні по виготовленню і ремонту вогнепальної та холодної зброї, піротехнічні майстерні, пункти вивчення матеріальної частини зброї, спеціальних засобів, правил поводження з ними та їх застосування, магазини, в яких здійснюється продаж зброї та бойових припасів до неї, організації, що займаються збутом сильнодіючих отруйних речовин, і лабораторії, що проводять аналізи цих засобів і речовин, працюють із збудниками інфекційних захворювань I - II групи патогенності і токсинами) [213].

Ключовим завданням органів поліції в сфері перевірки дотримання вимог довільної системи є запобігання порушенням порядку виготовлення, придбання, зберігання, обліку, охорони, перевезення та використання вогнепальної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 мм та швидкістю польоту кулі понад 100 метрів за секунду і холодної зброї (арбалети, луки з зусиллям натягу тятиви більше ніж 20 кг, мисливські ножі тощо), пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патрони до них, основних частин зброї бойових припасів до зброї і охолощеної зброї, вибухових матеріалів і речовин, попередження випадків їх втрати, крадіжок, використання не за призначенням та з протиправною метою [209]. Контроль за дотриманням посадовими особами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та громадянами правил дозвільної системи органи поліції

здійснюють шляхом обстеження таких об'єктів, погодження укладення трудових договорів на виконання робіт, пов'язаних з виготовленням, придбанням, зберіганням, обліком, охороною, перевезенням і використанням спеціально визначених предметів і матеріалів, проведення профілактичних заходів щодо попередження та припинення порушень правил дозвільної системи, а також притягнення осіб, що вчинили правопорушення, до відповідальності в порядку, встановленому законом [209].

Власною специфікою також характеризується різновид превентивних поліцейських заходів, зміст якого полягає в здійсненні перевірки дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом. Загалом, адміністративний нагляд – це система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції [203]. Адміністративний нагляд встановлюється щодо повнолітніх осіб:

- засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їх поведінка свідчила, що вони вперто не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства;

- засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо вони після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження органів Національної поліції, систематично порушують громадський порядок і права інших громадян, вчиняють інші правопорушення;

- засуджених до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [203].

Органи Національної поліції беруть на облік, фотографують, а у разі необхідності відбирають відбитки пальців в осіб, щодо яких встановлено адміністративний нагляд. Крім того, працівники поліції зобов'язані систематично контролювати поведінку цих осіб, запобігати порушенням ними громадського порядку та прав інших громадян і припиняти їх, проводити розшук осіб, які уникають адміністративного нагляду [203].

В обраному аспекті також слід розглядати такий превентивний захід, як поліцейське піклування – надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [164, с.144]. Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень. Протокол підписується поліцейським і особою. Копія протоколу негайно під розпис вручається особі. Протокол може не надаватися особі для підписання, а його копія - вручатися особі у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається особі чи органу, передбаченому абзацом другим частини першої цієї статті [227]. Застосовується поліцейське піклування щодо:

- неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;
- особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;
- особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі;
- особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі [227].

Зазначимо, стаття 31 Закону України «Про Національну поліцію» містить лише частковий перелік видів превентивних заходів, які застосовуються в діяльності поліцейських органів. Натомість в своїй роботі останні досить часто використовують заходи, які згідно із авторським уявленням превентивних заходів, представленим у попередніх підрозділах дисертаційного дослідження, також мають відношення до превенції.

Наприклад, не передбачена нормами Закону України «Про Національну поліцію», але також виражає превентивну частину діяльності поліції превентивна (профілактична) робота дільничних офіцерів поліції. Остання являє собою передбачену законодавством України діяльність, спрямовану на попередження кримінальних та інших правопорушень, перевірку дотримання обмежень, установлених законом відносно осіб, які перебувають на превентивному обліку [206]. В рамках цієї роботи дільничні офіцери поліції здійснюють превентивні заходи щодо осіб, схильних до вчинення правопорушень, та осіб, які перебувають на обліку в органах поліції, для попередження вчинення ними правопорушень із залученням до цієї роботи громадськості. На превентивний облік із подальшим проведенням профілактичної роботи ставляться:

- особи, звільненими з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і в яких судимість не знято або не погашено в установленому законом порядку;

- особи, яким винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї [206].

Варто наголосити на тому, що превенція також включає в себе реалізацію дій інформаційно-аналітичного характеру. Вони притаманні окремій частині роботи Національної поліції, через що їх можна розглядати як окремий вид превентивних заходів. Зокрема, інформаційно-аналітичні заходи передбачають:

- формування баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

- використання баз (банків) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;
- здійснення інформаційно-пошукової та інформаційно-аналітичної роботи;
- здійснення інформаційної взаємодії з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями [217].

До того ж, поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень [217].

Подібною системою є Інформаційний портал Національної поліції України, що являє собою сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обробки відомостей, що утворюються у процесі діяльності Національної поліції України та її інформаційно-аналітичного забезпечення. Основними завданнями даної системи є:

- інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності Національної поліції України;
- забезпечення наповнення та підтримки в актуальному стані інформаційних ресурсів баз (банків) даних, що входять до ЄІС МВС;
- забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу;
- забезпечення електронної взаємодії з МВС та іншими органами державної влади [214].

Використовується в діяльності поліції України автоматизована інформаційна система оперативного призначення, що є сукупністю програмно-технічних і телекомунікаційних засобів та призначена для накопичення й обробки відомостей, що утворюються в процесі оперативно-

розшукової діяльності Національної поліції України [211]. До головних функцій системи відноситься:

- автоматизація процесів обліку отриманої в процесі оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України інформації;
- збір, зберігання, пошук та узагальнення інформації; відображення повнотекстової, графічної, табличної та статистичної інформації, а також фото- і відеозображень, утворення електронного досьє;
- формалізація технологічних процесів обробки інформації, визначення типових маршрутних технологічних схем для їх виконання;
- забезпечення надійного зберігання інформаційних обліків та їх систематизація;
- забезпечення комплексного захисту інформації та розмежування доступу до інформації яка зберігається в системі [211].

Тож, як бачимо, в своїй діяльності органи поліції використовують досить широке коло превентивних заходів, які різняться між собою за характером правового впливу, механізмом реалізації та ступенем глибини правового дозволу на їх здійснення. З метою класифікації всього масиву превентивних дій, автор було запропоновано розподілити їх на дві великі групи, а саме прості, що об'єднують в собі превентивні заходи одиничного типу, виражені в якійсь конкретній дії (перевірка документів; опитування особи; зупинення транспортного засобу; поверхнева перевірка і огляд; вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; проникнення до житла чи іншого володіння особи; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису) та комплексні – об'єднана певною метою система дій превентивного характеру (обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом; поліцейське піклування;

превентивна (профілактична) робота дільничних офіцерів поліції; заходи інформаційно-аналітичного характеру).

Реальне нормативне закріплення такого широкого кола превентивних заходів, які в своїй діяльності має право використовувати поліція, говорить про розвиток та удосконалення діяльності останньої, зокрема, в аспекті превентивного напрямку роботи та відходу від застарілих каральних методів, застосування яких славилась розформована на сьогоднішній день міліція.

Висновки до розділу 1

Встановлено, що превенція є історично обумовленою частиною діяльності правоохоронних органів на території України та у світі загалом. На доведення цієї позиції представлено періодизацію історичного розвитку превенції в рамках якої виділено та проаналізовано:

- 1) виникнення превенції в діяльності правоохоронних органів держав Стародавнього світу;
- 2) превенцію в діяльності правоохоронних органів на землях України з IX по XVII століття;
- 3) розвиток превенції в діяльності правоохоронних органів за часів «Імперського» панування у XVIII – початку XX століття;
- 4) радянський етап становлення та розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів в 20-тих – 90-ті роки XX століття;
- 5) превенцію в діяльності правоохоронних органів на перших етапах становлення України як незалежної держави у період в 90-ті роки XX століття – по теперішній час.

Визначено, що превенція являє собою комплексну діяльність державних органів, яка передбачає застосування спеціальних заходів направлених на запобігання та попередження порушень суспільних відносин в різних галузях життєдіяльності соціуму, а також їх профілактику – усуненням негативних явищ процесів та інших детермінантів правопорушень. У відповідності до цієї позиції запропоновано розглядати

превентивні заходи, як комплекс дій контрольно-наглядового, реактивного, дозвільно-облікового, реєстраційного, інформаційно-аналітичного, обмежувального характеру, метою яких є профілактика, попередження та запобігання вчиненню правопорушень у всіх без виключення галузях життєдіяльності суспільства.

З'ясовано, що в своїй діяльності Національна поліція України використовує широкий превентивний інструментарій, який складають численні превентивні заходи, неоднорідні за своєю суттю та механізмом застосування. У зв'язку із цим побудовано позицію, відповідно до якої усі види превентивних заходів поліції згруповано наступним чином:

1) прості превентивні заходи (заходи одиничного типу, виражені в якійсь конкретній дії) – перевірка документів; опитування особи; зупинення транспортного засобу; поверхнева перевірка і огляд; вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; проникнення до житла чи іншого володіння особи; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

2) комплексні (система дій превентивного характеру) – обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом; поліцейське піклування; превентивна (профілактична) робота дільничних офіцерів поліції; заходи інформаційно-аналітичного характеру.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

2.1. Адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності поліції

Сучасна Україна – це суверенна, демократична, соціальна та, що найбільш головне, правова держава, в якій на рівні Основного закону визнається та діє принцип верховенства права. Сутність даного принципу полягає у пануванні права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Як зазначає з цього приводу Авер'янов В.Б., верховенство права полягає у підпорядкуванні всіх без винятку державних інститутів потребам реалізації та захисту прав людини, а також пріоритетність цих прав перед усіма іншими цінностями демократичної соціальної правової держави [197, с.154; 2, с.6–8; 243; 113]. Звідси виходить, що право – це головний регулятор усіх без виключення суспільних відносин в державі, зокрема, відносин пов'язаних із превентивною діяльністю поліції.

Утім, системи регулювання права не є на сьогоднішній день однорідними. Вони різняться між собою в залежності від типу відносин, на які спрямовано вплив права та приналежності правових норм, в яких такий вплив виражається, до конкретної галузі. Крокуючи цією логікою адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності поліції є відгалуженням ширшої категорії – класичного правового регулювання, яке формує його базові особини. Відмітимо, що етимологічна основа будь-якого виду регулювання, термін «регулювати» має латинське коріння. Латинський прикметник «regularis» значив – «брусківий», «який може бути виділений в

бруски», тобто розділеним на частини потрібних розмірів. Іменник «regula» - означав «брус», «лінійку». Пізніше латинське «regula» набуло значення правової норми. Наприклад, термін «regula iuris» тлумачився як коротко сформульований, загальний, абстрактний юридичний принцип, встановлений законом або створений правовий наукою і визнавався при судовому рішенні [152; 294; 189, с.46 – 47].

В сучасній словниковій літературі регулювання або регулювати – це:

- дія у значення регулювати, тобто, впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі;
- досягнення рівноваги в роботі механізмів;
- сукупність приписів виданих органом влади тощо [45, с.1207; 186; 296].

Суттєвого наукового опрацювання термін «регулювання» отримав у теорії державного управління. Кардашевський В.В. розкриваючи значення терміну «регулювання» в цьому контексті відмічає: регулювання – це дії, спрямовані на встановлення, вимірювання або припинення тих чи інших управлінських відносин, що виникають між учасниками соціального управління, на впорядкування їх поведінки. Завдяки регулюванню зберігається встановлена організація, підтримуються існуючі зв'язки між різними елементами системи управління, своєчасно ліквідуються можливі відхилення від програми завдань в поведінці об'єкта управління. За допомогою регулювання здійснюється безпосереднє оперативне управління системою. Без регулювання неможливо цілеспрямована поведінка об'єкта управління відповідно до намічених цілей [98, с.49; 278]. Автор пише, що необхідність функції регулювання обумовлена тим існуючою потребою у впорядкованості, постійній підтримці, збереженні і вдосконаленні взаємозв'язків, що існують між суб'єктами і об'єктами управління. Справа в тому, що будь-яка система управління знаходиться під впливом двох протилежних тенденцій: до збереження та впорядкування її організації, яка забезпечується цілеспрямованими діями суб'єкта управління, та до

дезорганізації, обумовленої як зовнішніми впливами на систему управління, так і недоліками в її власній діяльності. Функція регулювання якраз і покликана своєчасно нейтралізувати і зовнішні, і внутрішні негаразди або забезпечити їх адаптацію до існуючої системи управління. Разом з тим потреба в регулюванні виникає не тільки у зв'язку з вищевказаними тенденціями. Потреба в регулюванні часто обумовлюється постановкою нових завдань управління, переходом системи в певний стан та іншими факторами [98, с.49 – 50].

Тож, в стандартизованому вигляді регулювання – це діяльність направлена на впорядкування, керування та координацію, приведення до певного вигляду того чи іншого об'єкту, категорії, явища тощо. Однак, у сфері права сутність регулювання змінюється, факт чого можна наглядно побачити у численних наукових позиціях з приводу даної проблематики.

Наприклад, в енциклопедичній юридичній літературі, зокрема, у Великому енциклопедичному словнику авторства Додонова В.М., правове регулювання визначається, як процес впливу держави на суспільні відносини за допомогою юридичних норм (норм права). Ґрунтується на предметі і методі правового регулювання. Предметом є певна форма суспільних відносин, яка закріплюється відповідною групою юридичних норм. Під методом правового регулювання розуміється спосіб впливу юридичних норм на суспільні відносини [71, с.419]. Схожі тлумачення присутні в багатьох інших довідникових джерелах юридичного змісту [307, с.40; 306; 38, с.560].

Водночас, якщо звернути увагу на конкретні вчені визначення, то стає зрозумілим що науковці бачать правове регулювання зовсім по-різному. Наприклад, Беневоленська З.Е. вважає, що правове регулювання – це «життя» права, динаміка системи права. Воно має дві сторони: процес правотворення і процес правозастосування. Процес правотворення завжди пов'язаний з формуванням соціально-економічних передумов і умов освіти правової норми. Юридичний закон – результат наукового відкриття, як будь-який інший закон; його основи закладені в природних умовах життя

суспільства [24, с.12]. За визначенням Алексєєва С.С., правове регулювання – це здійснюване за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів і інших) результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони, розвитку відповідно до суспільних потреб [14, с.145; 120]. За Явичем Л.С. правове регулювання – це різноманітні форми юридичного впливу держави на поведінку суб'єктів суспільних відносин [309, с.26]. На думку Дюрягіна І.Я. правове регулювання являє собою правовий організаційний вплив на суспільні відносини, який здійснюється з метою підтримання чинного режиму функціонування системи без її переходу в новий стан і полягає в забезпеченні упорядкованості суспільних відносин [75, с.84–85]. Римаренко Ю.І. визначає правове регулювання як форму соціального реагування відповідно до вимог норм права, засновану на усвідомленні суб'єктами права своїх прав та обов'язків [267, с.12]. Гіжевський В.К., Гловченко В.В., Ковальський В.С. тлумачать правове регулювання як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, а також впливу на поведінку та свідомість громадян шляхом проголошення їх прав та обов'язків, встановлення певних дозволів та заборон, затвердження певних правових актів тощо [199, с.369; 197. с.105 – 106].

Піголкін А.С. дає наступне визначення правового регулювання а саме:.. «Воно являє собою всі форми впливу права на громадське життя: видання норм права, загальновиховний вплив права, здійснення правових приписів у конкретних діях суб'єктів права, забезпечення виконання цих приписів, тобто саму правомірну поведінку, а також все те, що створює основу й передумову для такої поведінки, забезпечує її» [191, с.26]. Згідно з уявленнями Куліша А.М., правове регулювання – це здійснюваний в інтересах суспільства за допомогою норм права, вплив на поведінку учасників суспільних відносин з метою встановлення й упорядкування

останніх [123, с.62]. Осауленко О.І. вказує на те, що правове регулювання включає в себе не будь-яку владну діяльність уповноважених на те органів і посадових осіб, а лише ту, що має на меті спрямувати в чітко визначене русло поведінку учасників суспільних відносин, упорядкованих за допомогою норми права і базованих на ній індивідуальних актів [184, с.121].

Сирих В.М. стверджує, що правове регулювання – це діяльність держави і суспільства, здійснювана в процесі підготовки й прийняття норм права, їх реалізації в конкретних відносинах [266, с.148]. Лазарєв В.В. доводить, що право існує остільки, оскільки воно впливає на учасників правового спілкування, виявляє активність у суспільному середовищі, правове регулювання є частиною (аспектом) дії права, яка характеризує спеціально-юридичний вплив права на поведінку й діяльність його адресатів, але безпосередньо з ними ще не пов'язана. Внаслідок правової регуляції формується юридична основа, визначаються фіксовані в правових веліннях орієнтири для організації діяльності учасників регулятивних відносин та досягнення фактичних цілей права [73, с.207 – 208].

Відповідно до наукової позиції Макаренко правове регулювання це аспект дії права, що визначає спеціально-юридичний вплив права на поведінку адресатів. У результаті правового регулювання формується юридична основа та визначаються орієнтири для організації діяльності суб'єктів. Дія права в процесі його регулятивного впливу охоплює спеціальну діяльність держави, пов'язану з виробленням правових приписів та визначенням механізму їх реалізації, а також з діяльністю учасників суспільних відносин, що реалізують правові приписи та узгоджують свою поведінку з правом. Правове регулювання за допомогою правових приписів полягає не лише у спрямуванні розвитку суспільних відносин, але й в охороні існуючих суспільних відносин, які відповідають потребам суспільства [145, с.132 – 133].

Скакун О.Ф. під правовим регулюванням пропонує розуміти здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів

упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток [252, с.488]. При цьому вона виокремлює такі ознаки правового регулювання: правове регулювання

- різновид соціального регулювання;
- за допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами набувають певної правової форми, яка має споконвічно державно-владний характер, тобто в юридичних нормах держава визначає міру можливої та належної поведінки;
- правове регулювання має конкретний характер, тому що завжди пов'язане з реальними відносинами;
- правове регулювання має цілеспрямований характер – спрямоване на задоволення законних інтересів суб'єктів права;
- правове регулювання здійснюється за допомогою правових засобів, які забезпечують його ефективність;
- правове регулювання гарантує доведення норм права до їх виконання [252, с.489; 109, с.57 – 59].

Рабінович П.М. правове регулювання розглядає як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку [238, с.44].

Голосніченко І.П. і Марченко М.М. вважають правове регулювання частиною правового впливу, його особливий порядок, що відзначається підвищеною чіткістю нормативної регламентації і здійснюється за допомогою специфічних правових засобів: норм права, правовідносин, актів реалізації права [176, с.436; 59, с.89].

На думку Комзюка А.Т., правове регулювання – це специфічний вплив, який здійснюється правом як особливим нормативним інституційним регулятором. При цьому правове регулювання має цілеспрямований, організаційний, результативний характер і здійснюється за допомогою

цілісної системи засобів, що реально виражають саму матерію права як нормативного інституту утворення – регулятора [111, с.47].

Існує група дослідників, які розглядають правове регулювання як процес. Так, на думку російських вчених Ушакова В.Н. та Чеканова В.С., правове регулювання – це процес здійснення юридичної функції держави, яка являє собою реалізацію правового впливу на суспільні відносини [276, с.422]. На думку Єгоршиної О.П. та Ромашова Р.А., правове регулювання – це процес, який передбачає безпосередній (активний) правовий вплив на юридично значущі суспільні відносини [77, с.41].

Існує позиція, відповідно до якої правове регулювання – це метод. Так, на думку Михайлової Н.В., правове регулювання – це особливий формалізований метод державної регламентації дій суб'єкта права. У даному випадку спостерігається ототожнення правового регулювання з методом правового регулювання. Останній розуміють як сукупність специфічно-нормативних засобів впливу права на суспільні відносини, що дозволяють відмежовувати правове регулювання від інших форм впливу права на суспільні відносини; як спосіб впливу держави на ті чи інші суспільні відносини, застосовані нею прийоми для встановлення взаємозв'язку сторін; прийоми юридичного впливу, їх поєднання, що характеризують використання в даній галузі суспільних відносин того чи іншого комплексу юридичних засобів [13, с.67; 52; 302].

Не менше коло наукових позицій окреслено у правовій науці з приводу змісту адміністративно-правового типу регулювання. Так, Четверіков В.С. розглядає правове регулювання в адміністративній юридичній галузі, як нормотворчу і правозастосовчу діяльність органів виконавчої влади, державного управління до організаційно невідконтрольних суб'єктів права щодо здійснення функцій реєстрації юридичних осіб, здійснення податкової політики, ліцензуванню, акредитації, контролю, адміністративному нагляду, стандартизації, сертифікації, квотування тощо [295, с.204].

Разводовський В.Й. визначає адміністративно-правове регулювання як комбінацію способів правового регулювання, в якій переважають зобов'язання та заборони. Ця комбінація формується через наділення учасників правовідносин суб'єктивними юридичними правами й покладанням на них обов'язків шляхом визначення та закріплення у правових актах певних правил поведінки внаслідок правотворчої діяльності уповноважених на це органів (посадових осіб) [240, с.169].

У свою чергу Петрова В.Ю. та Семенов А.А. визначають вказаний різновид правового регулювання як виконавчо-розпорядчу діяльність державних організацій, наділених державно-владними повноваженнями, спрямовану на стабілізацію суспільних відносин шляхом прийняття нормативно-правових актів та забезпечення їх виконання [149, с.122].

Темерецький В.І. розглядає адміністративно-правове регулювання як таке, що являє собою цілеспрямований вплив правових норм, прийнятих державою, і постає в якості відповідних адміністративних засобів забезпечення прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави у суспільних відносинах з метою підпорядкування їх юридично встановленому правопорядку, а також охорони та розвитку в інтересах суспільства і держави [149, с.122]. Галіцина Н.В. робить висновок, що адміністративно-правове регулювання як є механізмом імперативного-нормативного упорядкування організації і діяльності суб'єктів і об'єктів управління і формування стійкого правового порядку їх функціонування [54].

Дещо схожу позицію транслює Голяшкін О.В., для якого сутність адміністративно-правового регулювання полягає у механізмі імперативно-нормативного впорядкування організації і діяльності суб'єктів та об'єктів державного управління і формування стійкого порядку їх функціонування, яке, поєднуючись із нормами інших галузей права, «оформлює», «поглинає», «вводить» їх у дію на певному циклі, ситуації діяльності регульованих об'єктів [60; 202, с.147]

Так, Ярошевська Р.С. підтримує позицію про те, що під адміністративно-правовим регулюванням слід розуміти цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства й держави [312, с.202; 65, с.99].

Схожим чином розмірковує Литовченко П.В., який вказує, що категорія адміністративно-правового регулювання дозволяє глибше пізнати юридичну частину політичної надбудови, розкрити органічну єдність усіх правових явищ і одночасно визначити місце кожного з них у системі юридичного впливу. Крім того, категорія адміністративно-правового регулювання дає можливість зосередити увагу на таких правових явищах, які за звичайних умов стану науки знаходяться як би в тіні усталених понять, іноді виконують роль допоміжних, додаткових факторів [139, с.130]. Дараганова Н.В. вважає: адміністративно-правове регулювання можна визначити, як цілеспрямований вплив норм адміністративного права за допомогою адміністративно-правових засобів на суспільні відносини у певній сфері з метою їх упорядкування в інтересах людини, суспільства та держави [65, с.100].

Козлов Ю.М. визначає адміністративно-правове регулювання як процес послідовного використання адміністративно-правових засобів для досягнення цілей регулювання поведінки учасників суспільних відносин [3]. В той же час необхідно зауважити про те, що його думку критикує Шкуропацький О.І., який зазначає: «По-перше, адміністративно-правове регулювання є результатом впливу адміністративно-правових норм на суспільні відносини. Тому здається не зовсім зрозумілим, звідки та внаслідок чого виникає зазначений процес. Оскільки не визначено коріння виникнення цього процесу, то й не до кінця зрозуміло: йдеться саме про процес адміністративно-правового регулювання чи про якийсь інший процес, який має ті самі ознаки, що й визначені автором. По-друге, будь-яке визначення явища, особливо такого, що має дієвий характер (тобто характер процесу або

дії), має містити в своєму складі завдання або функції, що їх покликане виконувати явище, визначення якому надається. Проте у запропонованому визначенні завдання визначено досить розмито, і незрозумілим є, які саме цілі має адміністративно-правове регулювання» [301, с.105; 149, с.123].

Цікавим є наукова теорія Городецької І.А., яка слушно зазначає, що використання логіко-семантичного аналізу й узагальнення наукових позицій щодо розуміння поняття «адміністративно-правове регулювання» дозволяє виділити у всіх визначеннях те спільне, що їх характеризує, а саме адміністративно-правове регулювання:

- може визначатися як вплив (правовий, владний) на суспільні відносини, тобто дія (функціонування) прав;
- здійснюється за допомогою комплексу засобів;
- передбачає певну мету (досягнення цілей) [61, с.61; 149, с.123].

Галіцина Н.В. робить висновок, що адміністративно-правове регулювання як різновид державного регулювання є механізмом імперативного-нормативного упорядкування організації і діяльності суб'єктів і об'єктів управління і формування стійкого правового порядку їх функціонування [54]. Грицай І.О. адміністративно-правове регулювання розглядає як вплив держави, спрямований на забезпечення ефективності та законності діяльності конкретно взятих об'єктів впливу з метою реалізації конституційно закріплених положень щодо прав громадян на свободу об'єднання у громадські організації для захисту своїх прав [62, с.91]. Миронець І.М., Андрєєва Д.Є., Шустрова К.В. трактують адміністративно-правове регулювання як цілеспрямований, впорядковувачий, управлінський вплив держави на суспільні відносини [202, с.147].

Багато вчених додержуються думки, що адміністративно-правове регулювання – це адміністративно-правовий механізм впливу, звужуючи таким чином значення категорії. Наприклад, Коломоєць Т.О. визначає останній, як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права.

Крім того, науковець відмічає, в механізмі адміністративно-правового регулювання прийнято виділяти органічні та функціональні складові. Органічними складовими механізму адміністративно-правового регулювання слід вважати ті, що визначають суть самого явища механізму адміністративно-правового регулювання, тобто без яких не може відбуватися сам механізм. Функціональними складовими механізму адміністративно-правового регулювання вважаються ті, що значною мірою впливають на механізм адміністративно-правового регулювання, що не є обов'язковими його елементами [110]. На думку Галунька В.В. під механізмом адміністративно-правового регулювання слід розуміти засоби функціонування єдиної системи адміністративно-правового регулювання з метою забезпечення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, функціонування громадянського суспільства і держави [81, с.68]. На думку Шестопаолової Л.М., механізм правового регулювання суспільних відносин – це комплексне явище, сукупність правових засобів, за допомогою яких поведінка суб'єктів суспільних відносин приводиться у відповідність до приписів, що містяться у нормах права [299, с.197]. Відповідно до уявлень Ярмачі Х.П., адміністративно-правове регулювання є сукупністю таких структурних елементів, а саме: норми адміністративного права, адміністративно-правові відносини, акти тлумачення норм адміністративного права і акти реалізації адміністративно-правових норм [311, с.438; 81, с.68 – 69].

Рябченко О.П. та Минюк О.Ю. вважають, що адміністративно-правове регулювання – це діяльність, яка складається із послідовно змінюючих одне одного в певному порядку дій. Регулювання протікає за певною процедурою, яка також розглядається як форма щодо змісту цієї діяльності. Тому існують процесуальні форми регулювання. Від того, наскільки чіткою є процедура і наскільки точно її дотримуються, в багатьох випадках залежить зміст рішень, прийнятих органами адміністративно-правового регулювання. Під процесом адміністративно-правового регулювання слід розуміти систему послідовних

дій суб'єкта управлінських відносин щодо практичної реалізації цілеспрямованого упорядкованого впливу на об'єкт регулювання, а також відповідний зворотній зв'язок між об'єктом та суб'єктом [246, с.68; 154, с.124].

Харитонов О.І. розглядає адміністративно-правове регулювання суспільних відносин, як встановлення державою певних правил поведінки, пов'язаних з виконанням органами виконавчої влади та місцевого самоврядування публічно-владних повноважень у сфері господарювання [288, с.76]. Адміністративно-правові норми, які регулюють відповідні суспільні відносини, являють собою різновид юридичних правил поведінки у суспільстві, який має ознаки, властиві всім правовим нормам. У зв'язку з цим ці норми мають визначену специфіку, яка не позбавляє їх конструктивних ознак, властивим нормам права, і не змінює жодну з обов'язкових рис, що характеризує структуру будь-якої правової норми [279, с.21].

Тихомиров Ю.А. обстоюють позицію, відповідно до якої адміністративно-правове регулювання – це механізм імперативно-нормативного упорядкування й організації діяльності суб'єктів та об'єктів управління та формування стійкого порядку функціонування. Тривалість циклу послідовно здійснюваних дій, спонукання суб'єктів права діяти самостійно, здійснювати свої права та виконувати обов'язки в рамках встановлених режимів і процедур, забезпечення стабільності їх функціонування – таке призначення й прояв цього регулювання [272, с.379].

Утім, найбільш ґрунтовним та логічно побудованим є науковий погляд на проблему адміністративно-правового регулювання Заросило В.О., Ієрусалімової І.О., Ієрусалімова І.О., Павлика П.М., Удовенко Ж.В., Любімової С.Ю. та інших. Вчені відмічають наступне: якщо вести мову про адміністративно-правове регулювання, варто зазначити, що в даному випадку мова йде про правове регулювання, що здійснюється не будь-якими нормами права, а саме нормами адміністративного права. Адміністративно-правове регулювання — це особливий вид правового регулювання, специфічність

якого визначається об'єктом впливу, тобто відносинами, що регулюються адміністративним правом, обумовлені особливостями його норм. Особливістю адміністративного права, на відміну від інших галузей права, є те, що воно часто регулює порядок застосування норм інших галузей права [11; 187; 143, с.102 – 103]. Окрім того, зазначена група вчених наголошують на тому, що адміністративно-правове регулювання володіє декількома загальними ознаками, до яких, зокрема, слід віднести:

- адміністративно-правове регулювання є одним із видів правового регулювання.

- адміністративно-правове регулювання — це засіб державного регулювання, оскільки адміністративне право встановлюється або санкціонується державою і є регулятором суспільних відносин;

- адміністративно-правове регулювання — це певний вплив на суспільні відносини, тобто адміністративне право регулює публічні відносини та певним чином впливає на них;

- адміністративно-правове регулювання — це вплив на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою норм позитивного права, й інші адміністративно-правові засоби в сукупності, що складають механізм адміністративно-правового регулювання;

- адміністративно-правове регулювання — це такий вплив на суспільні відносини, що має на меті їх впорядкування (це можна трактувати як цілеспрямований вплив на суспільні відносини у сфері державного керування, в результаті якого вони приводяться в систему й створюється певний порядок у тій галузі, яку вони регулюють);

- адміністративно-правове регулювання має цілком точну мету — забезпечити належний рівень відносин між окремою особою та державою, її органами та посадовими особами, при цьому, основний акцент адміністративно-правового регулювання цих відносин робиться сьогодні на встановленні саме такого адміністративно-правового регулювання, за яким з

максимальною ефективністю були б задоволені права й інтереси окремої особи [143, с.103 – 104; 85].

Таким чином, синтезуючи власну думку з приводу досліджуваної проблематики на основі численних доктринальних джерел автор дисертації хотів би наголосити, що правове регулювання – це реальний, координаційний вплив права на суспільні відносини та поведінку людей (адресатів), його активне, дійсне вираження у системі юридичних норм вітчизняного законодавства, що реалізується у певній послідовності, тобто, має відповідний механізм. В свою чергу адміністративно-правове регулювання – це різновид класичного правового регулювання, відмінність якого полягає в:

- типі суспільних відносин на які направлено регулюючий вплив – це відносини влади і підпорядкування, які виникають в сфері діяльності органів державної влади та їх посадових осіб;

- механізмі реалізації – використовуються спеціальні, адміністративно-правові способи, засоби та методи впливу на суспільні відносини, як відрізняються імперативною спрямованістю;

- формі вираження – адміністративно-правове регулювання провадиться через систему норм саме адміністративної галузі права.

Звідси виходить, що адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності поліції – це різновид правового впливу на суспільні відносини, виражений у системі адміністративно-правових норм, які регулюють суспільні відносини в сфері провадження органами поліції превентивної діяльності, зокрема, її організаційного та юридичного забезпечення, удосконалення, а також методах адміністративно-правового впливу, які забезпечують координацію поведінки суб'єктів даних відносин.

Таким чином, адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності, передусім побудовано навколо адміністративно-правової норми, яка фактично постає основним системоутворюючим елементом, «альфою і омегою» досліджуваного різновиду правового впливу. На сторінках літератури науково-юридичної спрямованості норми права розкриваються, як

офіційне, формальне, певне, загальнообов'язкове правило поведінки, що встановлюється або санкціонується державою, охороняється нею від порушень, спрямоване на регулювання найважливіших суспільних відносин і охорону соціальних цінностей шляхом встановлення юридичних прав і обов'язків суб'єктів права. Це свого роду первинна вихідна «клітина» сформованого юридичного права. Вона характеризується тим, що офіційно встановлюються (або санкцінуються) державою, носить загальнообов'язковий характер, її виконання в необхідних випадках підтримується державним примусом [177, с.87; 197, с.128-129; 117, с.157-158].

Одним з різновидів норм права є норми адміністративно-правового характеру, які на думку Богуцького В.В. та Писаренко М.Б. є правилами поведінки, встановленим державою (Верховною Радою України, органом виконавчої влади) з метою регулювання суспільних відносин у сфері державного управління [4, с.34]. В цьому ж аспекті Додін Є.В. звертає увагу на те, що адміністративно-правова норма – це не тільки правило поведінки у сфері державного управління, прямо встановлене державою, але також і обов'язкове правило, яке встановлене іншими суб'єктами правотворчості, але санкціоноване або ратифіковане державою [70; 287, с.222]. Втім найбільш розгорнуте та правильне на думку автора визначення наводить у своїй дисертаційній роботі Заверуха І.Б., яка вказує: адміністративно-правова норма – це встановлені, санкціоновані або ратифіковані державою, формально визначені, юридично обов'язкові, охоронювані засобами державного примусу правила поведінки учасників суспільних відносин у сфері реалізації виконавчої влади та управлінської діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування, які забезпечують умови реалізації цими учасниками своїх прав та виконання покладених на них обов'язків. Метою цих норм є, зокрема, забезпечення організації та впорядкованості дій суб'єктів виконавчої влади та місцевого самоврядування [82, с.82].

В контексті адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності адміністративно-правові норми закріплюються у відповідних офіційних документах, через які фактично набувають юридичного вираження та значення.

Основним серед останніх, безперечно, є Конституція України, яка закріплює належний формат діяльності органів державної влади при виконанні покладених на них повноважень, наприклад, провадження поліцією превентивної діяльності. Так, в Основному Законі зазначається, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [113]. Відповідно до зазначеної конституційної норми превентивна діяльність поліції повинна ґрунтуватись на нормах права встановлених у законодавчих положеннях і тільки в цьому вона буде, по-перше, правильною та законною, а, по-друге, ефективною та суспільно корисною.

Центральне місце серед нормативних актів, в яких закріплено адміністративно-правові норми регулювання превентивної діяльності поліції займає Закон України «Про Національну поліцію». Це обумовлено декількома аспектами:

- по-перше, даний закон є основним в системі нормативно-правових актів, які регулюють діяльність Національної поліції, у зв'язку із чим усі інші підзаконні документи видані в тому ж напрямку повинні йому відповідати;
- по-друге, у ньому закріплено організаційні основи діяльності поліції України, відповідно до яких побудовано її структуру та систему підрозділів, які провадять превентивну діяльність;
- по-третє, в цьому законодавчому акті прописано особливості роботи Національної поліції загалом, її повноваження і обов'язки, а також порядок,

сутність, підстави, вимоги та види превентивних заходів, що використовуються у роботі вказаного правоохоронного органу.

Втім варто також відмітити, що адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності також виражено у багатьох положеннях інших офіційних документів, як то: законів (Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»), постановах Кабінету Міністрів України (Постанова «Про затвердження Положення про дозвільну систему»), численних нормативних документах Міністерства Внутрішніх Справ (Накази Міністерства внутрішніх справ «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції», «Про затвердження Положення про патрульну службу МВС»), внутрішніх нормативних актах (Наказ Національної поліції «Про затвердження Положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України») тощо.

Наряду з нормами права, в контексті адміністративно-правового регулювання існують відповідні методи юридичного впливу, які на переконання автора слугують забезпечувальним чинником координації поведінки суб'єктів відносин, що виникають в сфері превентивної діяльності поліції. Наголосимо, що адміністративно-правовий метод це надана суб'єктам державно-управлінської діяльності нормами адміністративного права можливість результативно вирішувати завдання, що стоять перед ними, в межах визначеної нормативно-правовими актами компетенції. Він має форму органічної системи прийомів операцій, процедур і способів здійснення управлінської діяльності, безперервного правового впливу на поведінку учасників адміністративних відносин та характер взаємозв'язків між ними [142, с.134 – 135; 25, с.16; 247, с.51; 310, с.141 – 142].

Варто відмітити, що метод адміністративно-правового регулювання відрізняється від інших методів владним, імперативним характером. Практичне значення цього методу, як і предмета адміністративно-правового регулювання, полягає в тому, що з їх допомогою здійснюється розмежування

різних правових галузей. Особливість методу адміністративного права полягає в тому, що його норми орієнтовані на задоволення не приватних та особистих, а публічних інтересів - інтересів людей, держави і суспільства, вони передбачають пряме застосування адміністративних санкцій [15].

В рамках адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності поліції методи не тільки взаємодіють із нормами права, але й суттєво доповнюють, підтримують їх дію. В цьому ракурсі методи адміністративно-правового впливу є допустимими юридично-регулятивними заходами та способами, направленими на впорядкування і координацію поведінки суб'єктів правовідносин превентивної діяльності. При цьому за своєю суттю адміністративно-правові методи регулювання превентивної діяльності не є однорідними, що в цілому відображає загальноприйняту наукову думку. В стандартному вигляді, адміністративно-правові методи в рамках будь-якої системи адміністративно-правового регулювання розподіляють між двома групами, а саме:

- методами переконання або стимулювання – передбачають застосування різного роду заохочувальних заходів та способів з метою забезпечення точного виконання нормативних приписів;

- методами примусу – передбачає застосування заходів та способів примусового, так би мовити «карального» характеру, шляхом притягнення відповідних суб'єктів до відповідальності за порушення нормативних приписів [135, с.78 – 79; 165; 201].

На сторінках юридичної літератури також можна зустріти інші підходи до класифікації адміністративно-правових методів в тій чи іншій галузі правового регулювання. Наприклад, безпосередньо за змістом виділяються наступні методи:

- встановлення правил поведінки загальнообов'язкового характеру;
- припис про вчинення певних дій, заборона певних дій або дозвіл певних дій; державна реєстрація (ліцензування);
- встановлення стандартів і квот;

- вирішення спорів між учасниками управлінських відносин;
- застосування заходів заохочення і адміністративного примусу;
- призупинення або скасування правових актів підвідомчих державних органів і посадових осіб тощо [151].

За юридичними властивостями адміністративно-правові методи поділяються на нормативні та індивідуальні. До нормативних методів відноситься видання правових актів, регулюючих управлінські відносини у певних сферах, до індивідуальних - приписи у вигляді прямих розпоряджень конкретним липам. За способом впливу на поведінку суб'єктів адміністративно-правові методи поділяються на зобов'язуючі до вчинення певних дій, які уповноважують вчиняти певні дії, а також забороняють вчиняти будь-які дії [151].

Водночас, говорячи про методи адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності поліції слід пам'ятати, що вони являють собою особливу сукупність заходів та способів, які спрямовано на забезпечення відповідних результатів правового впливу у конкретній сфері. У зв'язку із цим дані методи не можна цілком сприймати у тій формі, в якій їх представлено у правовій теорії. Безперечно, методи адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності схожі на класичні адміністративно-правові методи, але не ідентичні їм. Беручи за основу цю думку автор вважає, що в контексті адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності поліції для координації поведінки суб'єктів у відносинах виникаючих за фактом її провадження, застосовуються наступні групи методів адміністративно-правового впливу, а саме:

- забезпечувальні методи – способи та засоби направлені на підтримку законності превентивної діяльності в процесі її безпосереднього здійснення (встановлення обов'язку для поліцейських застосовувати виключно ті превентивні заходи, які передбачено діючим законодавством; встановлення чітких вимог, правил та умов застосування превентивних заходів);

– стимулюючі методи – способи та засоби які направлено на стимулювання, насамперед, свідомості суб'єктів провадження превентивної діяльності в органах поліції шляхом встановлення і застосування відповідних заохочень та адміністративних стягнень за порушення при реалізації превентивної діяльності;

– контрольно-наглядові методи – способи, заходи та засоби, що застосовуються з метою контролю за діяльністю суб'єктів провадження превентивної діяльності в поліції, її коригування та усунення у разі потреби недоліків, задля забезпечення правильності останньої;

– організаційні методи – спеціальні способи, засоби та заходи спрямовані на побудову організаційної основи здійснення превентивної діяльності, тобто, визначення повноважень відповідних підрозділів у цій сфері, забезпечення їх кадрового складу тощо.

Отже, саме в зазначених вище аспектах проявляється сутність та зміст адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності поліції. Звичайно, не можна із повною упевненістю говорити, що побудований науковий погляд, є центральним та найбільш правильним в правовій доктрині, адже правове регулювання будь-якого явища – це складна, неодноманітна категорія, що характеризується багатовекторністю розумінь, чутлива до змін правового середовища країни та законодавства. Утім, авторське визначення показує проблемність адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності в органах поліції, висвітлює найбільш явні до удосконалення елементи, у зв'язку із чим має право на існування та зайняття одного з лідируючих місць у системі теоретичних переконань існуючих в даному напрямку.

2.2. Організаційні заходи поліції щодо здійснення поліцією превентивних заходів

Продовжуючи дослідження проблеми адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності поліції України зазначимо, що значний пласт методологічного базису правового регулювання даного напрямку роботи становлять заходи організації. Вони відіграють значну роль, адже їх направлено на забезпечення умов належного та, що найбільш головне, легітимного провадження превенції в поліції та передбачуваних нею превентивних заходів.

Досить цікавою є сутність організаційних заходів поліції щодо здійснення нею превентивних заходів. Так, зміст категорії «організаційні заходи» сформовано навколо терміну «організація», який має багато варіантів тлумачення. Серед найбільш використовуваних слід виділити:

1) від французького «organisation» або пізньолатинського «organizo» (подавати, встановлювати) – найчастіше розглядають як упорядкування, приведення у систему чогось;

2) добровільне об'єднання, союз людей, суспільних груп, держав для розв'язання спільних завдань, досягнення загальних цілей;

3) свідомо координоване суспільне утворення, що функціонує на відносно постійній основі для досягнення загальної цілі або цілей;

4) це група людей, діяльність яких усвідомлено координується для досягнення загальних цілей (щоб вважатися організацією, така група повинна відповідати обов'язковим вимогам, до яких належать: наявність якнайменше двох людей, які вважають себе частиною цієї групи; наявність якнайменше однієї мети, яку сприймають як спільну всі члени даної групи; наявність членів групи, які цілеспрямовано працюють разом, щоб досягти значущої для усіх цілі);

5) будова, взаємозв'язок, взаємне розміщення, співвідношення частин чогось цілого [32; 257, с.119; 273; 153; 122, с.15].

Звертаючи увагу на проблему тлумачення та застосування терміну «організація» професор Підцерковний О.П. відмічає:

– по-перше, організацією можуть називатися будь-які структурні об'єднання людей, створені для виконання різних функцій державного, громадського або особистого характеру (в даному випадку організація - соціальний інститут з певним статусом, певна одиниця, здатна наділятися певними правомочностями і самостійно діяти в суспільних відносинах);

– по-друге, організація - це явище, чинник, а відповідно поняття і категорія, протилежні дезорганізації, непорядкованості, невизначеності, хаосу, мірою яких є ентропія (в цьому ракурсі поняття організації характеризує стан того чи іншого об'єкта упорядкування);

– по-третє, поняття організації означає цілеспрямовану діяльність людини щодо впорядкування певних відносин для їх доцільного єдності, що включає розподіл функцій, повноважень, обов'язків, встановлення зв'язків, координацію тощо [105, с.19; 198, с.13].

Очевидно, що всі три характеристики організації нерозривно пов'язані один з одним. Вони ілюструють всеосяжну зумовленість людської діяльності, демонструючи одночасно її мету, засіб і метод [108, с.179; 198].

Частина науковців пропонують розглядати сутність організації через призму її повного ототожнення із категорією «система» факт чого необхідно взяти до уваги [88; 265; 153; 122]. Втім, подібне обожнення не є правильним, з огляду на різну природу та значення явищ, описуваних термінами «система» і «організація». Так, система – це сукупність елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним, яка створює певну цілісність, єдність. При визначенні поняття «система» необхідно враховувати найтісніший взаємозв'язок його з поняттями цілісності, структури, зв'язку, елемента, відносини, підсистеми тощо. Кожна система характеризується не тільки наявністю зв'язків і відносин між елементами, що її утворюють, але й нерозривною єдністю з навколишнім середовищем, у взаємодії з якою система проявляє свою цілісність. Ієрархічність, багаторівневність,

структурність – властивості не тільки будови, морфології системи, але й її поведінки: окремі рівні системи обумовлюють певні аспекти її поведінки, а цілісне функціонування виявляється результатом взаємодії всіх її сторін і рівнів [282, с.485]. Як бачимо, за змістом система та організація дійсно схожі між собою категорії, однак, в той же час, розробляючи проблему їх ототожнення Зеленковський Я. наголосив, що у межах організації необхідно визначити не саму систему, а певний спосіб, характер поєднання частин, який забезпечує успіх цілого на основі певної послідовності кроків у процесі досягнення цілей даної системи [86]. Тобто на його думку організація має більш широкий зміст.

Дана позиція знаходить підтвердження та підтримку у наукових працях інших науковців. Наприклад, Кукоба В.П. в своєму дисертаційному дослідженні наводить наступну думку: «Організацію як процес бачать, по-перше, в аспекті формування побудови, упорядкуванні взаємодії елементів системи (підприємства, виробничого процесу, знань тощо); по-друге, в аспекті перетворення (реорганізації) системи у процесі її розвитку з менш організованого стану в більш організований (технічне переозброєння, реконструкція підприємства тощо)» [122, с.19; 88, с.149]. На думку Жандрова В.Ю. хоча поняття «організація» і «система» подібні і стосовно до соціальних об'єктів їх прийнято вживати в суміжному контексті, водночас перше має ширший зміст, оскільки відображає як статику, так і динаміку, а друге - тільки статику [80, с.114].

Виходячи з наведеного організація – це системоутворююче явище, тобто, динамічний чинник, який трансформує певну сукупність елементів за якимись правилами та вимогами, надаючи їй ієрархічності, послідовності, спільності цілей роботи складових, а також забезпечує умови їх функціонування. Таким чином організаційні заходи є сукупністю спеціальних рішень, дій, способів та процедур спрямованих на впорядкування певних об'єктів та забезпечення їх роботи в рамках системи. Якщо накласти наведений концепцію на досліджувану проблематику, то

відповідним об'єктом на який спрямовано дію організаційних заходів виступає превентивна діяльність, а системою до якої вона відноситься – Національна поліція України.

Варто наголосити що в рамках функціонування згаданого правоохоронного органу організаційні заходи щодо здійснення поліцією превентивних заходів займають чільне місце в механізмі організації діяльності Національної поліції загалом. Так, остання входить до системи органів виконавчої влади, в якій вищим органом є Кабінет Міністрів України (далі – Кабмін, КМУ). До основних завдань Кабінету Міністрів України належать:

- забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України;
- здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України;
- вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості;
- здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю тощо [222].

Міністерства структурно підпорядковуються Кабінету Міністрів України та забезпечуються формування та реалізацію державної політики в певних сферах. Так, наприклад, Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах:

- забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг;

- захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;
- цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;
- міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [233; 216]. Щодо безпосередньо Національної поліції, то її діяльність спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України, до складу очолюваного яким міністерства поліцейські органи входять [227].

Таким чином, Кабінет Міністрів України та Міністерство внутрішніх справ – це найвищі регуляторні інстанції для поліції, які відповідно до своїх повноважень спрямовують її роботу, створюють шляхом видання нормативно-правових актів умови провадження нею своїх повноважень в різних сферах, зокрема превентивній. Грубо кажучи, Кабмін та МВС організують роботу Національної поліції з метою забезпечення найвищої ефективності останньої та можливості організувати власне функціонування в середині відомства.

Окремі організаційні рішення МВС направлено на формування належного рівня превентивної роботи. Наприклад, варто відмітити Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.02.2016 №139 «Про затвердження Положення про контроль за станом технічного захисту інформації в органах і підрозділах Національної поліції України». Положення визначає порядок організації та здійснення контролю Національною поліцією України за станом технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена

законом, у підрозділах центрального органу управління поліцією, територіальних (у тому числі міжрегіональних) органах в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах, а також установах забезпечення Національної поліції [215].

В цьому ж аспекті не менш значимим є Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 №1044, яким затверджено Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції. Документ визначає особливості організації роботи, завдання та повноваження підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. До основних завдань зазначених підрозділів, відповідно до документу, відноситься:

- профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

- ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики;

- участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;

- вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорсткому поводженню з дітьми;

- вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;

- провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти [207].

Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 18.12.2018 №1026 організовано порядок застосування органами, підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції автоматичної фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, доступ до

відеозаписів працівників поліції та інших осіб, порядок зберігання, видачу та приймання технічних приладів і технічних засобів, а також зберігання, видалення та використання інформації, отриманої з цих приладів [208].

Безперечно, наведений перелік адміністративних актів МВС України в сфері забезпечення превентивної діяльності поліції не є вичерпним, але вони показують важливість організаційного впливу міністерства в досліджуваній галузі роботи Національної поліції.

Утім, основний масив організаційних заходів щодо здійснення поліцією превентивних заходів реалізується безпосередньо даною структурою. Загалом, відповідно до законодавства України Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [227]. Структурно поліція України складається з центрального органу управління та територіальних органів. Крім того, в структурі поліції також функціонують численні відомства, зокрема: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення [227]. Безпосереднє керівництво та організація діяльності поліції покладається на керівника, який призначається на посаду та звільняється з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра внутрішніх справ. Керівник поліції має досить широке коло повноважень, а саме:

- очолює поліцію та здійснює керівництво її діяльністю, забезпечує виконання покладених на неї завдань, наприклад, у частині превентивної роботи;

- у межах компетенції організовує та контролює виконання поліцією Конституції та законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, а також наказів і доручень Міністра внутрішніх справ України з питань, що належать до сфери діяльності поліції;

- розподіляє обов'язки між своїми заступниками;

- підписує накази поліції та скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів поліції;
- у межах повноважень надає доручення, обов'язкові для виконання поліцейськими, державними службовцями і працівниками поліції;
- затверджує положення про самостійні структурні підрозділи апарату поліції;
- вносить Міністру внутрішніх справ України пропозиції про утворення територіальних органів поліції, які є юридичними особами публічного права, у межах граничної чисельності поліцейських, державних службовців та працівників поліції і коштів, визначених на її утримання, а також щодо їх ліквідації, реорганізації Кабінетом Міністрів України;
- утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, заклади та установи, затверджує їхні положення (статути), у визначеному порядку призначає на посади та звільняє з посад їх керівників, здійснює інші повноваження з управління об'єктами права державної власності, що належать до сфери управління поліції;
- забезпечує дотримання визначеного Міністром внутрішніх справ України порядку обміну інформацією між Міністерством внутрішніх справ України і поліцією;
- приймає у визначеному порядку рішення про розподіл бюджетних коштів, розпорядником яких є поліція тощо [227].

Зміст та межі повноважень керівника Національної поліції роблять його в складі даного державного органу ключовим суб'єктом організації превентивної діяльності. Так, керівник поліції видає та затверджує нормативно-правові акти, з питань застосування превентивних заходів та забезпечення роботи превентивної спрямованості загалом. В цьому аспекті, наприклад, варто вимітити Наказ Національної поліції України від 06.11.2015 №1 «Про затвердження структури Національної поліції» відповідно до якого в структурі наведеного правоохоронного органу передбачається наявність Департаменту превентивної діяльності [221]. Своєї черги Наказ Національної

поліції України від 27.11.2015 №123 «Про затвердження Положення про Департамент превентивної діяльності Національної поліції України». виступив організаційним заходом, яким фактично було створено централізоване, внутрішньосистемне відомство в структурі поліції, яке безпосередньо відповідає за превентивну роботу. Відповідно до нормативно-правової бази на департамент покладається виконання значного кола функцій, частина з яких направлена на проведення превентивної та профілактичної діяльності, а саме:

- організовує в межах компетенції проведення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень;

- у порядку та в спосіб, визначений законодавством, здійснює контроль за додержанням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо опіки, піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, уживає заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, правопорушенням у дитячому середовищі, а також соціального патронажу щодо дітей, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі;

- уживає заходів із запобігання та припинення насильства в сім'ї;

- здійснює, у межах компетенції, нормативно-методичне забезпечення та контроль за діяльністю підпорядкованих територіальних органів та підрозділів в Автономній республіці Крим, областях, м. Києві та Севастополі, районах, містах, районах у містах, які в межах компетенції реалізують державну політику з питань підтримання публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї, превентивної та профілактичної діяльності;

- організовує й здійснює серед населення роз'яснення законів, інших нормативних актів з питань безпеки дорожнього руху, використовує з цією

метою засоби масової інформації, кіно-, відео- і друковану продукцію, проводить огляди, конкурси, змагання, сприяє організації вивчення громадянами, особливо неповнолітніми, правил дорожнього руху;

– уживає разом з відповідними центральними й місцевими органами виконавчої влади та іншими установами й організаціями заходів щодо запобігання дитячому дорожньо-транспортному травматизму та порушення правил дорожнього руху неповнолітніми;

– взаємодіє, у межах компетенції, зі структурними підрозділами Національної поліції, МВС, іншими правоохоронними органами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями з питань підтримання публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї, превентивної та профілактичної діяльності;

– здійснює розроблення проектів законів та інших нормативних актів і документів, що стосуються забезпечення діяльності з питань підтримання публічної безпеки й порядку, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї, превентивної та профілактичної діяльності;

– здійснює індивідуально-превентивну роботу з особами, які перебувають на профілактичних обліках у підпорядкованих підрозділах, насамперед з особами, звільненими з місць позбавлення волі, та тими, які вчиняють насильство в сім'ї (домашнє насильство) ;

– забезпечує попередження й реагування на адміністративні та кримінальні прояви, організацію адміністративно-правозастосовної діяльності підпорядкованих підрозділів, дотримання ними обліково-реєстраційної дисципліни;

- запобігає вчиненню дітьми правопорушень, організовує індивідуальну превентивну роботу з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті із законом, роботу з протидії втягненню дітей у злочинну діяльність, пияцтва, зайняття жебрацтвом та іншу протиправну діяльність;

- організовує загальну превентивну роботу з дітьми, у тому числі за місцем проживання, у навчальних та виховних закладах [69, с.191 – 192].

Не менш «глобальним» за своєю сутністю організаційним заходом стало створення у структурі Національної поліції Департаменту патрульної поліції. Слід зазначити, що на патрульні підрозділи покладається реалізація багатьох превентивних заходів передбачених в роботі поліції, тому визначення їх структурних особливостей, функцій та повноважень, безперечно, виступає позитивним моментом в ракурсі організації поліцейської превенції.

Департамент патрульної поліції організовує діяльність своїх підрозділів, здійснює контроль за їх діяльністю, надає їм організаційно-методичну і практичну допомогу та здійснює їх інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне та фінансове забезпечення. Департамент патрульної поліції та його підрозділи служать суспільству шляхом забезпечення прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. Перед Департаментом ставиться чотири ключових завдання:

- реалізація в межах компетенції державної політики у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку;

- надання в межах визначених законом послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги;

- забезпечення безпеки дорожнього руху;

- своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події [204].

Відповідно до покладених завдань Департамент патрульної поліції виконує наступні функції:

- провадить превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;
- виявляє причини та умови, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає в межах своєї компетенції заходів що до їх усунення;
- вживає заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;
- регулює дорожній рух та здійснює контроль за додержанням Правил дорожнього руху його учасниками та з правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;
- видає відповідно до закону дозволи на рух окремих категорій транспортних засобів; у випадках, визначених законом, видає та погоджує дозвільні документи у сфері безпеки дорожнього руху;
- налагоджує та підтримує партнерські відносини з населенням, територіальними громадами та інститутами громадянського суспільства. для ефективного виконання завдань патрульної поліції і підвищення довіри населення до неї;
- у межах інформаційно-аналітичної діяльності патрульної поліції, формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи;
- вживає організаційних та практичних заходів для підвищення рівня безпеки дорожнього руху;
- виявляє та припиняє факти порушень безпеки дорожнього руху, а також виявляє причини і умови, що сприяють їх вчиненню;
- забезпечує регулювання дорожнього руху та вживає заходів щодо вдосконалення цього напрямку роботи, у тому числі з урахуванням позитивного досвіду іноземних держав;

– для забезпечення публічної безпеки та правопорядку, попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб, а також забезпечення дотримання правил дорожнього руху застосовує технічні прилади та технічні засоби, що мають функції фото- та кінозйомки, відеозапису, чи засоби фото- і кінозйомки, відеозапису та багато інших [204].

Значну частину організаційних заходів поліції, направлених на забезпечення ефективного здійснення передбачених законодавством превентивних заходів, можна віднести до великої групи заходів інформаційно-аналітичного забезпечення. Важливість подібних заходів полягає в тому, що належний стан інформаційного забезпечення є запорукою ефективної організаційно-штатної роботи. Це пояснюється тим, що наскільки достовірну, своєчасну та повну інформацію передадуть до організаційно-штатних підрозділів, настільки правильно вони зможуть на неї відреагувати та вчасно вжити організаційно-штатних заходів. Так, наприклад, якщо начальник певного органу внутрішніх справ вчасно поінформує компетентних суб'єктів про погіршення оперативної обстановки та збільшення у зв'язку з цим навантаження на підлеглих йому працівників, то організаційно-штатні підрозділи зможуть внести зміни до штатного розкладу даного підрозділу, що дозволить взяти нових працівників та зменшити навантаження на тих, які вже працюють [160, с.65-66]. Окрім того, забезпечення якісного «отфільтрованого» інформаційного потоку прямо впливає на:

– масштаб і важливість рішень, які приймаються (чим масштабніше, важливіше рішення, тим більша за обсягом та різноманітніша за змістом інформація необхідна для його підготовки та прийняття);

– кількість та характер керованих параметрів (чим більша кількість параметрів, чим вони складніші, багатофакторніші, тим об'ємніша, різноманітніша інформація потрібна для їх регуляції);

- тривалість та частоту управлінського циклу, частоту кроку регулювання;

- величину та різноманітність внутрішніх та зовнішніх впливів; – кількість та якість показників, які характеризують підсумки роботи поліцейського закладу тощо [293, с.154; 160, с.66].

У структурі Національної поліції, як центрального органу управління поліцією, створено структурні підрозділи, діяльність яких орієнтована на інформаційно-аналітичне забезпечення. Вони в тій чи іншій мірі здійснюють організацію інформаційно-аналітичної роботи, яка виступає частиною превентивної діяльності Національної поліції загалом. До числа органів, діяльність яких безпосередньо стосується інформаційно-аналітичного забезпечення управління в поліції за різними напрямками, належать такі: Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування, Департамент інформаційної підтримки та координації поліції «102», Департамент зв'язку та телекомунікацій, Департамент документального забезпечення, Управління режиму та технічного захисту інформації тощо [275, с.225]. Аналіз завдань які ставляться перед зазначеними підрозділами Національної поліції України дозволяє зробити висновок, що до основних напрямів їх роботи відноситься:

- моніторинг оперативної обстановки на відповідній території, що знаходиться в сфері дії компетенції того чи іншого підрозділу поліції;

- вивчення, аналіз і узагальнення результатів та ефективності поліцейської діяльності, виявлення причин та умов, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття в межах компетенції заходів щодо їх усунення;

- інформування органів державної влади, громадськості з питань формування та реалізації державної політики у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання поліцейських послуг, що мають

комплексний характер та охоплюють кілька напрямів діяльності Національної поліції України і таке інше [275, с.227; 212; 166].

Проведений вище аналіз нормативно-правових положень, а також позицій вчених-правознавців та представників інших наукових галузей знань, дає автору змогу дійти висновку, що організаційні заходи щодо здійснення поліцією превентивних заходів, виражаються, насамперед, у прийнятті нормативно-значимих рішень адміністративного характеру, направлених на створення дієвої системи управління в напрямку превентивної роботи Національної поліції та створення умов для її існування загалом. При цьому система суб'єктів реалізації управлінських заходів фактично відповідає структурі регулювання діяльності поліцейських органів в країні та складається з Кабінету Міністрів України, Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України, в особі її керівництва, де кожен орган в межах своєї компетенції реалізує окрему частину заходів, які спрямовано на забезпечення превентивної складової роботи поліції в нашій державі [131].

2.3. Взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів

Конституцією України проголошено поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову [113]. Водночас, поділ влади лише уособлює розмежування компетенції державних відомств, але ніяким чином не говорить про їх ізольованість одне від одного. Загальноприйнятою є думка в теорії права про те, що діяльність владних органів ґрунтується на принципах єдності, спільності кінцевої мети та, що найбільш головне, взаємодії, яка орієнтована на забезпечення реалізації функцій держави [50; 190; 83]. Відповідно до цього принципу взаємодія ставиться в основу роботи будь-якого органу державної влади при виконанні ним своїх функцій, у тому числі Національної поліції України щодо реалізації превентивної діяльності. До того ж, взаємодія поліція у цьому ракурсі є глибшою та стосується не

тільки спільної роботи із іншими державними органами, але й установами та громадськістю щодо здійснення відповідних превентивних заходів.

Побудова правильного авторського погляду на вказану проблему значною мірою залежить від правильного тлумачення та розуміння терміну «взаємодія». Варто вказати, що у філософії поняття «взаємодія» визначається у якості категорії, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їхню взаємну обумовленість, зміну стану. Взаємодія виступає як інтегруючий фактор, за допомогою якого відбувається об'єднання частин у визначений тип цілісності [281, с.81]. Таким чином, для категорії «взаємодія» характерно:

- по-перше, наявність фактичних, діючих у достатній мірі сталих зв'язків;
- по-друге, таких зв'язків, які дозволяють суб'єктам впливати на об'єкти;
- по-третє, наявність самого впливу, в результаті якого відбувається зміна взаємодіючих сторін з обох боків [31, с.304].

В теорії соціального управління взаємодія є формою зв'язку елементів системи, за допомогою якої вони, взаємодоповнюючи один одного, створюють умови для успішного функціонування системи в цілому. Тобто, це специфічний вид соціальних і управлінських відносин, які можуть бути вертикальними (підпорядкованість одного суб'єкта іншому) й горизонтальними (виникають поміж непідрядних суб'єктів) [114; 194, с.500; 251, с.47-48].

У науці адміністративного права взаємодію розглядають як певний вид взаємозв'язку суб'єктів, які вирішують спільні завдання і мають спільну або узгоджену діяльність, та виділяють наступні її ознаки: взаємодія – це діяльність; наявність декількох (не менше двох) суб'єктів взаємодії; узгодженість заходів за місцем, часом, методами; спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів; наявність нормативної (правової) бази взаємодії; стан, який займають суб'єкти в ієрархії системи; зміст

завдань, які вирішуються суб'єктами взаємодії; сумісна діяльність; наявність у взаємодіючих суб'єктів спільної мети; встановлення між суб'єктами взаємодії зв'язків субординаційного, координаційного, організаційного впливу та співробітництва [5, с.369; 55, с.13; 163, с.19; 264, с.298–299; 140, с.154].

Існує велика кількість трактувань «взаємодії» запропоновані окремими науковцями. Іноді, вчені прив'язують зміст категорії до якоїсь конкретної сфери. Наприклад, Філіпенко Н.Є., під взаємодією розуміє засновану на законах і підзаконних нормативних актах, погоджену за цілями, місцем і часом діяльність незалежних один від одного підрозділів чи окремих працівників щодо поєднання можливостей, сил, методів і засобів, які є у їх розпорядженні для успішного проведення комплексу процесуальних, оперативно-розшукових, організаційно-технічних, профілактичних та інших заходів боротьби зі злочинністю [283, с.85]. Лебідь Н.В. взаємодію державних інспекцій з іншими органами виконавчої влади розглядає як наявність між ними стійких контактів, що виникають і розвиваються на основі загальних інтересів з метою контролю за діяльністю підконтрольних державним інспекціям об'єктів та боротьби з порушеннями законодавства [137, с.133; 1, с.39 – 40]. Шинкаренко І.Р. пропонує розуміти під взаємодією спосіб інтеграції всіх сил і засобів правоохоронних органів, форму, координацію їх зусиль, концентрацію сил і засобів у єдиному центрі [300, с.104]. Як зазначає Бурбика М.М., взаємодія – це заснована на об'єктивно існуючих між державними органами взаємних зв'язках, ініціативі та зацікавленості сторін узгоджена діяльність, що здійснюється у формі співробітництва, взаємної допомоги і підтримки за відсутності єдиного керівництва, у процесі якої забезпечується раціональне та комплексне вирішення загальних завдань щодо зміцнення законності [43; 23, с.22].

Таким чином, синтезуючи власну думку, спираючись на приведені вище у підрозділі визначення категорії «взаємодія», автор хотів би наголосити, що взаємодія поліції щодо забезпечення превентивних заходів –

це співпраця, взаємна підтримка та допомога, виражена в формі реалізації спільних дій, процедур, механізмів поліцією та іншими державними органами, установами і громадськістю, з метою створення умов проведення відповідних превентивних заходів, забезпечення максимального рівня їх ефективності та соціальної користі. Тож, взаємодія фактично являє собою зв'язок між конкретними суб'єктами, які не підпорядковуються одне одному, але задля якоїсь спільної цілі об'єднують свої зусилля та наявні у розпорядженні ресурси. При цьому, як видно із наведеного визначення, взаємодія поліції щодо забезпечення превентивної роботи не обмежується спільною роботою виключно з органами державної влади, але й також включає в себе співпрацю з громадою. В даному випадку мова йде про рівні взаємодії для освітлення яких звернемо увагу на положення чинного законодавства.

Відмітимо, що у статті 5 Закону України «Про Національну поліцію» вказано, що поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів. В наступних положеннях цього ж закону зазначається, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [226]. Конкретизації наведені норми отримують у тесті Постанови Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 №877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» в якому прописується наступне: «Національна поліція під час виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами

іноземних держав і міжнародних організацій, а також підприємствами, установами та організаціями» [217].

Отже, з положень законодавства вбачається, що взаємодія поліції здійснюється на рівні органів державної влади, місцевих самоврядних органів та безпосередньо на рівні громадськості. Враховуючи те, що така градація є нормативно передбаченою, автор вважає логічним взяти її за основу при розгляді особливостей взаємодії поліції щодо забезпечення превентивних заходів.

Починаючи розгляд із взаємодії поліції та органів державної влади щодо забезпечення превентивних заходів та превентивної діяльності загалом, варто зауважити, що подібна співпраця здійснюється з великого кола питань. Наприклад, досить актуальним моментом на сьогоднішній день є забезпечення публічної безпеки і порядку. В рамках цього напряму діяльності Національною поліцією застосовуються різні превентивні заходи. З метою їх забезпечення було вироблено відповідний порядок взаємодії поліції та Національної гвардії України – військового формування з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій [226]. Взаємодія Національної поліції та Національної гвардії в ракурсі забезпечення публічної безпеки і порядку здійснюється шляхом:

– спільного патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць;

– забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

– проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [219].

Відповідний механізм взаємодії існує також у сфері спільної діяльності поліції та уповноважених органів з питань пробації, установ виконання покарань щодо звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк. В чому така взаємодія полягає? Відповідний орган (підрозділ) поліції при надходженні з установи виконання покарань (слідчого ізолятора) повідомлення про звільнення засудженого проводить перевірку прибуття звільненого до обраного ним місця проживання, про що робиться відмітка у журналі контролю за прибуттям та постановленням на облік раніше судимих осіб. За наявності технічних можливостей журнал контролю ведеться в електронному вигляді в підсистемі інформаційно-телекомунікаційної системи [218]. Протягом місяця після звільнення засудженого орган (підрозділ) поліції інформує установу виконання покарань (слідчий ізолятор) про його прибуття та взяття на облік в органі (підрозділі) поліції. У разі неприбуття звільненого до обраного ним місця проживання протягом десяти днів після звільнення орган (підрозділ) поліції інформує про це установу виконання покарань (слідчий ізолятор) [218]. Наведений алгоритм дій дає можливість органам поліції ретельно проаналізувати особу, звільнену з місць відбування покарання, а також отримати всю необхідну інформацію стосовно неї, що в свою чергу виступає забезпечувальним заходом для подальшого здійснення адміністративного нагляду відносно певної особи.

Взаємодія є невід'ємною складовою в контексті реалізації Національною поліцією ювенальної превенції, тобто, попереджувальної, профілактичної діяльності у рамках суспільних відносин ключовими суб'єктами яких є неповнолітні особи, діти. Реалізацією ювенальної превентивної діяльності займаються спеціальні підрозділи поліції перед якими ставляться завдання щодо:

- профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення;

- ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики;

- участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення;

- вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорсткому поводженню з дітьми;

- вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб;

- провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти [207].

При цьому, враховуючи той факт, що діти або ж неповнолітні особи – це особлива категорія громадян, які володіють специфічним правовим статусом, здійснення превенції в середовищі цих осіб набуває своїх особливостей, зокрема, необхідності тісної співпраці із багатьма іншими органами влади, які в змозі забезпечити права дитини, тобто, допомогти поліції не просто попередити правопорушення, але й певним чином «перебудувати» свідомість, виховати дитину з метою вироблення в неї нетерпимості до протиправної діяльності в усіх її іпостасях. Виходячи з цієї

необхідності поліцейські підрозділи поліції ювенальної превенції взаємодіють з іншими уповноваженими органами та підрозділами НПУ, органами державної влади за напрямками:

- профілактика правопорушень у дитячому середовищі, протидія домашньому насильству та дитячій бездоглядності;
- забезпечення прав та інтересів дітей;
- упровадження кращих міжнародних методик та практик роботи з дітьми, які перебувають у конфлікті із законом, та дітьми, які потерпіли внаслідок протиправних діянь, у тому числі реалізація спільних проектів щодо профілактики правопорушень серед дітей;
- підвищення професійного рівня, набуття знань, вмінь і навичок шляхом участі в семінарах, тренінгах та інших практичних і теоретичних заходах [207].

Взаємодії підрозділів поліції ювенальної превенції та органів державної влади, інших підрозділів Національної поліції України за зазначеними напрямками передбачає:

- прийняття участі у нарадах, конференціях, круглих столах;
- висвітлювання (у тому числі й через засоби масової інформації) інформації щодо стану злочинності в дитячому середовищі і заходів для його покращення, які вживаються поліцейськими, а також надання рекомендацій щодо запобігання вчиненню дітьми та стосовно них правопорушень, поширенню негативних явищ серед дітей;
- організацію спільно з іншими уповноваженими органами та підрозділами Національної поліції, заінтересованими органами державної влади тощо, проведення профілактичних заходів серед дітей [207].

Взаємодія поліції з державними органами щодо забезпечення превентивних заходів також має місце у рамках правовідносин, які виникають в сфері протидії насильству в сім'ї. Так, до системи суб'єктів попередження, запобігання та протидії домашньому насильству поряд із Національною поліцією відноситься цілий ряд інших державних відомств,

зокрема, служба у справах дітей; органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; суди та прокуратура; уповноважені органами з питань пробації тощо [205]. Безпосередньо на органи національної поліції в даній системі покладається виконання наступних завдань:

- взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;
- здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;
- інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників і таке інше [205].

Систему органів попередження, запобігання та протидії домашньому насильству побудовано на принципах взаємодії та партнерства між усіма відомствами що до неї входять. На нормативно-правовому рівні чітко прописано, що подібна взаємодія передбачає:

- взаємне інформування не пізніше однієї доби про виявлені факти домашнього насильства;
- узгодження заходів реагування на випадки домашнього насильства та надання дієвої допомоги постраждалим особам, що здійснюються різними суб'єктами;
- розроблення та виконання відповідно до компетенції програм для кривдників;
- організацію здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до компетенції;

- обмін досвідом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- скоординовану міжвідомчу підготовку фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- здійснення спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству моніторингу дотримання вимог законодавства суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, розроблення пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування тощо [205].

Поза увагою не можна залишити взаємодію поліції та обласних державних адміністрацій щодо забезпечення усіх форм поліцейської діяльності, зокрема, превентивної. Загалом відповідно до законодавства, місцеві державні адміністрації – це місцеві органи виконавчої влади. В межах своїх повноважень вони здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою. Одними з ключових завдань місцевих державних адміністрацій є забезпечення законності і правопорядку, виконання Конституції України та положень інших нормативно-правових актів тощо. Місцеві державні адміністрації при здійсненні своїх повноважень у сфері управління взаємодіють з відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади [225]. Найбільш актуальною формою такої взаємодії є відповідні цільові програми (районні, обласні, загальнодержавні) які розроблюються з урахування загальнодержавних пріоритетів у сферах правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина забезпечує проведення державної правової політики; здійснює контроль за додержанням законодавства органами виконавчої влади, їх посадовими особами, а також органами місцевого самоврядування; вживає заходів щодо захисту прав і свобод, гідності, життя і здоров'я людини та громадянина від протиправних посягань, охорони

власності та громадського порядку, забезпечення пожежної безпеки, боротьби із злочинністю, запобігання і протидії корупції [104]. Так, до прикладу варто навести численні програми сприяння поліції у підвищенні рівня безпеки громадян які на сьогоднішній день видано на території багатьох районів та областей. Метою подібних програм є сприяння поліції у підвищенні рівня безпеки громадян, правосвідомості та обізнаності населення щодо можливості отримання якісних поліцейських послуг, безпечних умов проживання населення, об'єднання зусиль поліції, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадськості у запобіганні загрозам публічній безпеці і порядку, сприянні припиненню правопорушень, захисту власності та безпеки здійснення підприємницької діяльності [193; 234; 241]. Як бачимо, основну увагу в даних програмах приділено стратегічним цілям саме превентивного характеру, направлених на профілактику вчинення правопорушень на певній території, що, безперечно, сприяє реалізації поліцією превентивних заходів.

Другий рівень взаємодії поліції щодо забезпечення превентивних заходів передбачає співпрацю із органами місцевого самоврядування. В нормативно-правовій базі, яка регулює діяльність останніх, взаємодія такого роду проявляється в наступних питаннях:

- сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, Національної поліції, Національного антикорупційного бюро України, адвокатури і Державної кримінально-виконавчої служби України;

- вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку;

- вирішення спільно з відповідними органами Національної поліції питань щодо створення належних умов для служби та відпочинку поліцейських і таке інше [224].

Окрім наведеного, поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку. Керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням [144, с.65 – 66].

Останній рівень взаємодії – це рівень безпосередніх відносин поліції та громадськості. В даному випадку мова йде не про органи, які уособлюють громаду на певній території, а безпосередньо соціум. Варто вказати про те, що взаємодія поліції та громадськості перебуває в полі зору міжнародної спільноти, яка має з цього приводу свою позицію. Зокрема, у таких документах, як Декларація про поліцію та Європейський кодекс поліцейської етики прописано рекомендації щодо організації діяльності поліції у державах, відповідно до яких:

- діяльність поліції перебуває в тісному контакті з громадськістю, і ефективність діяльності поліції залежить від публічної підтримки;
- поліцейські організації, окрім забезпечення правопорядку, виконують соціальні, а також сервісні функції в суспільстві;
- довіра населення до поліції тісно пов'язана з їх ставленням до громадськості, зокрема їх повагою до людської гідності та основоположних прав і свобод особи;
- поліція повинна бути організована в такий спосіб, щоб сприяти хорошим зв'язкам поліції з громадськістю;
- поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації [104, с.112; 79; 66].

Найяскравішим прикладом взаємодії поліції та громадськості щодо забезпечення превентивних заходів та превентивної діяльності загалом є робота дільничних офіцерів поліції. Останні здійснюють свою роботу спираючись на принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства за такими ключовими напрямками як:

- протидія злочинності, профілактика правопорушень та охорона публічного порядку за участю населення;

- співпраця з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів, закладів захисту дітей з метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків;

- визначення спільних пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості [206].

Працюючи у зазначених напрямках дільничні офіцери поліції:

- проводять відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням;

- інформують про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території;

- співпрацюють з представниками громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону, надає допомогу в організації їх діяльності, бере участь у проведенні спільних нарад, під час яких розробляються та погоджуються заходи із забезпечення публічної безпеки і порядку на територіях обслуговування

- в межах дільниці проводять серед населення роз'яснювальну роботу для формування у населення правової культури, негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ з метою підняття іміджу поліції та про способи захисту і самооборони від злочинних посягань тощо [206].

Поліція також взаємодіє із громадськістю в питання охорони громадського порядку, що, в свою чергу, відіграє забезпечувальну роль для превентивної частини її діяльності. Так, громадяни України мають право створювати в установленому законодавством порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку і державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, Державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин [232]. Основними завданнями таких громадських об'єднань у сфері охорони громадського порядку є:

- надання допомоги органам Національної поліції у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним проступкам і злочинам;
- інформування органів Національної поліції про вчинені або ті, що готуються, злочини, місця концентрації злочинних угруповань;
- сприяння органам Національної поліції у виявленні і розкритті злочинів, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх [232].

Окрім діяльності дільничних офіцерів та громадських формувань з охорони громадського порядку, взаємодія соціуму та поліції, щодо забезпечення роботи останньої, зокрема, у превентивному напрямку, проявляється у інтеграції численних програмах, наприклад, взаємодії поліції та громади («Community policing»). Остання являє собою постійну взаємодію поліції за населенням та місцевою владою заради спільного безпечного простору. Тобто, це особливий підхід у щоденній роботі поліції, побудований

на принципах постійної комунікації, де: поліція та місцева громада відчують спільну відповідальність за безпеку; поліція реагує на місцеві потреби й вимоги, які визначає громада; взаємодія і комунікація між населенням і поліцією є ефективною і приносить результати; застосовується індивідуальний підхід до вирішення місцевих проблем у взаємодії з населенням та відповідальними органами влади; співпраця спрямована на попередження правопорушень і наявний спільний план превентивної діяльності [51]. Головними завданнями зазначеної програми визначено:

- покращення якості життя людей;
- підвищення якості послуг, що надаються поліцією людям;
- попередження злочинності;
- розбудова взаємної довіри між населенням і поліцією;
- заохочення людей до участі в житті місцевих громад;
- забезпечення більшої видимості роботи поліції;
- посилення соціальної відповідальності [51].

Так би мовити дочірніми до «Community policing», орієнтованими на забезпечення принципу партнерських відносин між поліцією та громадськістю виступають такі програми як «Поліцейський офіцер громади», «Сусідська варта», «Шкільний офіцер поліції» тощо. Їх направлено на підвищення присутності поліції та її роботи з населенням у різних сферах його життєдіяльності, зокрема, у галузі існування певного соціуму на конкретній території, забезпечення публічної безпеки в межах останньої, профілактики правопорушень в школі та підвищення правосвідомості неповнолітніх, а також усієї частини іншого населення тощо [47; 304; 235].

Отже, взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів приймає різні форми та реалізується на трьох рівнях: загальнодержавного де ключове значення має взаємодія поліції та органів державної влади; місцевому – співпраця та взаємна підтримка діяльності із органами місцевого самоврядування; на рівні взаємодії з громадськістю безпосередньо. Подібна

градація базується на положеннях чинного законодавства, яке загалом визначає взаємодію одним з ключових принципів виконання поліцією передбачених законом повноважень [128].

При цьому, взаємодія на всіх рівнях передбачає не просто співпрацю задля виконання якоїсь тактичної цілі або одиничного превентивного заходу, а реалізація цілого комплексу процедур, метою яких є забезпечення публічної безпеки та порядку у певній сфері, профілактика правопорушень у конкретній частині соціуму, взаємне інформування, проведення партнерськими сторонами спільних заходів, здійснення спільних дій направлених на побудову умов за яких вірогідність виникнення протиправних аспектів зводиться до мінімуму і таке інше. Приведення подібних процедур до життя поліцією спільно із відповідними суб'єктами державної влади, місцевого самоврядування чи громадськості веде до суттєвого спрощення здійснення превентивної діяльності в галузі, де існує взаємодія, що, безперечно, є позитивним фактором, який говорить про демократизацію поліцейських органів нашої держави та виведення їх з ізоляційного посттоталітарного стану.

Висновки до розділу 2

Визначено, що адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності поліції – це один з видів правового впливу на суспільні відносини, виражений у системі адміністративно-правових норм, які регулюють суспільні відносини в сфері здійснення органами поліції превентивної діяльності – її організаційного та юридичного забезпечення, удосконалення, а також адміністративно-правових методах впливу, які забезпечують координацію поведінки суб'єктів даних відносин. Ключовими джерелами адміністративно-правових норм в межах даного виду правового регулювання є Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», а також підзаконні нормативні документи, що регулюють окремі аспекти превентивної діяльності поліції.

Акцентовано увагу, що в межах адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності поліції для координації поведінки суб'єктів у відносинах виникаючих за фактом її провадження, існують наступні адміністративні методи: забезпечувальні методи – способи та засоби направлені на підтримку законності превентивної діяльності в процесі її безпосереднього здійснення (встановлення обов'язку для поліцейських застосовувати виключно ті превентивні заходи, які передбачено діючим законодавством; встановлення чітких вимог, правил та умов застосування превентивних заходів); стимулюючі методи – способи та засоби які направлено на стимулювання, насамперед, свідомості суб'єктів провадження превентивної діяльності в органах поліції шляхом встановлення і застосування відповідних заохочень та адміністративних стягнень за порушення при реалізації превентивної діяльності; контрольно-наглядові методи – способи, заходи та засоби, що застосовуються з метою контролю за діяльністю суб'єктів провадження превентивної діяльності в поліції, її коригування та усунення у разі потреби недоліків, задля забезпечення правильності останньої; організаційні методи – спеціальні способи, засоби та заходи спрямовані на побудову організаційної основи здійснення превентивної діяльності, тобто, визначення повноважень відповідних підрозділів у цій сфері, забезпечення їх кадрового складу, тощо.

Обстоюється позиція відповідно до якої організаційні заходи поліції щодо здійснення поліцією превентивних заходів знаходять вираження у адміністративних рішеннях основних суб'єктів здійснення заходів подібного типу, до кола яких відноситься Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ та Національна поліція безпосередньо, у особі керівника поліції. Кожен із зазначених суб'єктів реалізує організаційні заходи в межах наданої йому законодавством України компетенції, але в усіх випадках основною метою є створення ефективної системи управління за вектором превентивної роботи, що здійснюється шляхом створення в середині структури поліції орієнтованих на превентивну роботу підрозділів,

забезпечення належного виконання останніми своїх функцій, поточний контроль та удосконалення роботи вже існуючих підрозділів зазначеного типу.

Доведено, що взаємодія поліції щодо забезпечення превентивних заходів, являє собою особливу форму співпраці, взаємну допомогу та підтримку, виражену в реалізації якихось спільних дій, процедур, механізмів, безпосередньо поліцією сумісно з іншими державними органами, установами і громадськістю, з метою створення умов проведення відповідних превентивних заходів, забезпечення максимального рівня їх ефективності та соціальної користі.

З'ясовано, що взаємодія поліції щодо забезпечення превентивних заходів здійснюється на трьох основних рівнях.

1) Загальнодержавному, тобто, із офіційними владними органами. Подібна взаємодія передбачає виконання спільної, координованої роботи у рамках забезпечення публічної безпеки, ювенальної превенції, протидії та попередження насильства в сім'ї, реалізація сумісно із територіальними державними адміністраціями програм сприяння діяльності поліції і таке інше.

2) На рівні взаємодії із органами місцевого самоврядування шляхом взаємного інформування, проведення спільних нарад із керівництвом поліції на відповідній території, сприянні поліції при виконанні ними своїх обов'язків, зокрема в рамках проведення мітингів, маніфестів, демонстрацій та інших публічних заходів.

3) На рівні співпраці безпосередньо із громадськістю. Взаємодія поліції з громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів, насамперед, виражається у діяльності дільничних офіцерів поліції на відповідній території, проведенні спільних заходів щодо забезпечення публічної безпеки і порядку із відповідними громадськими об'єднаннями, розробці соціальних проектів та програм, націлених на підвищення участі

громадськості та кожного окремого представника соціуму у підтримці та сприянні діяльності поліції, довіри до поліції тощо.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

3.1. Міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції

Закономірним кроком у будь-якому теоретико-правовому дослідженні є формування практичної моделі роботи винайдених закономірностей, формул, концепцій і тому подібного. В точних науках перевірка вірності відкритої інновації забезпечується за допомогою проведення експерименту, який в праві неможливий у чистому вигляді, через те що в рамках юриспруденції досліджуються не фізичні або математичні явища, що відповідно мають цифрове або фізичне, реальне вираження, а закономірності змін суспільних відносин підданих дії права на них. Однак, чудовою заміною експерименту в правовій галузі є проведення компаративістського аналізу, тобто, розгляду та порівняння зарубіжного досвіду із національним, запозичення найкращих іноземних практик, без чого дане дисертаційне дослідження також буде неповним і необґрунтованим.

Першою країною, досвід здійснення превентивних заходів в діяльності правоохоронних органів якої слід дослідити є Сполучені Штати Америки. Для багатьох світових держав США виступає еталоном соціального добробуту та економічного зростання. Звичайно, подібна ідеалізація є в окремій мірі помилковою, проте в деяких аспектах американський досвід має більш прогресивніший рівень за національний. Так, ключовим превентивним відомством в державі являється поліція. Варто наголосити, що специфіка поліції США полягає в тому, що кожен штат має своє поліцейське управління, незалежне від інших. Причому в різних штатах структура поліцейських управлінь може досить помітно відрізнятися, однак, основні риси все одно можна виділити. Законодавством США повноваження поліції

визначені як права, передані державою або муніципальним урядом для здійснення законодавчого регулювання цивільних інтересів, захисту безпеки, здоров'я і всього, що стосується громадян, а також для проведення превентивної діяльності щодо кримінальних злочинів, масових виступів і заворушень, пов'язаних з ними. Точне коло повноважень поліції дуже важко визначити, оскільки воно постійно поповнюється у зв'язку з розвитком рівня суспільного життя, технології, появою нових державних органів або її реорганізацією [28]. Поліція Сполучених штатів Америки представлена великою різноманітністю організаційних форм, функцій і повноважень, якими володіють окремі поліцейські організації, але сказати, що поліція представляє в США єдину централізовану систему, не можна. Цю існуючу множинність організацій за загальними ознаками можна звести до наступних груп: поліцейські організації федерального уряду, що входять в департамент юстиції, казначейство, департамент пошти, міністерство оборони; поліцейські організації штатів; шерифи і очолювані ними агентства в графствах; поліцейські агентства міст і селищ міського типу; поліція підприємств і промислових корпорацій. Крім того, окремо слід виділити поліцейські організації департаменту юстиції, куди включаються ФБР, Служба імміграції та натуралізації, Бюро в'язниць, Служба по внутрішнім державним доходам, Бюро з наркотиків тощо [156; 64; 248. с.374 – 375].

Втім, основні превентивні повноваження виконуються саме поліцейськими органами штатів, тобто, муніципальною поліцією та органами поліції місцевого самоврядування [127, с.150]. Превентивна робота даних відомств реалізується за трьома моделями: моделлю громадських установ, моделлю безпеки індивідуума та моделлю впливу через навколишнє середовище. На федеральному й місцевому рівнях реалізуються програми профілактики злочинів. У деяких штатах участь громадян у зміцненні правопорядку сприяла тому, що кількість пограбувань знизилась на 30%. За інформацію, що має оперативно-профілактичне значення, дається винагорода [237, с.165]. У великих містах при департаментах поліції створені

спеціальні відділи, у обов'язок яких входить робота по підвищенню правової культури громадян, навчання самозахисту та діям при виникненні надзвичайних обставин у тому числі правопорушень. Працівниками відділу ведеться робота по посиленню безпеки особистого майна громадян та державної власності [158, с.12]. Так само слід акцентувати увагу на тому, що в США є досить розвиненим інститут ювенальної юстиції, який дозволяє за безпосередньою участю органів поліції мінімізувати підліткову та дитячу злочинність. На підставі аналізу практики діяльності спеціалізованих суб'єктів, в тому числі органів поліції, функціонально покликаних здійснювати профілактику правопорушень неповнолітніх в США, виділяють декілька напрямів цієї роботи: створення правового поля для діяльності інституту ювенальної юстиції; впровадження нових соціальних технологій, соціально-правових конструкцій і недержавних структур тощо [297, с.19; 280, с.402 – 403].

Не менше цікавих аспектів має досвід іншої великої країни північноамериканського континенту, Канади. Як і на території Сполучених штатів Америки, поліцейські відомства в Канаді децентралізовані, та умовно підрозділяються на федеральні, провінціальні та муніципальні органи, кожен з яких в міру своєї компетенції проводить превентивну роботу. Незважаючи на відносну незалежність усіх вказаних груп поліцейських відомств, найголовнішим серед них є федеральний орган Королівська канадська кінна поліція, що є унікальним поліцейським формуванням, яке вирішує завдання на загальнонаціональному рівні відповідно до законів та актів федерального уряду та на рівні провінцій. Так, далеко не кожна провінція чи муніципалітет Канади має власні поліцейські органи. У більшості провінцій Королівська канадська кінна поліція виконує функції муніципальної та провінційної поліцій на договірній (контрактній) основі [314, с.25; 49, с.36]. В цілому Королівська канадська кінна поліція відповідно до системи виконуваних функцій подібна до Федерального бюро розслідувань США. Як правило, даний поліцейський орган проводить попереднє розслідування злочинів

пов'язаних з контрабандою, шахрайством, розповсюдженням наркотиків, тероризмом, підробкою, здійснює контроль над митницею, контролює національні парки, охороняє урядові будівлі, вищих посадових осіб держави, високопоставлених гостей Канади. Канадська кінна поліція також допомагає тим урядовим установам, які мають власні слідчі органи, зокрема Міністерству юстиції. Міністерству національних доходів, Поштовому міністерству і Міністерству еміграції [19, с.200].

Організація поліцейської діяльності на рівні провінцій та муніципалітетів подібна. Так, наприклад, провінції мають виключне право на формування власних сил поліції. Юридичною основою для цього є закони про поліцію кожної провінції, вони визначають статус і межі компетенції місцевих поліцейських органів. Муніципальна поліція Канади складається з поліцейських формувань міст, селищ. Вона являє собою саму численну поліцейську службу в країні і розслідує велику частину злочинів. Деякі муніципалітети передають функції муніципальної поліції провінційним поліцейським формуванням [10].

Превентивний напрям роботи в діяльності всієї поліцейської системи Канади має пріоритет. Обумовлено це активними реформаційними процесами, які свого часу були проведені в даній державі. Гаслом змін поліцейської діяльності стало те, що поліція не могла більше розглядатися як командос, закинуті у суспільство, щоб визволити його від зла. Тобто, поліція – це суспільство, суспільство – це поліція [87, с.17]. Таким чином, на сьогоднішній день превенція визначається найважливішим і найгуманнішим способом боротьби з правопорушеннями. Зокрема, діяльність поліцейських формувань направлена на попередження та зниження рівня злочинності, підтримання правопорядку, у тому числі за допомогою громадськості, за винятком. Одним із важливих завдань діяльності поліції є передбачення можливих правопорушень серед підлітків шляхом впливу на поведінку всіх членів суспільства взагалі та осіб, які вже вчинили правопорушення, з метою недопущення рецидиву; осіб, що перебувають у несприятливих умовах і

можуть у зв'язку з цим стати на шлях вчинення правопорушень. Дана діяльність включає комплекс заходів, спрямованих, в першу чергу, на забезпечення відповідного формування особистості, виявлення і усунення джерел негативного впливу на неї [49, с.37].

Значне місце у діяльності поліції займає питання щодо взаємодії поліції з населенням. Ключовим компонентом моделі поліцейської діяльності, заснованої на підтримці громадськості, є підзвітність населенню та відповідальність поліції за свої дії. Кожне поліцейське формування знаходиться під контролем цивільної влади: Генерального прокурора Канади, помічника Генерального прокурора Канади, міністра юстиції провінції, місцевих представницьких органів (поліцейських рад чи рад поліцейських комісарів), у Квебеці, Онтаріо й Альберті – поліцейських комісій провінції, комісії з розгляду скарг громадськості на діяльність співробітників поліції, міських консультативних рад. Така система забезпечує звітність поліції перед громадськістю та відкриває нові можливості для взаємодії поліції і населення. Серед основних форм такої взаємодії можна виділити: обмін інформацією, дія різноманітних програм, врахування інтересів корінного населення шляхом обслуговування таких громад з урахуванням специфіки, діяльність комісії по скаргах на діяльність поліції, тощо. Зауважимо, що у Канаді приділяється значна увага захисту безпеки суспільства і попередження злочинності шляхом прийняття відповідних програм. Таких програм прийнято більше двохсот. Для виконання даних програм зі сторони поліції проводяться відповідні дії з урахуванням територіальних особливостей, корінного населення чи певних етнічних груп для профілактики та попередження злочинності. Зокрема, до таких заходів можна віднести: встановлення дистанційно керованих телекамер, використання системи кабельного телебачення, стаціонарних і мобільних радарних установок, різноманітної техніки, допомоги добровольців (волонтерів), спілкування з лідерами громад, населенням у цілому, відвідування зборів громадськості, виділення спеціального часу – Тижня Канадської поліції –

коли населення країни може звернутись до керівництва поліції безпосередньо чи за допомогою телефонного [48, с.34 – 35].

Корисні до запозичення особливості превентивної діяльності правоохоронних органів існують і на євразійському континенті, зокрема в багатьох європейських країнах. Так, візьмемо до прикладу досвід Великобританії у досліджуваній сфері. Необхідно відмітити, що реалізація правоохоронними органами своїх функцій забезпечується на нормативно-правовому рівні положеннями численних законодавчих актів, а саме: законом «Про поліцію» від 1964 року, «Про поліцію Шотландії» від 1967 року, «Про поліцію та кримінально-правове доказування» від 1984 року, «Про кримінальне судочинство та публічну безпеку» тощо [26].

Структурно поліція Великобританії складається із Міністерства внутрішніх справ – головного координаційного органу у правоохоронній сфері, а також поліцейських департаментів графств, транспортну поліцію, поліції Північної Ірландії тощо. Характерною особливістю британської поліцейської системи є також те, що всі працівники британської поліції (від констебля і вище) наділені відповідними правами в частині досудового розслідування кримінальних справ. Окремого органу чи посадової особи, спеціально призначених для виконання цієї функції, у британській поліції немає. Окремо слід сказати про поліцейські функції коронерів – чиновників, які поєднують суддівські та слідчі функції. Коронери мають право застосовувати заходи процесуального примусу без санкції суду, тобто в адміністративному порядку та на свій розсуд, що є специфічною формою англійської превенції [259, с.462].

Важливо відмітити, що здійснення поліцією Великобританії превентивних заходів та їх загальна ефективність, у великій мірі залежить від ряду організаційних особливостей. Територія даної країни розбита на поліцейські зони, за якими будується управління місцевими поліцейськими загонами. Таким чином, співробітники територіальних поліцейських сил мають повний обсяг повноважень лише в межах свого регіону, в межах

інших - повноваження обмежені (за деякими винятками). Окрім того, у Великобританії наряду з поліцією правоохоронного-превентивні функції здійснюють:

- по-перше, органи для яких функція охорони публічного порядку є другорядною (такі органи не є поліцейськими у власному значенні цього слова та складаються із цивільних службовців);

- по-друге, громадяни, що мають законодавчо встановлені повноваження у сфері охорони публічного порядку, зокрема, їм надано право припиняти злочини, а також доставляти правопорушників в органи поліції чи суду [112, с.124].

Значного розвитку у Великобританії отримав сектор взаємодії поліції та населення в результаті чого було розроблено та впроваджено велику кількість специфічних операційних стратегій, а саме: консультативні групи, піше патрулювання, контактне патрулювання, публічні констеблі, маркування власності тощо. Окремо необхідне звернути увагу на такий приклад взаємодії поліції та населення Великобританії щодо забезпечення публічного порядку та підвищення рівня безпеки громадян у районах їх проживання, як програма «сусідське спостереження», основним призначенням якої постає спостереження за підозрілими людьми або потенційно небезпечними подіями, що відбуваються в районі проживання. Ця програма, фінансування, якої здійснюється за рахунок місцевих органів влади, у Великобританії має такі елементи:

- рекомендації поліції громадянам щодо забезпечення власної безпеки, безпеки сусідів, підвищення безпеки житла, у тому числі щодо використання замків та інших технічних засобів, маркування майна, захисту від пожежі;

- підготовка анкет та проведення опитування мешканців щодо виявлення слабких ланок у системі заходів майнової безпеки (листи опитування містять пункти про правила поведінки та дотримання безпеки житла);

- участь публічності в роботі комісій щодо попередження злочинності;
- пропаганда заходів програми [112, с.124].

Розвинутою в плані організації, використання та забезпечення превентивної діяльності та передбачених нею превентивних заходів є Німеччина. Систему поліцейських органів Німеччини складають:

- Федеральне міністерство внутрішніх справ Німеччини яке несе відповідальність за забезпечення внутрішньої безпеки і захисту конституційного ладу, захист цивільного населення від лих і тероризму, адміністративні питання і спорт;
- Федеральна поліція – підпорядковується Міністерству внутрішніх справ безпосередньо та виконує комплексні завдання відповідно до Федерального закону про поліцію і низкою інших законодавчих актів.

Відмітити треба те, що Федеральна поліція тісно взаємодіє з організованою мережею різного роду служб безпеки федерального і земельного підпорядкування і на основі партнерства з колегами-поліцейськими федеральних земель і прикордонними службами зарубіжних країн. Наряду з цим існують також органи місцевої поліції Так, територія Німеччина складається з 16 федеральних земель, що мають власні поліцейські формування, організація яких в кожній землі своя. Це обумовлено тим, що згідно з Конституцією Німеччини формування і керівництво поліцейськими структурами є власною прерогативою урядів федеральних земель [239, с.6].

Децентралізований характер поліції також впливає на застосування даним органом превентивних заходів. Загалом, превентивна робота є прерогативою місцевою поліції. Крім того, така діяльність суцільно «заточена» на максимальне залучення громадськості. Пов'язано це тим, що Німеччина є однією з найбільш досвідчених європейських країн де суспільна орієнтація поліцейської діяльності дійсно працює, а не тільки «існує» в

нормах писаних юридичних актів. В основу організації поліцейської діяльності Німеччини покладено наступне:

- профілактика злочинності є спільним завданням держави і суспільства;
- нові стратегії безпеки спрямовані на суспільно-орієнтовану поліцейську роботу;
- громадяни залучаються в якості партнерів поліції;
- профілактика злочинності є основоположним предметом кримінальної політики [258].

До того ж, кожна з федеральних земель Німеччини приймає свої програми в рамках загальної політики в сфері профілактики та попередження злочинності, наприклад:

- утворюються спільні робочі групи служби зайнятості і поліції;
- реалізується політика в сфері боротьби з наркотиками (замісна терапія наркоманії);
- проводиться кампанія «Насильство - побачити - допомогти»;
- проводяться соціальні тренінг-курси «Анти-насильство»;
- здійснюється суспільна допомога постраждалим від насильства і таке інше [258].

Значні досягнення має німецька поліція у напрямку ювенальної превенції. Напрацювання у даній сфері характеризуються високим ступенем ефективності застосовуваних заходів. В основу стратегії профілактики правопорушень неповнолітніх у Німеччині покладено позицію, що схильність дитини до правопорушень є тимчасовим проявом, а репресивні заходи лише негативно впливають на становлення особистості. Проте зважаючи на розвиненість німецької системи правоохоронних органів з питань розслідування злочинів неповнолітніх, варто зазначити, що каральний підхід також є значущим, однак основний акцент все ж здійснюється на пошук причин та профілактику правопорушень серед дітей, що є характерними ознаками ресоціалізаційного підходу. Так, досить високий рівень здійснення

профілактики дитячої злочинності досягнутий в Західному Берліні. Для роботи з неповнолітнім у складі управління поліції створений спеціальний комісаріат, який здійснює реагування на всі доноси та інформацію стосовно дітей [18, с.185-187; 162, с.87 – 88].

Досить важливе місце превентивні заходи займають у діяльності поліції Польщі та Чехії. В даних країнах поліція володіє широким колом повноважень щодо здійснення превентивної роботи. У Чехії та Польщі існує муніципальна (громадська) поліція, яка підпорядковується відповідному органу місцевого самоуправління, і діяльність якої спрямована на профілактику правопорушень в сфері дорожнього руху і забезпечення громадського порядку в окремих муніципалітетах. Зокрема, до повноважень інспекторів муніципальної поліції відноситься:

- сприяння в забезпеченні безпеки осіб і власності в межах своїх повноважень;
- нагляд за дотриманням встановлених органами місцевого самоврядування правил поведінки в громадських місцях;
- нагляд за дотриманням правил дорожнього руху і громадського порядку;
- участь в попередженні правопорушень на конкретній території муніципалітетів;
- нагляд за дотриманням чистоти в громадських місцях [42].

Абстрагуючись суто від європейського досвіду зазначимо, що багато цікавих та дієвих тенденцій здійснення превентивних заходів присутні в роботі органів поліції азіатських держав. Відмітити в цьому контексті треба Японію, яка характеризується не тільки бурхливим технологічним прогресом але й значними надбаннями в області попередження та профілактики правопорушень, використання громадськості у вирішенні завдань, що ставляться перед поліцією. Наголосимо, що в Японії, порівняно з іншими країнами рівень злочинності (вбивство, крадіжка) доволі низький. Це пов'язано в першу чергу із належним рівнем організації взаємодії населення

й поліції. Відбувається це так: на кожній поліцейській ділянці функціонують відділення Асоціації запобігання злочинності, членом якої може стати не тільки пересічні громадяни, які бажають співпрацювати з органами правопорядку, а й об'єднання осіб за професіями, представники котрих частіше за інших стають жертвами злочинних посягань (водії громадського транспорту, працівники банківської сфери, торговельних мереж, листоноші та інші). Обов'язками членів асоціації є повідомлення працівників поліції про скоєні злочини та цілодобове патрулювання вулиць. Також на вулицях міст засновані так звані «інформаційні пункти». До добровольців цих пунктів можуть звернутися не тільки будь-який громадянин і отримати необхідну консультацію чи дієву допомогу, але і працівники поліції для отримання інформації про місцевих жителів, скоєння злочину чи розшуку зниклої особи [161; 20; 30, с.118].

Окрему увагу необхідно звернути на досвід країн пострадянського простору, до числа яких також відноситься Україна. Подібні держави мають схожі правові системи, через що імплементувати їх досвід набагато простіше. Наприклад, в Грузії перелік превентивних заходів та їх нормативно-правове регулювання є практично ідентичним до національної моделі, за винятком визначення окремих заходів, які в діяльності української поліції не використовуються взагалі або мають дещо інше правове обрамлення. Головною правовою основою поліції Грузії є Закон Грузії «Про поліцію». Відповідно до його положень поліція в даній державі – це система правоохоронних установ, якою здійснюється виконавча влада та які входять в систему Міністерства, яка в межах повноважень, наданих законодавством Грузії, проводить превентивні заходи і заходи з реагування на правопорушення для дотримання громадської безпеки та правопорядку [169]. Поліція з метою запобігання загрози суспільній безпеці і правопорядку або припинення їх порушення застосовує в межах своєї компетенції наступні превентивні заходи:

- опитування особи;

- ідентифікація особи – зняття відбитків пальців і долонь, зйомка фотознімку, фіксування характерних фізичних ознак, вимірювання зросту, запис голосу, фіксування інших біометричних даних;
- запрошення особи – поліція має право для бесіди запросити особу в орган поліції шляхом повідомлення при наявності достатніх підстав вважати, що особа володіє необхідною для поліції інформацією, яка допоможе їй у виконанні своїх функцій, або для необхідності здійснення заходів щодо ідентифікації іншої особи;
- поверхнева перевірка і огляд;
- спеціальна перевірка і огляд;
- спеціальний поліцейський контроль – спеціальна перевірка і огляд як превентивний захід передбачає перевірку і огляд особи, речі або транспортного засобу на території чи об'єкті, підпорядкованому спеціальним режимом, необхідні для виявлення речі, а також для встановлення природи речі;
- вимога покинути місце і заборона на вхід на конкретну територію;
- обмеження пересування особи або транспортного засобу або фактичного володіння річчю;
- застосування автоматичної фототехніки (радарів) і відеотехніки;
- створення і використання технічних засобів;
- здійснення оперативно-розшукових заходів [168].

В Російській Федерації поняття «превентивні заходи» взагалі не використовується на законодавчому рівні. Замість цього в діючому Федеральному Закону «Про поліцію» вживається термін «окремі заходи державного примусу» до яких віднесено всього чотири позиції, а саме: затримання; входження (проникнення) в житло та інші приміщення, на земельні ділянки та території; оточення (блокування) ділянок місцевості, жилих приміщень, будівель та інших об'єктів; формування та ведення банків даних щодо громадян [169]. Усі інші заходи, які в Україні визначаються як заходи превенції та мають чітко визначені механізми застосування, в Росії

віднесено до прав поліцейського. Так, поліції та її співробітниками для виконання покладених на них обов'язків надаються наступні права:

- перевіряти документи, що засвідчують особу громадян, якщо є дані, що дають підстави підозрювати їх у скоєнні злочину або вважати, що вони перебувають у розшуку, або якщо є привід до порушення щодо цих громадян справи про адміністративне правопорушення, а так само якщо є підстави для їх затримання у випадках, передбачених федеральним законом;

- перевіряти у громадян, посадових осіб, громадських об'єднань і організацій дозволу (ліцензії) та інші документи на вчинення певних дій або на провадження певного виду діяльності, контроль (нагляд) за якими покладено на поліцію відповідно до законодавства Російської Федерації;

- патрулювати населені пункти і громадські місця, обладнати при необхідності контрольні та контрольно-пропускні пункти, виставляти пости, в тому числі стаціонарні, і заслони, використовувати інші форми охорони громадського порядку;

- вимагати від громадян (груп громадян) покинути місце скоєння злочину, адміністративного правопорушення, місце події, якщо це необхідно для проведення слідчих дій, оперативно-розшукових заходів, документування обставин скоєння злочину, адміністративного правопорушення, обставин події, для збереження слідів злочину і таке інше;

- вносити відповідно до федеральним законом керівникам і посадовим особам організацій обов'язкові для виконання подання про усунення причин і умов, що сприяють реалізації загроз безпеці громадян і громадської безпеки, здійснення злочинів і адміністративних правопорушень тощо [169].

Варто відмітити, що в Російській Федерації превенція виражена у форматі профілактики правопорушень, регулювання якої здійснюється положеннями окремого законодавчого акту – Федерального Закону «Про основу системи профілактики правопорушень в Російській Федерації». Законом визначень, що профілактика правопорушень – це сукупність заходів

соціального, правового, організаційного, інформаційного та іншого характеру, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, а також на здійснення виховного впливу на осіб з метою недопущення скоєння правопорушень або вираження антигромадської поведінки [175]. Реалізується профілактика правопорушень шляхом:

- виявлення, оцінки та прогнозування криміногенних факторів соціального характеру;
- правового регулювання профілактики правопорушень;
- розробки державних і муніципальних програм у сфері профілактики правопорушень;
- вдосконалення механізмів ефективної взаємодії суб'єктів профілактики правопорушень з особами, які беруть участь у профілактиці правопорушень, з питань профілактики правопорушень;
- виявлення і усунення причин і умов, що сприяють антигромадській поведінки та вчинення правопорушень, в тому числі на ґрунті соціальної, расової, національної або релігійної ворожнечі;
- виявлення осіб, схильних до скоєння правопорушень;
- виявлення осіб, які постраждали від правопорушень або схильних до ризику стати такими, та осіб, які перебувають у важкій життєвій ситуації (в тому числі осіб, які страждають захворюваннями наркоманією і алкоголізмом, осіб без певного місця проживання);
- застосування відповідно до законодавства Російської Федерації спеціальних заходів профілактики правопорушень адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого та оперативно-розшукової характеру з метою попередження правопорушень;
- проведення моніторингу в сфері профілактики правопорушень;
- застосування інших заходів, передбачених федеральними законами, законами суб'єктів Російської Федерації, муніципальними правовими актами тощо [175].

Цим же законодавчим актом федерального рівня визначаються форми здійснення профілактичної діяльності поліцейськими органами на території Російської Федерації. Відповідно до його положень, профілактичний вплив може здійснюватися в наступних формах: правова просвіта та правове інформування; профілактична бесіда; оголошення офіційного застереження (застереження) про неприпустимість дій, які створюють умови для вчинення правопорушень, або неприпустимість продовження антигромадської поведінки; профілактичний облік; внесення подання про усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушення; профілактичний нагляд; соціальна адаптація; ресоціалізація; соціальна реабілітація; допомога особам, які постраждали від правопорушень або схильним до ризику стати такими [175].

За аналогічною моделлю «превентивна складова» існує в інших країнах пострадянського простору. Як форма діяльності поліції, остання найчастіше не окреслюється взагалі та має специфічне вираження, тобто, здійснюється у профілактичному форматі, факт чого закріплюється на рівні законодавства. Наведемо до прикладу досвід Республіки Білорусь та Казахстану. Так, варто відмітити, що Білорусі як такої «поліції» не існує, проте, ядро правоохоронної системи становлять органи внутрішніх справ – державні правоохоронні органи, які здійснюють боротьбу зі злочинністю, охорону громадського порядку і забезпечують громадську безпеку у відповідності з завданнями, покладеними на них законодавчими актами Республіки Білорусь. Органи внутрішніх справ є складовою частиною системи забезпечення національної безпеки Республіки Білорусь [172]. На органи внутрішніх справ Білорусі покладається великий спектр завдань, а саме:

– захист життя, здоров'я, честі, гідності, прав, свобод і законних інтересів громадян Республіки Білорусь, іноземних громадян та осіб без громадянства від злочинних та інших протиправних посягань, забезпечення їх особистої і майнової безпеки, захист прав і законних інтересів організацій

від злочинних та інших протиправних посягань відповідно до компетенції органів внутрішніх справ;

- захист інтересів суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорона громадського порядку і забезпечення громадської безпеки;

- захист власності від злочинних та інших протиправних посягань;

- участь в реалізації державної політики в області громадянства, міграції;

- профілактика, виявлення, припинення злочинів та адміністративних правопорушень, провадження дізнання у кримінальних справах, ведення адміністративного процесу відповідно до їх компетенції і таке інше [172].

Останнє завдання своєрідно втілює превентивну складову в роботі органів внутрішніх справ Білорусі. Так, профілактиці правопорушень у державі відводиться значна увага, що підтверджується існуванням окремого законодавчого акту, на кшталт, Російської Федерації, з цього питання – Закон Республіки Білорусь «Про основи діяльності з профілактики правопорушень». Відповідно до цього акту, профілактика правопорушень – це діяльність суб'єктів профілактики правопорушень щодо виявлення причин правопорушень і умов, що сприяють їх вчиненню, та вжиття заходів щодо їх усунення, впливу на соціальні процеси і явища з метою недопущення протиправної поведінки громадян, здійснювана відповідно до законодавства та інших актів [174]. Діяльність суб'єктів профілактики правопорушень ґрунтується на принципах: законності; гуманізму; плановості й системності; здійснення індивідуальної профілактики правопорушень з урахуванням особистості громадянина; захисту і дотримання прав, свобод і законних інтересів громадян, прав і законних інтересів організацій; скоординованості дій і оперативної взаємодії суб'єктів профілактики правопорушень; відповідальності посадових осіб суб'єктів профілактики правопорушень за порушення законодавства у сфері профілактики правопорушень [174].

У нормах зазначеного закону також вказується зазначається про систему заходів та засобів, які становлять профілактичну діяльність поліції. Зокрема, одним з основних заходів профілактики в Білорусі є спеціальні регіональні комплексні програми. Щороку міські виконавчі та розпорядчі органи обласного та територіальних рівнів розробляють і затверджують регіональні комплексні програми з профілактики правопорушень, які реалізуються суб'єктами профілактики правопорушень в межах своєї компетенції на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Регіональними комплексними програмами з профілактики правопорушень має забезпечуватися проведення профілактичних заходів щодо попередження:

- злочинів проти держави і порядку здійснення влади і управління;
- правопорушень, що створюють умови для корупції, і корупційних правопорушень;
- правопорушень проти життя і здоров'я, громадського порядку та громадської моральності;
- правопорушень, що сприяють виникненню надзвичайних ситуацій та загибелі людей від них;
- правопорушень проти власності і порядку здійснення економічної діяльності;
- насильства в сім'ї;
- правопорушень, скоєних громадянами, які перебувають у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, токсичних або інших одурманюючих речовин;
- правопорушень, скоєних громадянами, звільненими з виправних установ, виправних установ відкритого типу, арештних будинків, а також громадянами, які повернулися з спеціальних навчально-виховних установ і спеціальних лікувально-виховних установ; інших правопорушень [174].

Окрім розробки вищевказаних програм, у профілактику правопорушень законодавством Республіки Білорусь також включено правове просвітництво громадян направлене на формування та підвищення рівня правової свідомості та правової культури громадян, яке здійснюється суб'єктами профілактики правопорушень в межах своєї компетенції. Правове просвітництво громадян здійснюється шляхом:

- проведення конференцій, круглих столів, семінарів, лекцій та виступів по питань профілактики правопорушень;

- розміщення в громадських місцях, будівлях (приміщеннях) організацій, державних засобах масової інформації, в тому числі які розповсюджуються з використанням глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, на офіційних сайтах суб'єктів профілактики правопорушень інформації про формування правослужняної поведінки, здорового способу життя, навичок щодо забезпечення особистої і майнової безпеки громадян;

- в інших формах відповідно до актів законодавства [174].

Варто відмітити про існування великого кола інших мір, засобів та способів профілактики правопорушень, а саме:

- інформування про проведені і запланованих до проведення профілактичних заходів;

- організація проведення опитувань громадської думки про діяльність суб'єктів профілактики правопорушень та висвітлення їх результатів в державних засобах масової інформації, в тому числі які розповсюджуються з використанням глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, на офіційних сайтах суб'єктів профілактики правопорушень;

- забезпечення стимулювання громадян за надання достовірної інформації про підготовлених або вчинені правопорушення;

- проведення кримінологічної експертизи проектів нормативно-правових актів та правових актів в порядку, встановленому Президентом Республіки Білорусь тощо [174].

Подібні до Білорусії особливості діяльності правоохоронної системи та превентивної роботи поліції існують на сьогоднішній день в Казахстані. Як і на території Республіки Білорусь, казахстанські поліцейські відомства представлені у формі органів внутрішніх справ – правоохоронний орган, призначений для захисту життя, здоров'я, прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки [173]. Органи внутрішніх справ, покликані служити народу Казахстану відповідно до чого реалізують наступні завдання:

- охорону громадського порядку та боротьбу зі злочинністю;
- виконання кримінальних покарань та інших заходів кримінально-правового впливу, а також адміністративних стягнень;
- попередження та ліквідація надзвичайних ситуацій, забезпечення пожежної безпеки, організація цивільної оборони;
- профілактику правопорушень [173].

Останнє завдання передбачає діяльність органів внутрішніх справ Казахстану в деякій мірі згідно превентивній роботі, а також має окреме законодавче закріплення. Відповідно до Закону Республіки Казахстан «Про профілактику правопорушень» остання являє собою комплекс правових, економічних, соціальних і організаційних заходів, що здійснюються суб'єктами профілактики правопорушень, спрямованих на збереження і зміцнення правопорядку шляхом виявлення, вивчення, усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень [173]. В Законі визначено, що ключовими завданнями, задля досягнення яких профілактика реалізується виступають:

- забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина від протиправних посягань;
- зниження рівня правопорушень;
- вдосконалення системи профілактики правопорушень, а також виявлення, вивчення, усунення умов їх вчинення;

- соціальна адаптація та соціальна реабілітація осіб, які перебувають у важкій життєвій ситуації;
- координація діяльності суб'єктів профілактики правопорушень;
- підвищення рівня правової культури громадян;
- забезпечення участі громадян і організацій у профілактиці правопорушень [171].

Зазначити варто про те, що в Казахстані встановлено дві групи заходів профілактики правопорушень, а саме: загальні та спеціальні (індивідуальні). Загальні заходи профілактики правопорушень реалізуються шляхом застосування:

- заходів щодо захисту соціально вразливих верств населення;
- організаційно-управлінських заходів, спрямованих на усунення помилок в управлінні економікою, соціальною сферою, правоохоронною діяльністю, а також на вдосконалення нормативного, інформаційного, методичного та ресурсного забезпечення профілактики правопорушень;
- ідеологічних заходів, що усувають або обмежують криміногенні чинники шляхом формування у громадян моральних якостей, орієнтованих на загальнолюдські цінності, законослухняна поведінка, нетерпимість до протиправної поведінки, що підвищують загальну, побутову та правову культуру;
- досягнень науки і техніки, що перешкоджають здійсненню правопорушень [171].

Щодо заходів індивідуальної профілактики правопорушень, то вони застосовуються для систематичного цілеспрямованого впливу на правосвідомість і поведінку особи або обмеженого кола осіб з метою попередження вчинення правопорушень з їхнього боку, а також усунення причин та умов, що сприяють їх вчиненню. Заходами індивідуальної профілактики правопорушень є:

- профілактичні бесіди, видання захисного припису;

- подання про усунення причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень;
- примусові заходи медичного характеру;
- встановлення особливих вимог до поведінки правопорушника;
- профілактичний облік і контроль, застосування адміністративних стягнень;
- позбавлення або обмеження батьківських прав, скасування усиновлення (удочеріння) дитини, звільнення і відсторонення опікунів і піклувальників від виконання ними своїх обов'язків, дострокове розірвання договору про передачу дитини на виховання патронатному вихователю;
- встановлення адміністративного нагляду;
- превентивне обмеження свободи пересування [171].

Окрему нормативну-правову базу регулювання в Казахстані має сфера профілактики правопорушень серед неповнолітніх осіб, на що необхідно звернути увагу. Відповідно до Закону Республіки Казахстан «Про профілактику правопорушень серед неповнолітніх та попередження дитячої бездоглядності та безпритульності», даного виду профілактика являє собою система правових, педагогічних та інших заходів, спрямованих на попередження правопорушень, бездоглядності, безпритульності та антигромадських дій серед неповнолітніх, виявлення та усунення причин і умов, що їм сприяють, здійснюваних в сукупності із заходами індивідуальної профілактики з неповнолітніми, батьками або іншими законними представниками неповнолітніх, які не виконуючими обов'язки по їх вихованню, навчанню або утримання чи негативно впливають на їх поведінку, а також іншими особами, у лекала неповнолітніх до скоєння правопорушень або антигромадських дій [170]. Основними завданнями державних органів в області профілактики правопорушень, бездоглядності та безпритульності серед неповнолітніх визначено:

- попередження правопорушень, бездоглядності, безпритульності та антигромадських дій серед неповнолітніх, виявлення та усунення причин і умов, що їм сприяють;
- забезпечення захисту прав і законних інтересів неповнолітніх;
- соціальна реабілітація неповнолітніх, які опинилися у важкій життєвій ситуації;
- формування законослухняної поведінки неповнолітніх;
- виявлення і припинення фактів втягнення неповнолітніх у вчинення правопорушень або антигромадських дій;
- координація діяльності юридичних осіб щодо попередження правопорушень, бездоглядності та безпритульності серед неповнолітніх [170].

Тож, розглянувши досвід багатьох країн Заходу і Сходу, зокрема, Сполучених Штатів Америки, Канади, Великобританії, Німеччини, Чехії, Польщі, Грузії, Білорусі, Російської Федерації, Казахстану та Японії, можна побачити, що існує безліч підходів до процесу здійснення превентивних заходів органами поліції та провадження превентивної діяльності загалом. В одних країнах робиться акцент на розширення повноважень поліцейських повноважень, в других – на максимальну взаємодію із громадянами, залучення їх для допомоги у реалізації окремих поліцейських функцій, а в третіх взагалі ще не вироблено ані поняття, ані сутності превенції, як форми діяльності поліції. У зв'язку із цим не можна взяти за основу досвід якоїсь одної країни для імплементації в рамках національних реалій. Втім, якщо підійти до вказаної проблематики комплексно, то найбільш логічним є запозичення зарубіжного досвіду здійснення превентивних заходів в такому ракурсі:

- поглиблення «превентивних можливостей» поліських, розширення їх прав в сфері застосування превентивних заходів та полегшення механізму використання останніх;

- удосконалення нормативно-правової бази в частині детального регулювання процедур та порядку використання превентивних заходів, а також приведення її у відповідність до міжнародних стандартів у сфері здійснення превентивної діяльності;

- посилення взаємодії із населенням в процесі провадження превентивної діяльності;

- розробки та упровадження різних поліцейсько-соціальних програм, направлених на профілактику правопорушень, проведення роз'яснювальної роботи серед різних верст населення, підвищення правосвідомості серед людей, роботи із особами які входять в «групу ризику» тощо [133].

Це далеко не повний перелік тих аспектів зарубіжного досвіду, які можливо запозичити та використати. Але саме вони здатні змінити існуючий формат роботи Національної поліції, піднявши превенцію, як форму її діяльності на новий, домінуючий рівень.

3.2. Напрями удосконалення превентивної діяльності поліції

Будь-який розвиток – це незворотна, спрямована, закономірна зміна матерії і свідомості. Він характеризує необоротне перевтілення певного об'єкту. Тобто, розвиток – це рух вперед. При цьому чим більших форм такий рух набуває, тим вище є рівень еволюції відповідного об'єкту [12, с.38; 122, с.75]. Розвиток притаманний усім формам життя та об'єктам матеріального світу, відносинам тощо. Фактично, він є рушійним елементом навколишнього середовища. Іншими словами, якщо не було б розвитку, то людство так би й залишилось малювати наскальні рисунки у печерах і не про яку технологічну революцію мова не йшла б.

Якщо перенести приведену логіку у сферу дисертаційного дослідження, то стає зрозуміло, що розвиток виступає не менш важливим питанням в контексті превентивної діяльності поліції. Дана форма роботи правоохоронних органів отримає право на чільне місце у майбутньому лише за умови неупинного удосконалення.

Варто наголосити на тому, що розвиток превентивної діяльності в роботі поліції – це явище системне, яке виражається у різних напрямках. Дані напрями удосконалення превенції на сьогоднішній день можна виділити як у положеннях нормативно-правової бази, так і сторінках юридичної літератури, тобто, доктринальних поглядах науковців.

Безпосередньо на рівні законодавства варто звернути увагу на декілька важливих документів, які містять статті та норми відносно удосконалення превентивної та інших форм діяльності Національної поліції України. Так, наприклад, відмітимо Стратегію старого розвитку «Україна – 2020» метою якої є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід держави на провідні позиції у світі. Реалізація Стратегії передбачена за декількома напрямами або векторами розвитку, одним з яких є вектор безпеки – забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності. Україна має стати державою, що здатна захистити свої кордони та забезпечити мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні. Визначальною основою безпеки має також стати забезпечення чесного і неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Особливу увагу потрібно приділити безпеці життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів та промислових товарів [229].

В межах даного вектору перебачено проведення реформи правоохоронної системи. Визначено, що метою державної політики в цій сфері є коригування завдань та функцій правоохоронних органів, упровадження нових засад проходження служби, нових критеріїв оцінки роботи правоохоронців для підвищення рівня захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави від протиправних посягань. Слід провести функціональні та організаційні перетворення у системі

Міністерства внутрішніх справ України. Необхідно чітко розподілити функції із формування політики, що має здійснюватися Міністерством, та реалізації політики, що має здійснюватися окремим центральним органом виконавчої влади у системі Міністерства внутрішніх справ України - Національною поліцією [229]. Політичне управління та професійне керівництво у сфері правопорядку мають бути чітко розмежовані, як це передбачено Європейським кодексом поліцейської етики. Потрібно зробити систему забезпечення правопорядку максимально прозорою та дружньою для суспільства. Важливим у цій сфері є проведення ґрунтовної децентралізації та впровадження дієвих механізмів громадського контролю за органами правопорядку. Пріоритетним у роботі таких органів має бути принцип законності - система віддання та виконання наказів повинна стати такою, щоб працівник поліції керувався законом і не виконував явно злочинні накази [229].

Як бачимо, у Стратегії представлено абстрактні, такі що передбачають довгу та комплексну реалізацію цілі суцільного розвитку правоохоронної системи та належних до неї відомств, установ та організацій, передусім, Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України. В свою чергу питання удосконалення превенції в роботі поліції не визначається в документі прямо, а становить органічну частину більш широких параметрів розвитку яких заплановано.

Значно більшим рівнем конкретики характеризується Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року. Цілями Стратегії є створення безпечного середовища розвитку вільного суспільства, забезпечення високої ефективності діяльності органів системи МВС, зміцнення суспільної довіри до неї з урахуванням визначальної ролі громадянина у розбудові України як безпечної європейської держави. Забезпечення реалізації стратегії керовано декількома підходами, частина з яких безпосередньо стосується превентивної сфери поліцейської діяльності, а саме:

- 1) служіння суспільству, що передбачає:
  - отримання і забезпечення прав людини і основних свобод як ключової цінності в діяльності органів системи МВС;
  - реалізацію органами системи МВС своїх функцій відповідно до потреб людини;
- 2) залучення суспільства до процесу створення безпечного середовища:
  - тісну співпрацю з територіальними громадами і суспільством у цілому;
  - створення механізмів партнерства з інститутами громадянського суспільства;
- 3) інформатизація діяльності передбачає підвищення ефективності роботи і взаємодії органів системи МВС шляхом максимального використання інформаційно-комунікаційних технологій тощо [231].

Крім того, в положеннях Стратегії визначено пріоритетні напрями розвитку системи МВС, окремі з яких прямо пов'язано із удосконаленням превентивної діяльності поліції, наприклад:

- створення механізмів залучення територіальних громад до виконання завдань органами системи МВС;
- посилення взаємодії органів системи МВС з органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади, спільна підготовка програм профілактики правопорушень і програм забезпечення публічної безпеки;
- розвиток інститутів дільничних офіцерів поліції та патрульної поліції як першої ланки співпраці з населенням;
- удосконалення нормативно-правового регулювання і підвищення спроможностей органів системи МВС забезпечувати публічний порядок і безпеку під час масових заходів;
- сприяння поширенню практики запобігання злочинності шляхом планування територій;

– підвищення рівня обізнаності і розвиток навичок населення, пов'язаних з належним реагуванням у надзвичайних ситуаціях і забезпеченням особистої безпеки;

– забезпечення безпеки дорожнього руху, у тому числі шляхом надання пріоритету превентивним заходам, розвитку відповідного структурного підрозділу Національної поліції для здійснення контролю за безпекою дорожнього руху на автомобільних дорогах державного значення, запровадження фіксації фактів порушень правил дорожнього руху в автоматичному режимі.

– підвищення ролі превентивної діяльності у сфері протидії злочинності та впровадження відповідних програм [231].

Звернути увагу також необхідно на Концепцію запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів, яка на відміну від двох попередніх документів визначає окремий напрям удосконалення превентивної діяльності. Основною метою цієї Концепції є заміна застарілої реактивної моделі поведінки при забезпеченні публічної безпеки та порядку в разі проведення масових заходів новою, проактивно орієнтованою. Така модель має охоплювати всі можливі види масових заходів [210].

Досягти мети цієї Концепції можливо з урахуванням таких керівних принципів: верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищою цінністю та визначається зміст і спрямованість діяльності держави з урахуванням практики Європейського суду з прав людини; дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяння їх реалізації; взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства та діалогу, спрямованої на задоволення законних потреб населення. Проактивний підхід усебічно втілюється саме в скандинавській моделі

забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів, а його запровадження в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України буде дієвим засобом реалізації демократичних принципів у поліцейській діяльності, забезпечення основних прав і свобод громадян, особливо в реалізації їх права на свободу зібрань [210]. До основних шляхів реалізації Концепції віднесено:

- забезпечення взаємної поваги та довіри поліції і населення;
- забезпечення взаємодії поліції з організаторами і учасниками масових заходів на всіх стадіях підготовки та проведення заходів, зокрема, силами «поліції діалогу»;
- поєднання заходів із сприяння організаторам та учасникам масового заходу в його правомірному проведенні з урахуванням засад політичної нейтральності поліції, заборони будь-яких привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками з одночасним ужиттям заходів із запобігання протиправним діям та ефективному розслідуванню в разі їх учинення і таке інше [210].

Свого виразу на законодавчому рівні знайшов напрям удосконалення поліцейської превентивної діяльності ювенальної спрямованості. У Національній стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року одним з ключових завдань визначається підвищення рівня профілактики або ж попередження правопорушень серед дітей. В стратегії указується, що основними факторами, що впливають на формування протиправної поведінки дітей, є негативне (криміногенне, протиправне тощо) оточуюче середовище, в якому зростають діти та під впливом якого формується:

- їх світогляд, моральні цінності та особистості;
- бажання до самореалізації та утвердження авторитету серед однолітків; недостатній рівень виховання та правової освіти;

– відсутність розуміння наслідків своїх вчинків, а також відсутність доступних програм організації дозвілля [230].

Для зниження рівня впливу правопорушень та мінімізації факторів формування протиправної поведінки дітей необхідно запровадити цілісну систему заходів, що включатиме забезпечення дієвого правосуддя, соціально-виховні та реабілітаційні програми для неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом, профілактичні та освітні програми, адресні соціальні послуги, що можуть допомогти дитині набути навичок з розв'язання соціальних, побутових проблем, створення можливостей для навчання керувати власною поведінкою та виваженого ставлення до своїх вчинків, професійного розвитку та налагодження стосунків у сім'ї та громаді. Відповідно до цього Стратегія, спрямована на розв'язання основних системних проблем юстиції щодо дітей, подолання прогалин у системі міжвідомчої взаємодії, забезпечення профілактичної, соціально-виховної роботи та роботи, спрямованої на ресоціалізацію неповнолітніх, які схильні до протиправної поведінки та вчинили правопорушення, а також на посилення захисту прав дітей, які потерпіли від правопорушень, зокрема насильницького характеру, та дітей, які є свідками правопорушень [230]. Для забезпечення системного підходу до профілактики злочинності серед дітей необхідно:

– запровадити механізм міжвідомчої координації дій з метою профілактики правопорушень серед дітей, що передбачатиме, зокрема, процедуру інформаційного обміну;

– узгодити завдання з профілактики правопорушень серед дітей між органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

– удосконалити діяльність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, спрямовану на проведення оцінки потреб населення у соціальних послугах, зокрема у соціальній профілактиці, з метою попередження правопорушень серед дітей, планування надання соціальних послуг відповідно до потреб, визначення обсягів фінансування, а також на

вибір суб'єктів, що надають соціальні послуги, створення умов для розвитку ринку надавачів таких послуг;

- розробити рекомендації для територіальних громад щодо необхідності створення такого благоустрою територій населених пунктів, який сприятиме створенню безпечного середовища та зниженню рівня злочинності;

- збільшити кількість заходів з профілактики правопорушень під час розроблення програм соціально-економічного розвитку, спрямованих на забезпечення працевлаштування, розвитку освіти, охорони здоров'я, надання соціальних послуг, благоустрою, подолання бідності;

- розробити і виконати різні за видами, змістом, особливостями цільових груп програми профілактики правопорушень серед дітей для застосування органами, установами та закладами з урахуванням положень про їх діяльність, в тому числі для закладів догляду та виховання дітей;

- запровадити проведення оцінки ризиків вчинення правопорушень дітьми та корекційних програм, орієнтованих на усунення факторів, що сприяють вчиненню правопорушень дітьми, які схильні до протиправної поведінки, перебувають у складних життєвих обставинах тощо;

- запровадити систему моніторингу ефективності програм профілактики правопорушень серед дітей із залученням до його проведення організацій громадянського суспільства; вжити заходів до забезпечення діяльності фахівців із соціальної роботи у територіальних громадах як координаторів організації роботи з виявлення осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, для своєчасного реагування на ризики вчинення правопорушень дітьми, які проживають у таких сім'ях;

- удосконалити систему підготовки, підвищення кваліфікації фахівців, залучених до виконання профілактичних та корекційних програм, проведення моніторингу їх ефективності, оцінки ризиків вчинення правопорушень дітьми;

– проводити систематичну інформаційну роботу із запобігання злочинності серед дітей з урахуванням регіональних, гендерних чи інших особливостей; проводити дослідницьку та аналітичну роботу із запобігання виникненню ризиків вчинення дітьми правопорушень і формування пропозицій щодо впровадження її результатів; запровадити єдині стандарти ведення державними органами гендерно-недезагрегованої статистики щодо дітей, які перебувають у конфлікті із законом [230].

Слід відмітити, що вказані аспекти мають комплексне значення, а тому мають відношення до всіх органів влади, які залучено у профілактичну діяльність правопорушень серед дітей, зокрема органів Національної поліції.

Отже, наведені нормативно-правові акти містять в собі багато логічних, прийнятних до використання аспектів удосконалення превентивної діяльності поліції, а також визначають відповідні напрями такого розвитку. Водночас, зазначені документи характеризують лише позицію держави з приводу досліджуваного в підрозділі питання. На противагу їй існує великий масив наукових точок зору.

Зазначимо, що вчені погляди у ракурсі удосконалення превентивної діяльності поліції різняться між собою, що обумовлено неоднаковим сприйняттям науковцями шляхів та пріоритетів розвитку даної частини роботи поліцейських органів нашої держави. Наприклад, окремі вчені вважають, що удосконалення превентивної діяльності органів поліції є частиною розвитку правоохоронних органів нашої держави загалом, та полягає в необхідності оновлення механізму правового регулювання в цілому й адміністративно-правового зокрема, а також поетапному створенні системи управління в галузі роботи правоохоронних органів, яка забезпечить становлення України як високорозвиненої європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народу, національним інтересам, взаємодії з населенням країни тощо [68]. Таким чином, реформування правоохоронних органів, зокрема поліції:

– по-перше, має здійснюватися згідно з основними напрямками, визначеними концептуальними документами з проблем загальнодержавного реформування, та покликано забезпечити комплексний і поетапний підхід до розвитку цих органів на найближчу та віддалену перспективи;

– по-друге, реальні досягнення у формуванні напрямів оптимізації управлінської діяльності в системі правоохоронних органів (органів поліції) на регіональному рівні можуть бути отримані через структурну реорганізацію механізму управління, зміни функцій, компетенцій і методів діяльності структурних їх підрозділів, удосконалення організаційних основ функціонування механізму цих відомств, ефективної діяльності громадських інститутів у системі поліцейських органів [68].

Цимбалюк В.І., Олексін Ю.П., Міщук І.В., Петровський О.М., Сахнюк В.В. переконані, що якісних змін у превентивній роботі поліції в позитивний бік можливо досягти лише за умови інформаційно-правового забезпечення діяльності цього органу загалом та по окремим галузям його функціонування. Вчені зазначаються, що інформаційне забезпечення діяльності поліції відкриває нові можливості для попередження правопорушень та сприяє ефективному і точному прийняттю рішень з метою розкриття злочинів. Беззаперечно, використання інформаційних технологій може стати чи не головним чинником зміцнення законності, забезпечення обороноздатності країни, соціально-політичної стабільності та розвитку демократичних засад в управлінні державою. Суттєва, а в багатьох випадках пріоритетна роль інформаційного забезпечення у процесі здійснення ефективного управління в органах поліції та функціонування усєї правоохоронної системи підтверджується на практиці положеннями численних наказів та розпоряджень Міністерства внутрішніх справ України. У зв'язку із цим для розвитку превентивного напрямку діяльності поліції, в першу чергу, необхідно звернути увагу на проблему вдосконалення нормативно-правової бази яка регулює питання інформаційного забезпечення

поліції та інформаційного забезпечення в цілому [292]. Також з метою удосконалення інформаційного забезпечення органів поліції необхідно:

- приводити у відповідність до завдань правоохоронних органів інформаційно-аналітичні системи;
- забезпечити єдність системи інформаційного законодавства шляхом прийняття кодифікованого акту в цій галузі;
- здійснювати фінансову підтримку органів поліції з метою забезпечення високотехнологічного обладнання для обробки інформації;
- створити спеціальні курси для працівників поліції, з метою підвищення кадрового потенціалу [292].

На думку Крижанської В. та Крижанського А. удосконалення діяльності поліції загалом та у сфері здійснення превенції, передусім, пов'язано із удосконалення кадрового потенціалу та рівня підготовки працівників поліцейських органів. Так, сфера діяльності поліції – забезпечення публічної безпеки та порядку – розуміється головним чином як спеціалізована та вузькоспеціальна, не пов'язана із солідарною відповідальністю всіх суб'єктів суспільства й органів державної влади. Партнерство як система співпраці та методологія діяльності правоохоронних органів і інших державних органів, інститутів громадянського суспільства, бізнес структур, громадян у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку є важливим напрямом міжнародного досвіду створення ефективної державної служби у правоохоронній сфері. Істотний вплив на ефективність державної правоохоронної служби має її кадрове забезпечення. Подальше вдосконалення професійної підготовки кадрів повинно ґрунтуватися на наукових принципах, які визначаються кадровою політикою в правоохоронній системі та пріоритетними напрямками вдосконалення її внутрішньо організаційної діяльності. До основних критеріїв оцінки кадрового складу правоохоронних органів належать: всебічне задоволення потреб особистості, суспільства та держави в ефективній правоохоронній діяльності; забезпечення відкритості та підконтрольності правоохоронної

системи і її кадрового складу інститутам громадянського суспільства; наближення наявної моделі службовця правоохоронної системи до вимог ЄС. Робота зі службовцями державної правоохоронної служби повинна передбачати їх навчання та виховання [118, с.111,114 – 115]. Таким чином, автори переконані, що забезпечення високого рівня кваліфікованості кадрів забезпечить:

- по-перше, якість виконання ними своїх функцій та передбачених законодавством заходів, зокрема, превентивного характеру;
- по-друге, наближення працівників поліції до суспільства, посилення партнерських відносин із ним та його членами [118].

На схожі моменти звертає свою увагу Соколенко О.Л., який виділяє напрями розвитку превентивної діяльності поліції в контексті дослідження перспектив розвитку системи правоохоронних органів у державі загалом. Так, вчений відмічає, що ключом розвитку поліцейської діяльності усіх форм є вдосконалення кадрового забезпечення правоохоронних органів (підвищення рівня професійної правової культури працівників правоохоронних органів, подолання формалізму у виховній роботі з кадрами, підвищення вимог фахової і службової підготовки працівників правоохоронних органів, впровадження професійних стандартів службової діяльності). Наряду з цим науковець до напрямів удосконалення правоохоронної системи, а також превентивної та інших видів діяльності поліції відносить:

- оптимізацію та посилення демократичного контролю у сфері діяльності поліції та інших правоохоронних органів;
- забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності поліції та інших правоохоронних органів;
- перехід до моделі партнерських відносин правоохоронних органів і громадськості; широке залучення громадськості до правоохоронної діяльності поліцейських та правоохоронних відомств;

- забезпечення домінуючого положення превентивної діяльності в роботі правоохоронних відомств, зокрема поліції;
- посилення ролі положень міжнародно-правових актів та стандартів в системі правового регулювання усіх правоохоронних відомств нашої держави [253, с.234].

Кікінчук В.В. удосконалення превентивної діяльності поліції бачить через призму поглиблення взаємодії із населенням країни. Саме цей напрям розвитку даного органу приведе у відповідність його діяльність головному призначенню держави – забезпеченню прав і свобод людини та підтримки її статусу, як ключової цінності [101]. З цією метою на думку вченого необхідно:

- вживати дієвих заходів до запровадження у відповідних територіальних підрозділах Національної поліції України на офіційних веб-порталах гіперпосилань (чи створення іншим способом технічної можливості) з метою надання населенню зручної можливості електронних звернень з повідомленнями про вчинені кримінальні правопорушення чи іншими зверненнями, що належать до сфери поліцейського обслуговування;
- запровадити Інтернет-сервіс анонімних звернень випадкових очевидців вчинення злочинів та передбачити в цьому сервісі технічну можливість прикріплення електронних копій випадкових та спеціально проведених відео- та аудіозаписів (з камер відеоспостереження, автомобільних відеореєстраторів тощо), які на думку відвідувачів сервісу можуть стати в нагоді при розслідуванні злочинів;
- створити на офіційних веб-порталах кожного з територіальних підрозділів Національної поліції України технічні умови, що дозволяли б: зареєструватися особам, які бажають добровільно надавати допомогу органам поліції у правоохоронній діяльності; обрати напрямки правоохоронної діяльності, в яких вони вважають актуальним і прийнятним особисто надавати допомогу працівникам поліції; обрати дні тижня, години дня, які вони вважають для себе зручним, прийнятним часом, щоб

присвятити цей час наданню допомоги працівникам поліції за конкретними напрямками [101].

Відвідувачі вищевказаних сайтів та інтернет-ресурсів повинні мати технічну можливість пропонувати певні напрямки правоохоронної діяльності, в яких вони б мали можливість взяти участь як представники громадськості, поняті (при складанні протоколів про вчинення адміністративних правопорушень) тощо. Наприклад, певній особі створюють суттєві незручності автомобілі, які незаконно припарковують власники в певному місці. Ця особа реєструється на сайті та зазначає саме цей напрямок. Виявляє свою готовність в певний зазначений нею час вийти з працівниками поліції до певної ділянки місцевості і надати моральну, громадську підтримку. Відповідні працівники поліції враховували б ініціативу громадян при плануванні відповідних заходів у службовій діяльності. Такий зворотний зв'язок підвищить довіру населення до органів Національної поліції України [101].

Кравченко І.С. розглядав проблематику превентивної діяльності поліції, насамперед, через призму максимально наближених до її провадження підрозділів – патрульної поліції. Досить логічним є висновок науковця про те, що удосконалення механізму застосування поліцейськими превентивних заходів, йде рука об руку із розвитком патрульної поліції загалом, та повинно здійснюватися за наступними напрямками:

- підвищення професійна організація діяльності патрульної поліції;
- удосконалення нормативно-правової основи діяльності Національної поліції України в цілому та патрульної поліції зокрема;
- забезпечення якісного відбору і навчання кадрів для патрульної служби [116 с.141].

Отже, на думку Кравченко І.С., чим вище професіоналізм та організація підрозділів патрульної поліції, тим якіснішим є превентивна робота останніх, направлена на профілактику правопорушень.

Досить нестандартним до аналізу проблеми удосконалення превентивної діяльності є підхід Посохової Я.С., яка у своїх наукових працях аналізує психологічні особливості реалізації превенції. Автор зазначає про те, що превентивна діяльність здійснюється поліцейськими в процесі профілактики та запобігання вчиненню правопорушень, в ході реалізації профілактичного контролю стосовно додержанням вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо дітей, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї тощо. При цьому існує ряд психологічних особливостей здійснення превентивної діяльності, розвиток яких веде до удосконалення даного напрямку роботи поліції в цілому. Так, один з моментів удосконалення є професійна підготовка як сукупність обґрунтованих рекомендацій, програм, моделей, методик, тренувань, методів і критеріїв оцінки придатності або компетентності поліцейського. У сукупності з іншими методиками, що розвивають спеціальні здібності і інші важливі професійні якості працівника поліції, необхідно робити ухил на формування компетенції поліцейських щодо застосування ними превентивної діяльності, яка сприятиме ефективному виконанню професійних завдань. Для ефективного здійснення превентивної діяльності необхідно організувати проведення занять по вивченню поліцейськими психологічних особливостей особистості громадян, з якими доведеться стикатися під час виконання професійних завдань, а також забезпечити відпрацювання методів психолого-педагогічної дії з даними категоріями населення. Такі заняття повинні проводитися фахівцем-психологом, які в свою чергу будуть націлені на розвиток необхідних професійно важливих якостей і формування психологічної стійкості в профілактичній роботі з громадянами. Можна стверджувати про значущість для поліцейських знань, умінь, навичок і професійних компетенцій в превентивній діяльності, в зв'язку з чим виникає

очевидна потреба правоохоронної практики в підготовці відповідних фахівців [200, с.108 – 109].

Підсумовуючи весь наведений у даному підрозділі дисертаційного дослідження матеріал, автор хотів би відмітити, що на сьогоднішній день існує безліч різних за змістом теорій, як на рівні законодавства так і на рівні доктрини, щодо виділення напрямів удосконалення превентивної діяльності поліції. Практично всі вони є обґрунтованими і логічними, але далеко не кожна на погляд дисертанта в реальності приведе саме до поліпшення превентивної складової в роботі Національної поліції України. У зв'язку із цим, виділяючи найбільш раціональне із вище представленого матеріалу, автор хотів би навести власні напрями удосконалення превентивної діяльності поліції які полягають у наступному [132].

– перш за все, необхідним є поліпшення нормативно-правової бази, зокрема в аспекті визначення на законодавчому рівні поняття превентивної діяльності та превентивних заходів. Це дасть змогу поліцейським ліпше розуміти суть превентивної роботи та її цілей, відповідно до чого вони зможуть точніше формувати лінію своєї поведінки та бачити соціальні орієнтири діяльності. Крім того, доцільно також розширити на законодавчому рівні перелік превентивних заходів включивши до нього інформаційно-аналітичну роботу та діяльність дільничних офіцерів поліції із відповідним описом їх призначення.

– другий напрям удосконалення превентивної діяльності поліції має організаційне забарвлення. Так, доцільне виділити в структурі Національної поліції ще один елемент – превентивну поліцію. Даний підхід забезпечить підвищення рівня, а також централізовану координацію та управління всіма поліцейськими підрозділами для яких превенція є пріоритетом роботи, що в подальшому забезпечить поліпшення їх функціонування в цьому напрямку.

– третій напрям полягає у підвищенні рівня професійної компетентності та обізнаності працівників шляхом розвитку професійного навчання. Здійснення превентивних заходів в більшості випадків орієнтовано

на співпрацю з громадянами, спілкування з ними та проведення роз'яснювальної роботи. У зв'язку із цим великого значення набувають психологічні та розумові якості працівників поліції, які необхідно не просто надавати, а повсякденно оновлювати.

– четвертий напрям – це інноваційна-орієнтована діяльність, яку направлено на удосконалення механізму застосування превентивних заходів, пошук нових тенденцій та моделей превентивної роботи, аналіз та інтеграцію у національне середовище найкращих міжнародних практик у зазначеній сфері.

Висновки до розділу 3

Узагальнено досвід здійснення превентивних заходів правоохоронними органами Сполучених Штатів Америки, Канади, Великобританії, Німеччини, Чехії, Польщі, Грузії, Білорусі, Російської Федерації, Казахстану та Японії. Встановлено, що найбільш доцільним та правильним буде комплексне запозичення позитивних моментів здійснення та забезпечення превенції в різних країнах, через інтеграцію наступним аспектів:

– посилення «превентивних можливостей» поліських, розширення їх прав в сфері застосування превентивних заходів та спрощення механізму використання останніх;

– удосконалення нормативно-правової бази в частині регулювання механізму застосування превентивних заходів та приведення її у відповідність до міжнародних стандартів;

– посилення взаємодії із населенням в процесі провадження превентивної діяльності;

– розробки та упровадження різних поліцейсько-соціальних програм, направлених на профілактику правопорушень, проведення роз'яснювальної роботи серед різних верст населення, підвищення правосвідомості серед людей тощо.

Виділено чотири основні напрями удосконалення превентивної діяльності поліції, а саме:

- законодавчий – уточнення нормативно-правової бази в аспекті визначення термінів «превентивна діяльність» та «превентивні заходи», а також розширення на законодавчому рівні переліку превентивних заходів;

- організаційний – уведення в структуру Національної поліції України ще одного елемента – превентивної поліції, задля централізації управління та координації превентивної складової в роботі поліцейських підрозділів;

- напрям професійного навчання – поліпшення обізнаності співробітників поліції, надання їм необхідних навичок та умінь для ефективного виконання превентивної роботи;

- інноваційний – удосконалення механізму застосування превентивних заходів, пошук нових моделей превентивної роботи, аналіз та інтеграція найкращих міжнародних практик здійснення превентивної діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності й особливостей адміністративно-правового забезпечення превентивної діяльності поліції, а також на підставі опрацювання позитивного зарубіжного досвіду шляхів його вдосконалення, з розробленням таких положень:

1. Виокремлено та проаналізовано такі історичні етапи формування превенції в діяльності правоохоронних органів: 1) зародження превенції в діяльності правоохоронних органів стародавніх держав; 2) превенція в діяльності правоохоронних органів на українських землях у період з IX до XVII століття; 3) «імперський» етап розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів (XVIII – початок XX століття); 4) радянський етап еволюції превентивних заходів у діяльності правоохоронних органів (20-ті – 90-ті роки XX століття); 5) превенція в діяльності правоохоронних органів на початковому етапі становлення України як незалежної держави (90-ті роки XX століття – донині).

Акцентовано увагу на тому, що превенція в усі часи була одним з пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів. Доведено, що превенція в діяльності правоохоронних органів мала важливе значення для суспільства, адже була запорукою його добробуту. Наголошено на необхідності подальшого вдосконалення механізмів здійснення превентивної діяльності.

2. Доведено, що превенція – це діяльність уповноважених державних органів, яка має комплексний характер і передбачає застосування спеціальних заходів, спрямованих на попередження та запобігання порушенню суспільних відносин у різних галузях життєдіяльності суспільства, а також профілактику таких порушень, тобто усунення негативних явищ процесів та інших детермінант протиправної поведінки. Превентивними заходами визнано

комплекс дій реєстраційного, інформаційно-аналітичного, контрольно-наглядового, дозвільно-облікового, обмежувального характеру, що мають на меті профілактику, попередження та запобігання вчиненню правопорушень у всіх без винятку галузях життєдіяльності суспільства.

3. Здійснено аналіз визначених у чинному законодавстві видів превентивних заходів, зокрема класифіковано їх залежно від кількості та складності передбачуваних ними дій, а саме:

– прості превентивні заходи, тобто превентивні заходи одиничного типу, виражені в конкретній дії: перевірка документів; опитування особи; зупинення транспортного засобу; поверхнева перевірка і огляд; вимога залишити місце й обмеження доступу до визначеної території; проникнення до житла чи іншого володіння особи; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису;

– комплексні – система дій, об'єднаних певною метою превентивного характеру: обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом; поліцейське піклування; превентивна (профілактична) робота дільничних офіцерів поліції; заходи інформаційно-аналітичного характеру.

4. Встановлено, що адміністративно-правове регулювання превентивної діяльності поліції – це один з різновидів впливу на суспільні відносини, виражений в упорядкованій системі правових норм адміністративної галузі права, які регулюють суспільні відносини у сфері провадження, організації та юридичного забезпечення превентивної діяльності. Основними джерелами адміністративно-правових норм у межах досліджуваного виду правового регулювання є Конституція України, Закон України «Про Національну поліцію», а також підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють окремі аспекти превентивної діяльності поліції. Обґрунтовано, що в межах

адміністративно-правового регулювання превентивної діяльності поліції для координації поведінки суб'єктів у відносинах, які виникають за фактом її провадження, застосовують такі адміністративно-правові методи: забезпечувальні – способи та засоби, що передбачають підтримку законності превентивної діяльності; стимулюючі – спрямовані на стимулювання поведінки суб'єктів реалізації превентивної діяльності з метою уникнення порушень застосування превентивних заходів з їх боку способи та засоби, які передбачають застосування заохочень і стягнень; контрольно-наглядові – способи, заходи та засоби, що застосовуються з метою контролю за діяльністю суб'єктів провадження превентивної діяльності в поліції, її коригування та за потреби усунення недоліків; організаційні – спеціальні способи, засоби та заходи, спрямовані на побудову дієвої організаційної основи здійснення превентивної діяльності.

5. Обґрунтовано, що організаційні заходи щодо здійснення поліцією превентивних заходів відображаються в рішеннях таких суб'єктів, як Кабінет Міністрів України, Міністерство внутрішніх справ та Національна поліція в особі керівника поліції. Доведено, що кожен суб'єкт реалізує організаційні заходи в межах наданої законом компетенції, але в усіх випадках основною метою їх діяльності є створення ефективної системи управління за напрямом превентивної роботи, що здійснюється шляхом створення всередині структури поліції орієнтованих на превентивну роботу підрозділів, забезпечення належного виконання останніми своїх функцій, поточний контроль і вдосконалення їх роботи, а також діяльності вже наявних підрозділів у частині здійснення ними превентивних заходів.

6. Аргументовано положення, згідно з яким взаємодія поліції щодо забезпечення превентивних заходів – це співпраця, взаємна підтримка та допомога, виражена у формі реалізації спільних процедур, механізмів, дій поліції та інших державних органів, установ і громадськості, з метою створення умов проведення превентивних заходів, забезпечення максимального рівня їх ефективності. Наголошено, що взаємодія поліції у

сфері забезпечення превентивних заходів здійснюється на таких рівнях: загальнодержавному – взаємодія з органами державної влади безпосередньо спрямована на реалізацію спільної діяльності в окремих напрямках роботи (забезпечення громадського порядку, ювенальної превенції, профілактики та протидії насильству в сім'ї, спільної діяльності поліції та уповноважених органів з питань пробації тощо); на рівні співпраці з органами місцевого самоврядування – взаємодія в такій формі передбачає взаємне інформування та проведення координаційних нарад, зустрічей, сприяння роботі поліції з боку органів місцевого самоврядування тощо; на рівні взаємодії з громадськістю, соціумом – діяльність дільничних офіцерів поліції в межах взаємодії з населенням на засадах партнерства, охорона громадського порядку спільно зі спеціальними громадськими об'єднаннями, формування та забезпечення роботи соціальних програм, таких як «Поліцейський офіцер громади», «Сусідська варта», «Шкільний офіцер поліції».

7. Узагальнено міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції на прикладі Сполучених Штатів Америки, Канади, Великої Британії, Німеччини, Польщі, Чехії, Грузії, Російської Федерації, Білорусі, Казахстану, Японії. Доведено доцільність використання зарубіжного досвіду здійснення превентивних заходів у такому контексті:

- розширення превентивних можливостей поліцейських, зокрема їхніх прав у сфері застосування превентивних заходів, а також спрощення механізму реалізації останніх;

- удосконалення нормативно-правової бази відповідно до міжнародних стандартів у частині регулювання механізму застосування превентивних заходів;

- посилення взаємодії з населенням;

- розроблення та впровадження різних соціальних програм, спрямованих на профілактику правопорушень, проведення роз'яснювальної роботи серед населення, підвищення рівня правосвідомості тощо.

8. Виділено чотири напрями вдосконалення превентивної діяльності поліції, а саме: законодавчий – уточнення нормативної бази в аспекті визначення термінів «превентивна діяльність» та «превентивні заходи», розширення переліку превентивних заходів у нормах законодавства; організаційний – створення в структурі Національної поліції України превентивної поліції задля централізації управління та координації превентивної складової в роботі поліцейських підрозділів; професійно-навчальний – поліпшення обізнаності співробітників поліції, формування в них необхідних навичок і вмінь для ефективного виконання своєї діяльності в частині превентивної роботи; інноваційний – удосконалення механізму застосування превентивних заходів, пошук нових моделей превентивної роботи, аналіз та інтеграція кращих міжнародних практик у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аблязов Д.Е. Взаємодія та координація в державному управлінні / Д.Е. Аблязов //Право і безпека. 2011. №5(42). С.39-42.
2. Авер'янов В. Б. Реформування українського адміністративного права: черговий етап / Авер'янов В. Б. // Право України. 2000. №7. С. 6-8.
3. Административное право / под ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова // Москва 1999. 320 с.
4. Административное право Украины. 2-е изд., переработ. и дополн. / Под ред. Ю.П. Битяка. Харьков: Право, 2003.
5. Адміністративна діяльність : [навч. посібн.] / [Ковалів М. В., Кісіль З. Р., Калаянов Д. П. та ін] К.: Правова єдність, 2009. 432 с.
6. Адміністративна діяльність Національної поліції: Навч. посібник / Кол. авт. ; кер. авт. кол. к.ю.н., засл. юрист України В.А. Глуховець. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.
7. Адміністративна діяльність Національної поліції: навчальний посібник для підготовки до іспиту / Калюк О.М., Константинов С.Ф., Куліков В.А. та ін. / за ред. Кулікова В.А. К.: «Освіта України», 2016. 230 с.
8. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки ; О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князєв та ін. ; передм. О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 242 с.
9. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: Навчальний посібник. К. : Видництво «Центр учбової літератури», 2016. — 196 с.
10. Адміністративне право зарубіжних країн [курс лекцій] / О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, О. Є. Користін та ін.; за ред. О. В. Кузьменко;

НАВС. К. : Юрінком Інтер, 2014. 525 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pidruchniki.com/1502111958837/pravo/kanada>.

11. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина / за ред. : І. О. Ієрусалімова, І. О. Ієрусалімової, П. М. Павлика, Ж. В. Удовенко. К. : Знання, 2007. 223 с.

12. Александр А.И. Оперативно-розыскное сопровождение уголовного преследования организованных преступных групп: диссертация / А.И. Александров // Федеральная служба исполнения наказаний. 2006. 194 с.

13. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски решения. / С. С. Алексеев М. : Издво Норма, 2002. 658 с

14. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев // М.: Издательство БЕК. 1995. 320 с.

15. Алфьоров С., Ващенко С., Долгополова М., Купрін А. Адміністративне право. Загальна частина: навчальний посібник / С. Алфьоров, С. Ващенко, М. Долгополова, А. Купрін // К.: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.

16. Анденес И. Наказание и предупреждение преступлений / И. Анденес. Пер. с англ. М. : Прогресс, 1979. 263 с.

17. Андрейцев В. І. Екологічне право: Курс лекцій в схемах / В.І. Андрейцев // К.: Вентурі. 1996.

18. Бакаев А. А. Система профилактики правонарушений несовершеннолетних / А.А. Бакаев // М. : Логос. 2004. 218 с.

19. Бандурка А.М. Судебные и правоохранительные органы Украины: Учебник/ Под ред. проф. А.М. Бандурки // Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. 350 с.

20. Бандурка О.М. Партнерські взаємовідносини між населенням та міліцією : підручник / О.М.Бандурка // Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ. 2003. 352 с.

21. Банчук-Петросова О. Історичні етапи формування та розвитку кадрової політики у військових та правоохоронних органах України /

О. Банчук-Петросова // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. - 2013. № 2. С. 267-279.

22. Бахрах Д.Н. Административная ответственность / Д.Н. Бахрах // Пермь. 1966.

23. Безпалова О.І. Особливості взаємодії суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави / О.І. Безпалова // Право і безпека. 2014. 1(52). С.21-27.

24. Беневоленская З.Э. Доверительное управление имуществом в сфере предпринимательства / З.Э. Беневоленская // издат.-во. «Проспект». 2017. 336 с.

25. Берлач А.І. Адміністративне право України: навч. посіб. для дист. навч. / А.І. Берлач К.: Університет "Україна", 2005. 472 с.

26. Бирюков П.Н. Полиция Великобритании / П.Н. Бирюков // Авторская рубрика профессора Бирюкова П.Н. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://eurasialaw.ru/nashi-rubriki/politsiya-gosudarstv-mira/politsiya-velikobritanii#biryukov-p-n-d-yu-n-professor-zaveduyushchij-kafedroj-voronezhskogo-gu>.

27. Білодід І.К. Словник української мови: в 11 томах. / І.К. Білодід // Київ: «Наукова думка». 1976. 723 с.

28. Білоконь М.В. Державне управління у сфері охорони громадського порядку : монографія / М.В. Білоконь. Х. : НУВС, 2004. 700 с.

29. Благодир А.А. Застосування примусу під час провадження слідчих дій: дисертація / А.А. Благодир // Київ: Київський національний університет внутрішніх справ. 2009. 206 с.

30. Бобро Н.В. Зарубіжні практики взаємодії поліції та населення / Н.В. Бобро // сборник публикаций мультидисциплинарного научного журнала «Архивариус» по материалам V международной научно-практической конференции: «Наука в современном мире» г. Киева: сборник со статьями (уровень стандарта, академический уровень). К. : мультидисциплинарный научный журнал «Архивариус», 2016. С. 117-119.

31. Богатирьов І.Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією): дисертація / І.Г. Богатирьов // Київ: Київський національний університет внутрішніх справ. 2006. 434 с.
32. Большая советская энциклопедия: [В 30-ти т.] / Гл. ред А.М. Прохоров. 3-е изд. М.: Сов. энциклопедия. [Т] 18. Никко отолиты. 1974. 632 с.
33. Большой Российский энциклопедический словарь. - Репр. изд. - Москва : Большая Российская энцикл., 2009. 1887 с.
34. Большой толковый словарь иностранных слов / М. А. Недель-Червинская, П. П. Червинский. Т. 2. Ростов-на-Дону : «Феникс», 1995. 544 с.
35. Большой юридический словарь/ Под ред. А. Я. Сухарева. 3-е изд., доп. и перераб. М.: ИНФРА-М, 2007. 858 с.
36. Бондаренко О.С., Литвиненко Т.О. Історичний розвиток правоохоронних органів: досвід США, Великобританії та України / О.С. Бондаренко // Молодий вчений. 2018. №10(62). С.216-222.
37. Боняк В.О. Становлення та розвиток правоохоронних органів України: історико-правовий аспект: Матеріали міжкафедрального круглого столу «Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історикоправові підходи дослідження» (Харків, 23 жовтня 2012 р.) / В.О. Боняк. Х.: ХНУВСУ, 2012. С. 53-56.
38. Борисов А.Б. Большой юридический словарь / А.Б. Борисов // М.: Книжный мир. 2010. 848 с.
39. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн. 2 е вид. перероб. й доп. : Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008 730 с.
40. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави теоретико-правові засади: дисертація / С.К. Бостан // Запоріжжя: Запорізький юридичний інститут Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2008. 857 с.

41. Братель С.Г. Еволюція теоретичних поглядів на становлення й розвиток правоохоронної сфери / С.Г. Братель // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Випуск 5. Том 2. С.73-76.

42. Будь, О. Организация и правовое регулирование применения превентивных полицейских мер в сфере обеспечения правопорядка в стране: опыт ряда стран Европы для Украины / Орест Будь // *Legea si viata: Закон и Жизнь: междунар. науч.-практ. журн.* 2019. № 2/2 (Februarie). P. 36-41.

43. Бурбика М. М. Міжнародний досвід адміністративно-правового забезпечення взаємодії правоохоронних органів / М. М. Бурбика // *Наука і правоохорона.* 2013. № 2 (20). С. 21–25.

44. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В.Т. Бусел // К.; Ірпінь: Перун. 2004. 1440 с.

45. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В.Т. Бусел // К.; Ірпінь: ВТФ «Перун». 2005. 1728 с.

46. Бышевский Ю. В. Наказание и его назначение : учебное пособие / Ю. В. Бышевский, А. И. Марцев. Омск : НИОиРИО Омской высшей школы милиции МВД СССР, 1975. 82 с.

47. В Україні запустили проект «Поліцейський офіцер громади»: стаття від 28.05.2019 // Єдиний веб-портал органів виконавчої влади: Урядовий портал. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/v-ukrayini-zapustili-proekt-policejskij-oficer-gromadi>.

48. Варунц Л.Д. Роль королівської канадської кінної поліції в реалізації правоохоронної функції держави / Л.Д. Варунц // *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми.* 2017. С.33-36.

49. Варунц Л.Д. Федеральна поліція Канади у боротьбі зі злочинністю / Л.Д. Варунц // *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2001. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://old.visnyk.univd.edu.ua/?action=publications&pub_name=pravo_i_bezpeka&pub_id=80474&mid=8&year=2001&pub_article=41258.

50. Ведерніков Ю.А., Папірна А.В. Теорія держави і права: навчальний посібник / Ю.А. Ведерніков, А.В. Папірна // Київ: Знання. 2008. 333 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://pidruchniki.com/1584072014908/pravo/teoriya_derzhavi_i_prava.

51. Взаємодія поліції та громади («Community policing») // Веб-сайт програми «Взаємодія поліції та громади». [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ecpl.com.ua/wp-content/uploads/2017/02/com_pol.pdf.

52. Витченко А. М. Метод правового регулювання соціалістических общественных отношения / А. М. Витченко. Саратов : Издво Саратовск. гос. ун-та, 1974. 244 с.

53. Галина В.В. Предупреждение преступности правоохранительными органами: Учеб. пособ. К.: УМК ВО, 1991. 92 с.

54. Галіцина Н. В. Адміністративно-правові засади процедури створення та функціонування товариств з обмеженою відповідальністю в Україні : автореферат / Н. В. Галіцина // Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2010. 20 с.

55. Гевко В. В. Використання не процесуальної інформації під час доказування у стадії попереднього розслідування : автореферат / В. В. Гевко // К. : НАВС України, 1996. 18 с.

56. Гетьман А.П., Шульга М.В. та ін. Екологічне право України // «Право». 2005.

57. Голик С.И. Организационно-тактические проблемы профилактики правонарушений / С.И. Голик, Б.П. Михайлов // М.: ВНИИ МВД СССР. 1982.

58. Головка О.М., Ярмиш О.Н. Жандармерія в Російській імперії [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2005. 672 с.

59. Голосніченко І. П. Попередження корисливих проступків засобами адміністративного права / І. П. Голосніченко. К. : Вища школа, 1991. 207 с.
60. Голяшкін О. В. Адміністративно-правове регулювання інноваційної діяльності в Україні : автореферат / О. В. Голяшкін // Акад. праці і соц. відносин Федерації проф. спілок України. К., 2011. 20 с.
61. Городецька І.А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу / І.А. Городецька // Форум права. 2016. № 1. С. 60–66.
62. Грицай І. О. Адміністративно-правове регулювання діяльності неурядових правозахисних організацій : дисертація / О.І. Грицай // Класич. приват. ун-т. Запоріжжя. 2012. 200 с.
63. Гриценко В.Г. Становлення та розвиток правоохоронної системи України: історико-правовий генезис / В.Г. Гриценко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. №25. С.22-25.
64. Губанов А.В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А.В. Губанов. — М. : МАЭП, 1999. — 286 с.
65. Дараганова Н.В. Поняття «адміністративно-правове регулювання охорони праці в Україні» / Н.В. Дараганова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Випуск 35. Частина II. Том 2. С.98-101.
66. Декларація про поліцію : резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 690 (1979) від 8 травня 1979 року // [Електронний ресурс] Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_803.
67. Денисова Т. А. Покарання: кримінальноправовий, кримінологічний та кримінальновиконавчий аналіз : монографія / Т. А. Денисова. Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2007. 340 с.
68. Діденко М.. Адміністративно-правові засади впровадження принципів публічної служби в діяльності органів внутрішніх справ України /

М. Діденко // Державне управління та місцеве самоврядування: Збірник наукових праць. 2009. Вип.1(1). С.1-11.

69. Дідик Н.І. Превентивні функції в діяльності патрульної поліції / Н.І. Дідик // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. №2. С.188-194.

70. Додин Е.В. Место и роль норм административного права в регулировании общественных отношений в Украине // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. Одеса: Юридична література, 2003. Вип. 19. С. 17-25.

71. Додонов В.Н. Большой юридический словарь / В.Н. Додонов // М.: 2001. 790 с.

72. Дорошенко Д. І. Нарис історії України: в 2-х т. / Д. І. Дорошенко. Т. 1. К. : Глобус, 1991. 238 с.

73. Дрозд О.Ю. Співвідношення норм трудового та адміністративного права при регулюванні проходження державної служби в Україні : монографія / О.Ю. Дрозд. Дніпро : Видавничий дім «Гельветика», 2016. 420 с.

74. Дутка Г.Я. Принципи фундаменталізації та його реалізації у математичній підготовці майбутніх економістів: дисертація / Г.Я. Дутка // Київ: Академія педагогічних наук України інститут педагогіки. 2009. 471 с.

75. Дюрягин И. Я. Право и управление / И. Я. Дюрягин // М. : Юрид. лит, 1981. 168 с.

76. Егорова Т.В. Словарь иностранных слов современного русского языка / Т.В. Егорова // издат-во.: «Аделант». 2014. 800 с.

77. Егоршина О. П. Теория и государства и права : учебн. / О. П. Егоршина, Р. А. Ромашов. СПб. : Ассоциация «Юридический центр», 2005. 628 с.

78. Екологічне право України : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. Х. : Право, 2009. 328 с

79. Європейський кодекс поліцейської етики : Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 року//. [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.

80. Жандров В.Ю. Криминологическая характеристика и профилактика наркопреступности: диссертация / В.Ю. Жандров // Рязань: Федеральная служба исполнения наказаний Академия права и управления. 2006. 176 с.

81. Жидченко К.П. Сутність механізму адміністративно-правового регулювання реалізації військовослужбовцями права на виплату одноразової грошової допомоги / К.П. Жидченко // Юридичний вісник. 2016. №3 (40). С. 67-72.

82. Заверуха І.Б. Проблеми правового регулювання державного боргу України: дисертація / І.Б. Заверуха // Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2007. 441 с.

83. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права: підручник / О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко // Київ: Юрінком Інтер. 2006. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/law/zauchuk_tdp/part2/603.htm.

84. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / України, Харків, нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; О.І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін.; передм. В. В. Сокурєнка. Харків. 2016. 408 с.

85. Заросило В. О. Адміністративно-правове забезпечення участі працівників органів внутрішніх справ України у міжнародній миротворчій діяльності : дисертація / В.О. Заросло // К., 2009. С. 128–129.

86. Зеленеvский Ян Организация трудовых коллективов. Введение в теорию организации и управления / Ян Зеленеvский ; пер. с польск. [Под. ред. Г.Э.Слезингера]. М., “Прогресс”, 1971. 311 с.

87. Зеленко І.П. Правова культура працівників органів внутрішніх справ (загальнотеоретичний аспект): автореферат / І.П. Зеленко // Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2006. 29 с.

88. Исследования по общей теории систем. Сб. переводов (с англ. и польск.) / Общ. ред. и вст. статья В.Н.Садовского и Э.Г.Юдина. М., Прогресс, 1969. 520с.

89. История МВД России: статья // Официальный веб-портал Министерства внутренних дел Российской Федерации. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://мвд.рф/history/1966-1993>.

90. Иванов В. М. Історія держави і права України: Підручник. К. : МАУП, 2007. 552 с.

91. Іванський А.Й. Фінансово-правова відповідальність в сучасній Україні: теоретичне дослідження: дисертація / А.Й. Іванський // Одеса: Одеська національна юридична академія. 2009. 479 с.

92. Іванцов В.О., Чишко К.О. Характеристика поліцейських заходів крізь призму методів адміністративної діяльності поліції / В.О. Іванцов, К.О. Чишко // Процес модернізації системи державного управління: конституційний, адміністративний та фінансовий аспекти: колективна монографія / за заг. ред. А. С. Нестеренко. Одеса : Видавничий дім «Гельветика» , 2017. 528 с.

93. Історія органів внутрішніх справ: Науково-бібліографічний довідник / За ред. Л. О. Зайцева, О. А. Гавриленко та ін. — Харків.: Ун-т внутр. справ, 2000.

94. К 300-летию российской полиции: статья // Официальный веб-портал Министерства внутренних дел по Республике Карелия. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://10.мвд.рф/mvd/history/300year>.

95. Кальченко Л. В. Превенція соціального сирітства у територіальній громаді міста: соціально-філософське осмислення сутності поняття / Л. В. Кальченко // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2018. - Вип. 82(1). - С. 215-221.

96. Капська А.Й. Соціальна робота: технологічний аспект: навчальний посібник / А.Й. Капська // К.: Центр навчальної літератури. – 2004. С. 328-346.
97. Карамзин Н.М. И что была тогда Россия / Н.М. Карамзин // Харьков: «Прапор». 1990. 523 с.
98. Кардашевский В.В. Административно-правовое и организационное обеспечение исполнения управленческих решений штабными подразделениями Органов Внутренних Дел: диссертация / В.В. Кардашевский // Москва: Московский университет Министерства внутренних дел российской Федерации. 2005. 193.
99. Касьянов В. В. Социология права / В. В. Касьянов, В. Н. Нечепуренко // Ростов н/Д, 2001. 480 с.
100. Качинська М. Взаємодія поліції та громадськості як форма превенції насильства в сім'ї / М. Качинська // Visegrad Journal on Human Rights. 2017. №1/2. –С.96 100.
101. Кікінчук В.В. Щодо шляхів удосконалення діяльності підрозділів Національної поліції / В.В. Кікінчук // Харків: Підготовка охоронців правопорядку в Харкові (1917 2017 рр.). 2017. С.145-146.
102. Книженко О.О. Загальна та спеціальна превенція та їх вплив на кримінально-правові санкції / О.О. Книженко // Форму права. 2011. №2. С.404 409.
103. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні: XIV перша половина XIX ст. Історико-правове дослідження / М. Кобилецький // Львів: ПАІС. 2008. 406 с.
104. Коваленко А.В. Окремі аспекти взаємодії поліції з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськістю у сфері протидії злочинності / А.В. Коваленко // Прикарпатський юридичний вісник. 2016. №6(15). С.110-113.
105. Коваль Л. Адміністративне право України / Л. Коваль // К.: Основи.,1995. 154 с.

106. Когут О.В. Проблемні питання Закону України «Про Національну поліцію» / О.В. Когут // Університетські наукові записки. 2017. № 63. С. 244-258.

107. Кодекс України про адміністративні правопорушення: кодекс від 07.12.1984 №8073-Х // Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. № 51. ст. 1122.

108. Козлов Ю.М., Фролов Е.С. Научная организация управления и право / Ю.М. Козлов, Е.С. Фролов // М.: Изд-во МГУ, 1986. 245 с.

109. Коломоєць О.Д. Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми: дисертація / О.Д. Коломоєць // Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2010. 223 с.

110. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України: підручник / Т.О. Коломоєць // Київ: вид-во «Істина». 2012. 509 с. [Електронний ресурс].
Режим доступу:
https://pidruchniki.com/1538050855834/pravo/mehanizm_administrativno-pravovogo_regulyuvannya.

111. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : монографія / А. Т. Комзюк ; за заг. ред. О. М. Бандурки. Х. : Вид-во нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.

112. Комісаров С.А. Взаємодія поліції й населення як стратегічний напрям діяльності органів правопорядку: міжнародний аспект / С.А. Комісаров // Юридичний науковий електронний журнал. 2018. №2. С.123-126.

113. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР // Офіційний вісник України. 2010. №72/1. ст.2598.

114. Коренев А. П. Административное право России / А. П. Коренев // М., 2007. 278 с.

115. Коробеев А. И. Уголовно-правовая политика: тенденции и перспективы : монография / А. И. Коробеев, А. В. Усс, Ю. В. Голик. Красноярск : Изд-во Красноярск. ун-та, 1991. 240 с.

116. Кравченко І.С. Актуальні проблеми діяльності патрульної служби Національної поліції України / І.С. Кравченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Випуск 39. Том 1. С.139-142.

117. Кравченко Ю.Ф. Свобода як принцип демократичної правової держави: дисертація / Ю.Ф. Кравченко // Харків: Національний університет внутрішніх справ. 2003. 411 с.

118. Крижанська В., Крижанський А. Тенденції розвитку державної правоохоронної служби в Європейському Союзі / В. Крижанська, А. Крижанський // Підприємництво, господарство і право. 2018. №11. С.110-115.

119. Кримінальний процесуальний кодекс України: кодекс від 13.04.2012 №4651-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. №9-10. ст.474.

120. Кропачев Н.М. Уголовно-правовое регулирование. Механизм и система / Н.М. Кропачев // СПб. Санкт-Петербургский государственный университет. 1999. 262 с.

121. Кузьменко О. В. Адміністративно-правова протидія нелегальній міграції в Україні: ав- тореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Кузьменко Оксана Володимирівна. Київ, 2000, 20 с.

122. Кукоба В.П. Організаційне проектування виробничих підприємств: дисертація / В.П. Кукоба // Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. 2009. 485 с.

123. Куліш А.М. Організаційно-правове забезпечення статусу працівників податкової міліції України : дисертація / А.М. Куліш // Харків, 2003. 177 с.

124. Кульчицький С. Вертикаль державної безпеки в системі диктатури більшовицьких вождів (1917-1938 рр.) / С. Кульчицький // Матеріали круглого столу, 19 грудня 2013 р., м. Київ / Упоряд.: О. Г. Бажан, Р. Ю. Подкур. К.: Інститут історії України НАН України, 2014. С.17-70.

125. Кульчицький С.В., Мицик Ю.А., Власов В.С. Історія України: довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів / С.В. Кульчицький, Ю.А. Мицик, В.С. Власюк // К.: Літера ЛТД. 2009. 528 с.

126. Кураков Л.П., Кураков В.Л., Кураков А.Л. Экономика и управление, финансы и право: Словарь справочник / Л.П. Кураков, В.Л. Кураков, А.Л. Кураков // Москва, Чебоксары: Вуз и школа, 2004. 1288 с.

127. Курлович П. Н. Полиция в правоохранительной системе США / П. Н. Курлович // Вестник Казанского юридического института МВД России. 2013. № 12. С. 104-110.

128. Лакійчук Я.О. Взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Випуск 4. С. 107-113.

129. Лакійчук Я.О. До проблеми визначення поняття «превентивний захід» Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Випуск 50. Т. 3. С. 184-189.

130. Лакійчук Я.О. До характеристики імперського етапу історичного розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів / Я.О. Лакійчук // Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 18–19 січня 2019 року). Харків: ГО «Асоціація аспірантів юристів», 2019. С.18-22

131. Лакійчук Я.О. До характеристики організаційних заходів поліції щодо здійснення нею превентивних заходів. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 121-126.

132. Лакийчук Я.А. К проблеме определения направлений совершенствования превентивной деятельности полиции. Право и закон. 2018. № 4. С. 124–128. (Кыргызская Республика)

133. Лакійчук Я.О. Міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції та можливості його використання в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Випуск 3. С. 123-127.

134. Лакійчук Я.О. Розвиток превенції у діяльності правоохоронних органів у стародавні часи / Я.О. Лакійчук // Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 27–28 липня 2018 року. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. С.9-12.

135. Лапка О.Я. Соціально-правовий захист працівників міліції України (адміністративно-правовий аспект): дисертація / Київ: Київський інститут внутрішніх справ МВС України. 2005. 2010 с.

136. Ластович Д.М. Удосконалення адміністративного законодавства, що регламентує надання поліцейських послуг / Д.М. Ластович // Наше право. 2016. №1. С.73-78.

137. Лебідь Н. В. Адміністративно-правовий статус державних інспекцій в Україні : дисертація / Н. В. Лебідь // Х. 2004. 185 с.

138. Лекарь А.Г. Профилактика преступлений / Лекарь А.Г. // М.. 1972.

139. Литовченко П.В. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері комунального господарства / П.В. Литовченко // Митна справа. 2012. № 2 (80). частина 2, книга 2. 130 с.

140. Личенко І.О. Адміністративно-правовий захист права власності в Україні: дисертація / І.О. Личенко // Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2009. 264 с.

141. Лісогорова К.М. Особливості організації та діяльності правоохоронних органів УРСР у 1960-1980-х роках / К.М. Лісогорова // Форму права. 2017. №4. С.120-125.

142. Лозинський Ю.Р. Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів по протипожежній профілактиці на залізничному транспорті: дисертація / Ю.Р. Лозинський // Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2010. 236 с.

143. Любімова С. Ю. Адміністративні процедури у сфері господарської діяльності : монографія / С. Ю. Любімова. Харків : НікаНова, 2014. 456 с.

144. Лялюк О.Ю. Деякі питання взаємовідносин органів та посадових осіб місцевого самоврядування з органами внутрішніх справ, прокуратури, Служби безпеки, судовими органами та органами юстиції / О.Ю. Лялюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2016. Випуск 31. С.61-74.

145. Макаренко Л.О. Теоретичні закономірності дії правових приписів: дисертація / Л.О. Макаренко // Київ: Національна академія наук України інститут держави і права ім. В.М. Корецького. 2004. 191 с.

146. Малков В.Д. Кримінологія: Учебник для вузов / под ред. проф. В.Д. Малкова // М.: ЗАО «Юстицинформ». 2006. 528 с.

147. Малыгин С. С., Чечетин А. Е. Основы оперативно-розыскной деятельности : курс лекций / С.С. Малыгин, А.Е. Чечетин // Екатеринбург : Изд-во УЮИ МВД России. 2001. 301 с.

148. Матвеев С.П. Институт полиции: исторический экскурс / С.П. Матвеев // Вестник Воронежского института МВД России. 2014. №1. С.1-8.

149. Матвійчук А. Визначення адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення регуляторної політики / А. Матвійчук // Підприємництво, господарство і право. 2018. №18. С.121-124.

150. Матвійчук В.К., Хар І.О. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України / В.К. Матвійчук, І.О. Хар // К.: Алерта, КНТ, 2008. 787 с.

151. Мигачев Ю.И., Попов Л.Л., Тихомиров С.В. Административное право: учебник / Ю.И. Мигачев, Л.Л. Попов, С.В. Тихомирова // М. : Издательство Юрайт, 2019. 456 с.

152. Милан Бартошек. Римское право: понятие, термины, определения / Бартошек М. // М.: Юр.Лит. 1989. 271 с..
153. Мильнер Б.З. Теория организаций: Ученик / Б.З.Мильнер. М.: ИНФРА-М, 2008.796 с.
154. Минюк О.Ю. Адміністративно-правове регулювання біржової діяльності в Україні: дисертація / О.Ю. Минюк // Ірпінь: Національний університет державної податкової служби України. 2010. 260 с.
155. Митрофанов І.В. Кримінально-правові засоби впливу на наркозалежних осіб, які вчинили злочини / І.В. Митрофанов // Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2008. 256 с.
156. Михайлова Г. Експерти Ради Європи сприяють реформуванню української міліції [Електронний ресурс] / Г. Михайлова. — Режим доступу : http://mvsinfo.gov.ua/official/2006/04/270406_1.html. 27.04.2006.
157. Міграційне право України : підручник / [С.М. Гусаров, А.Т. Комзюк, М 57 О.Ю. Салманова та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, чл.-кор. НАПрН України С.М. Гусарова. Харків : Дім реклами, 2016. 296 с.
158. Міжнародний досвід діяльності патрульної служби у забезпеченні охорони громадського порядку Методичні рекомендації // Костюк В. Л., Молотай В. А., Пелагеша О. Г., Сивухін В. С. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. 28 с.
159. Моисеев И.А. Становление и развитие полиции России: основные этапы / И.А. Моисеев // Вестник Воронежского института МВД России. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-i-razvitie-politsii-rossii-osnovnye-etapy>.
160. Моргунов О.А. Сутність та особливості інформаційно-аналітичної роботи в органах внутрішніх справ / О.А. Моргунов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. С.65 68.

161. Музичук О. М. Зарубіжний досвід участі громадян та громадських формувань в охороні громадського порядку і боротьбі з правопорушеннями / О. М. Музичук // Право і безпека : науковий журнал. 2002. Вип. 2. С. 101–105.

162. Мураненко К.Ю. Зарубіжний досвід профілактики правопорушень серед неповнолітніх / К.Ю. Мураненко // Psychological journal. 2019. №2(22). С.85-98.

163. Назар Ю. С. Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : дисертація / Назар Ю.С. //Л. 2007. 205 с.

164. Науково-практичний коментар розділу IV «Повноваження поліції» та розділу V «Поліцейські заходи» Закону України «Про Національну поліцію» / Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, В. А. Глуховеря та ін. ; за заг. ред. Т. П. Мінки. Х. : Право, 2016. 178 с.

165. Нашинець-Наумова А.Ю. Методи адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій в Україні / А.Ю. Нашинець-Наумова // Юридичний вісник. 2012. №2(23). С.56-59.

166. Негодченко В.О. Адміністративно-правове забезпечення державної інформаційної політики органами Національної поліції України : монографія / В.О. Негодченко // Харків: Діса плюс. 2016. С. 143-144.

167. Нохрин Д.Г. Государственное принуждение в гражданском судопроизводстве: диссертация / Д.Г. Нохрин // Москва: Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова. 2006. 199 с.

168. О полиции: закон от 28.10.2013 № 1444-Љ // Законодательный вестник Грузии. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/2047533?publication=22>.

169. О полиции: федеральный закон от 07.02.2011 №3-ФЗ // Официальный сайт компании «КонсультантПлюс». [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=329345&fld=134&dst=100178,0&rnd=0.9428683254977228#009712038540844836>.

170. О профилактике правонарушений среди несовершеннолетних и предупреждении детской безнадзорности и беспризорности: закон от 09.07.2004 №597-III // Официальный веб-портал законодательства Республики Казахстан. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1049318#pos=84;-58

171. О профилактике правонарушений: закон от 29.04.2010 №271-IV // Официальный веб-портал законодательства Республики Казахстан. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30657323#pos=2;-162

172. Об органах внутренних дел Республики Беларусь: закон от 17.07.2007 №263-3 // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=h10700263>.

173. Об органах внутренних дел Республики Казахстан: закон от 23.04.2014 №199-V // Официальный веб-портал законодательства Республики Казахстан. [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31538985#pos=61;-16.

174. Об основах деятельности по профилактике правонарушений: закон от 04.01.2014 №122-3 // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://pravo.by/upload/docs/op/H11400122_1389733200.pdf.

175. Об основах системы профилактики правонарушений в Российской Федерации: федеральный закон от 23.06.2016 №182-ФЗ // Официальный сайт компании «КонсультантПлюс». [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=199976&fld=134&dst=100012,0&rnd=0.6247707786344125#06410664963534702>.

176. Общая теория государства и права: Академический курс : в 2 т. Т. 2: Теория права / под ред. М. Н. Марченко. М. : Изд-во «Зерцало», 1998. 656 с.

177. Общая теория права : учебник для юридических вузов / Ю. А. Дмитриев, И. Ф. Казьмин, В. В. Лазарев и др.; Под общ. ред. А. С. Пиголкина. 2-е изд., испр. и доп. М. : Изд-во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 1996. 384 с.

178. Оверченко Д.Г. Мета, завдання, принципи та функції превентивної діяльності поліцейських відділів масових та охоронних заходів / Д.Г. Оверченко// International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 2018. №5(9). С.15-19.

179. Окопник О.М. Поняття, сутність та суб'єкти соціальної профілактики правопорушень / О.М. Окопник // Порівняльно-аналітичне право. 2015. №4. С.260-262.

180. Олійник І.Л. Організаційно-правові засади взаємодії міліції (поліції) країн-учасниць СНД у боротьбі з правопорушеннями: дисертація / І.Л. Олійник // Донецьк: Донецький юридичний інститут МВС при Донецькому національному університеті. 2005. 236 с.

181. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел. Термины и определения : учеб. пособие / [Б. Е. Богданов, И. П. Козаченко, В. А. Лукашов и др.]. К. : НИИРИО КВШ МВД СССР, 1988. 312 с.

182. Оранжевська В. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: навчально-методичний посібник / В. Оранжевська // К.: ВІАН. 1996. 351 с.

183. Орлик В.М. Податкові органи Російської імперії в Україні (історіографія проблеми) / Орлик В.М. // Український історичний журнал. – 2005. – № 4. – С. 190-199.

184. Осауленко О.І. Конституційні основи формування змісту та системи правового регулювання статусу засуджених до позбавлення волі та

їх втілення в законодавстві України (загальнотеоретичні питання) : дисертація / О.І. Осауленко // К. 1997. 204 с.

185. Остроумов С. С. О преступлениях и наказаниях (Основные уголовно-правовые и криминологические аспекты) / С. С. Остроумов, М. И. Якубович : М. :Знание, 1976. 47 с.

186. Павленков Ф. Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка / Ф. Павленко // С.Петербург: Типография Ю.Н. Ерлих. 1907.

187. Павлович-Сенета Я. П. Адміністративно-правове регулювання територіального устрою в Україні дисертація / Я.П. Павлович-Сенета // Львів. 2010.

188. Парханов Г.Р. Превентивна діяльність поліції у сфері ювенальної превенції / Г.Р. Парханов // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Випуск 2. Том 3. С.80-84.

189. Перфильев А.В. Регулирование как функция государственного управления: диссертация / А.В. Перфильев // М.: РГБ. 2005. 175 с.

190. Петришин О.В. Теорія держави і права: підручник / О.В. Петришин // Право. 2015. 368 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://pidruchniki.com/70606/pravo/teoriya_derzhavi_i_prava.

191. Пиголкин А.С. Формы реализации норм общественного права / А.С. Пиголкин // Советское государство и право. 1963. № 6. С. 26–36.

192. Пісоцька К.О. Підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України як суб'єкта адміністративної діяльності / К.О. Пісоцька // Юридичний науковий електронний журнал. 2018. №6. С.244-247.

193. План заходів із протидії злочинності та профілактики правопорушень, забезпечення публічної безпеки та порядку на території Запорізької області на 2018 2021 роки: розпорядження від 25.07.2018 №388 // Офіційний сайт Запорізької обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс].

Режим доступу: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000096/96615.pdf.

194. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / В. М. Плішкін ; за ред. Ю. Ф. Кравченка. К. : Нац. акад. внутр. справ України, 1999. 702 с.

195. Поволоцька С.Г. Діяльність органів внутрішніх справ по профілактиці правопорушень серед неповнолітніх: дисертація / С.Г. Поволоцька // Харків. 2005. 214 с.

196. Погребиська А.О. Проблемні питання щодо застосування превентивних поліцейських заходів / А.О. Погребиська // Митна справа. 2015. №5(101). С.82-86.

197. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дисертація / Є.Ю. Подорожній // Харків: Харківський Національний університет внутрішніх справ. 2016. 426 с.

198. Подцерковный О.П. Организационно-правовые основы расчетных отношений в хозяйственном комплексе Украины: диссертация / О.П. Подцерковный // Одесса: Одесский государственный университет им. И.И. Мечникова. 1999. 191 с.

199. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В. К. Гіжевський, В. В. Гловченко, В. С. Ковальський (кер) та ін. К. : Юрінком Інтер, 2002. 528 с.

200. Посохова Я.С. Превентивна діяльність поліцейських: психологічні особливості здійснення / Я.С. Посохова // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2. Харків: ХНУВС, 2018. С. 106-109.

201. Поярков В. О. Адміністративно-правові методи діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави / В. О. Поярков // Наукові праці МАУП. - 2014. Вип. 42. С. 136-140.

202. Примаков К. Поняття та ознаки адміністративно-правового регулювання у сфері масової інформації в Україні / К. Примаков // Підприємництво, господарство і право. 2016. №11. С.145-150.

203. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: закон від 01.12.1994 №264/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1994. №52. ст.455.

204. Про департамент патрульної поліції: наказ від 06.11.2015 №73 // Офіційний веб-портал Патрульної поліції України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://patrol.police.gov.ua/faq/normatyvno-pravova-baza-diyalnosti-patrulnoyi-politsiyi/>

205. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон від 07.12.2017 №2229-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2018. №5. ст.35.

206. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ, інструкція від 28.07.2017 №650 // Офіційний вісник України. 2017. №70. ст.471.

207. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ, інструкція від 19.12.2017 №1044 // Офіційний вісник України. 2018. №45. ст.1589.

208. Про затвердження Інструкції із застосування органами та підрозділами поліції технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису: наказ від 18.12.2018 №1026 // Офіційний вісник України. 2019. №11. ст.28.

209. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: наказ, інструкція від 21.08.1998 №622 // Офіційний вісник України. 1998. №42. ст.107.

210. Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі

забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів: наказ від 23.08.2018 №706 // Головний правовий портал України «Ліга Закон». [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS873.html.

211. Про затвердження Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС: наказ від 20.10.2017 №870 // Офіційний вісник України. 2017. №99. ст.3039.

212. Про затвердження Положення про Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 27.11.2015 № 126 // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1815135>.

213. Про затвердження Положення про дозвільну систему: постанова, положення від 12.10.1992 №576 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п>.

214. Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: наказ від 03.08.2017 №676 // Офіційний вісник України. 2017. №75. ст.2306.

215. Про затвердження Положення про контроль за станом технічного захисту інформації в органах і підрозділах Національної поліції України: наказ, положення від 29.02.2016 №139 // Офіційний вісник України. 2016. №27. ст.136.

216. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: постанова, положення від 28.10.2015 №878 // Офіційний вісник України. 2015. №89. ст.43.

217. Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова від 28.10.2015 №877 // Офіційний вісник України. 2015. №89. ст.2971.

218. Про затвердження Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: наказ, порядок від 03.04.2019 №974/5/467/609/280 від 05.04.2018 //

219. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: наказ від 10.08.2016 №773 // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16/conv/print>.

220. Про затвердження Статуту патрульно-постової служби міліції України: наказ від 28.07.1994 №404 // Офіційний веб-портал законодавства України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0213-94>.

221. Про затвердження структури Національної поліції України: наказ від 06.11.2015 №1 // Режим доступу: сектор документального забезпечення ГСУ НП України.

222. Про Кабінет Міністрів України: закон від 27.02.2014 №794-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. №13. ст.828.

223. Про міліцію: закон від 20.12.1990 №565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. №4. ст.20.

224. Про місцеве самоврядування в Україні: закон від 21.05.1997 №280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. №24. ст.170.

225. Про місцеві державні адміністрації: закон від 09.04.1999 №586-XVI // Відомості Верховної Ради України. 1999. №20. ст.190.

226. Про Національну гвардію України: закон від 13.03.2014 №876-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. №17. ст.1216.

227. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 №580-VII // Відомості Верховної Ради України. 2015. №40 41. ст.379.

228. Про прокуратуру: закон від 05.11.1991 №1789-XII // Відомості Верховної Ради України. 1991. №53. ст.793.

229. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»: указ, стратегія від 12.01.2015 №5/2015 // Офіційний вісник України. 2015. №4. ст.67.

230. Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: розпорядження, стратегія від 08.12.2018 №1027-р // Офіційний вісник України. 2019. №2. ст.58.

231. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: розпорядження, стратегія від 15.11.2017 №1023-р // Офіційний вісник України 2018. №23. ст.808.

232. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: закон від 22.06.2000 №1835-III // Відомості Верховної Ради України. 2000. №40. ст.338.

233. Про центральні органи виконавчої влади: закон від 17.03.2011 №3166-VI // Відомості Верховної Ради України. 2011. №38. ст.385.

234. Програма сприяння поліції у підвищенні рівня безпеки громадян на території Бережанського району Тернопільської області на 2017-2019 роки: програма // Офіційний сайт Бережанської районної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://berezhanu-rrada.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2366:2017-2019-&catid=57:2012-02-17-07-32-23&Itemid=80.

235. Проект «Шкільний офіцер поліції»: стаття // Веб-сайт програми «Взаємодія поліції та громади». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://cop.org.ua/ua/ukrainskyi-dosvid/zahalnoukrainskyi-dosvid/proekt-shkilnij-ofitser-politsiji>.

236. Прокурорський нагляд в Україні: Курс лекцій для студентів юридичних вищих навчальних закладів. - Кол. авторів: Нора В.Т., Береський Я.О., Когутич І.І., Котик З.Д., Гузела М.В., Павлишин А.А., Анікіна Н.П., Писарчук С.І. // За ред. проф. В.Т. Нора. - Львів: Тріада плюс, 2002. 280 с.

237. Профілактика злочинів: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. М. Джужи. К. : Атіка, 2011. 720 с.

238. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник / П. М. Рабінович. Вид. 9-е, зі змін. Л. : Край, 2007. 188 с.

239. Раевский П.А., Пархоменко С.А. Организация правоохранительной системы в некоторых федеральных странах мира / П.А. Раевский, С.А. Пархоменко // Комитет гражданской инициативы фонд «Индем». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.indem.ru/proj/rpf/orpraohrsifederstra.pdf>.

240. Разводовський В.Й. Особливості нормативно-правового регулювання державноуправлінських відносин у транспортній сфері. / В.Й. Разводовський // Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2003. Випуск 23. С. 167-174.

241. Районна програма сприяння поліції у підвищенні рівня безпеки громадян на території Шумського району на 2018 рік: програма // Офіційний веб-портал Шумської районної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/shumska/ua/9639.htm>.

242. Реальный словарь классических древностей / под ред. Й. Геффкена, Э. Цибарта. — Тойбнер. Ф. Любкер, 1914.

243. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») : від 9 лип. 1998 р. : Справа № 12-рп/98 // Офіційний вісник України. 1998. № 32. стор. 59.

244. Рябець К.А. Екологічне право України: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 438 с.

245. Рябов Ю.С. Административно-предупредительные меры: теоретические вопросы / Ю.С. Рябов // Пермь. 1974.

246. Рябченко О. П. Державне управління економікою України (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Рябченко Олена Петрівна Х., 2000. 466 с.

247. Рябченко О.П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин: [монографія] / О.П. Рябченко. Х.: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 1999. 304 с.

248. Салманова О.Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України: дисертація / О.Ю. Салманова // Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2016. 443 с.

249. Сафронов О. С. Поняття превенції злочинів та її співвідношення з однорідними поняттями / О.С. Сафронов // [Електро- нний ресурс] Режим доступу: http://elib.org.ua/theoryoflaw/ua_readme.php?subaction=showfull&id=1329782013&archive=&start_from=&ucat=&.

250. Сергеенко М.Е. Жизнь Древнего Рима / М.Е. Сергеенко // СПб.: Издательско-торговый дом «Летний Сад»; Журнал «Нева», 2000. 368 с.

251. Сидоренко С.М. Шляхи удосконалення взаємодії державної пенітенціарної служби України з іншими правоохоронними органами / С.М. Сидоренко // Право і безпека. 2013. №3(50). С.47-52.

252. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник / О.Ф. Скакун // пер. з рос. Х. : Консум, 2001. 656 с.

253. Скололенко О.Л. Перспективи розвитку системи та діяльності правоохоронних органів / О.Л. Соколенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. Випуск 22. Частина I. Том 2. С.231-235.

254. Скопненко О.І., Цимбалюк Т.В. Сучасний словник іншомовних слів / О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк // К.: Довіра. 2006. 789 с.

255. Словарь античности: пер. с нем. — М.: Прогресс — Лейпцигский Библиографический институт, 1989.

256. Словарь иностранных слов / [Под ред. А.Г. Спиркина]. 7-е изд. М. : Русский язык, 1980, 1142 с.

257. Словник іншомовних слів: Тлумачення, словотворення та слововживання: Близько 35 000 слів і словосполучень / С.Я. Єрмоленко (ред.). Х. : Фоліо, 2006. 623с.

258. Случевская Ю. Зарубежный опыт партнерских отношений полиции и гражданина / Ю. Случевская // Объединенная редакция МВД России. 2012. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.ormvd.ru/pubs/102/15425>.

259. Соболь Є.Ю., Коломойцев С.С. Досвід організації та діяльності поліції провідних країн Європи / Є.Ю. Соболь, С.С. Коломойцев // Форму права. 2010. №2. С.461-466.

260. Статути Великого князівства Литовського : в 3-х т. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Т. III : Статут Великого князівства Литовського 1588 року : у 2-х кн. Кн. 1. Одеса : Юрид. літ., 2002. 672 с.

261. Стащак М.В., Шендрик В.В. Теоретичні підходи до визначення поняття «оперативно-розшукова превенція злочинності підрозділами кримінальної поліції» / М.В. Стащак, В.В. Шендрик // Форму права. 2017. №5. С.382-388.

262. Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний // К.: Либідь. 1994. 736 с.

263. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. Х.: Вид-во "Школа", 2006. 1008 с.

264. Сущенко В. Д. Організація управління персоналом в органах внутрішніх справ : [монографічне дослідження] / Сущенко В. Д., Смирнов А. М., Коваленко О. І., Смирнов А. А. // К. : Національна академія внутрішніх справ України. 1999. 352 с.

265. Сыроежин И.М. Очерки теории производственных организаций / И.М.Сыроежин. М.: Экономика, 1970, 247 с. Т. 1. Организация производства и управления / [Н. Г. Чумаченко, В. К. Мамутов, Б. М. Биренберг и др.]. Киев : Наук. думка. 231 с.

266. Сырых В. М. Теория государства и права : учебник / Сырых В. М. // М. : Юстицинформ. 2001.
267. Тарахонич Т. І. Правове регулювання та правовий вплив як юридичні категорії: співвідношення понять / Т. І. Тарахонич // Часопис Київського університету права. 2009. № 4. С. 10-14.
268. Терлюк І. Я. Історія держави і права України : навчальний посібник / І. Я. Терлюк // К. : Атіка, 1999. 192 с.
269. Тихомиров М. Н. Соборное уложение 1649 года / М. Н. Тихомиров, П. П. Епифанов. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1961. 346 с.
270. Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия / М.Ю. Тихомирова // М. 1997. 526 с.
271. Тихомиров О. Методології науки поняття // Міжнародна поліцейська енциклопедія : У 10 т. — К. : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. — Т. 1. — С.354—355.
272. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса / Ю.А. Тихомиров // М.: Юринформцентр. 1998. 800 с.
273. Толковый словарь русского языка : [В 4 т.] / Под ред. Д.Н.Ушакова. М.: Изд. центр «Терра», 1996. Т.1 1562 с., Т.2 1090 с., Т.3 1424 с., Т.4 1500 с.
274. Троцька А.І. Діяльність поліції в Стародавньому Римі / А.І. Троцька // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5904/1/ПРАВООХОРОННА%20ТА_р076-078.pdf.
275. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія, 2017. 580 с.
276. Ушаков В. Н. ФСБ России: правовое регулирование деятельности федеральной службы / В. Н. Ушаков, В. Е. Чеканов // М. : Эксмо, 2006. 591 с.

277. Ушаков Д.Н. Толковый словарь русского языка / Д.Н. Ушаков // М., 1938. Т.2. 1040с.

278. Фалмер М. Роберт. Энциклопедия современного управления: В 5 т. / Пер. с англ. - М.: ВИПК ЭНЕРГО, 1992.

279. Федорова К.І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні: дисертація / К.І. Федорова // Запоріжжя: Міністерство освіти і науки України Запорізький національний університет. 2008. 209 с.

280. Фелик В.І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності Національної поліції України: дисертація / В.І. Фелик // Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ. 2017. 479 с.

281. Философский энциклопедический словарь / [ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. М. : Советская энциклопедия, 1993. 840 с.

282. Философский энциклопедический словарь / Редкол. : С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др. 2-е изд. М. : Сов. энциклопедия, 1989. 815 с.

283. Філіпенко Н. Є. Співвідношення поняття «взаємодія» і «координація» в теорії оперативно-розшукової діяльності / Н. Є. Філіпенко // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. 2009. Спецвипуск. Ч. 2. С. 79–88.

284. Фролов Э.Д. Скифы в Афинах // Вестник Древней Истории. — 1998. — №1.

285. Фурсенко А.А. Президиум ЦК КПСС. 1954 1964. Черновые протокольные записи заседаний. Стенограммы. Постановления. Т. 2: Постановления / А.А. Фурсенко // М.: «Российская политическая энциклопедия». 2006. 1120 с..

286. Хамула П. Особливості становлення та розвитку правоохоронних органів на території України: історичний аспект / П. Хамула // Віче. - 2015. - № 4. С. 28-31.

287. Харитоновна О.І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: дисертація / О.І. Харитоновна // Одеса: Одеська національна юридична академія. 2004. 194 с.

288. Харитоновна О.І. Сучасні ознаки адміністративного права як галузі публічного права / О.І. Харитоновна. // Виконавча влада і адміністративне право. К.: «Ін-юре», 2002. С.76-83.

289. Цанько Я.О. Досвід США щодо здійснення превентивних заходів органами поліції / Я.О. Цанько // «Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 20-21 листопада 2015 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2015. С. 115-118

290. Цанько Я.О. Історико-правовий аналіз становлення та розвитку превенції у діяльності правоохоронних органів (з часів існування Російської Імперії до сьогодні). Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Випуск 1. Том 2. С. 102-107.

291. Цветков В. В. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти : [монографія] / Цветков В. В., Кресіна І. О., Коваленко А. А. К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін. Юре”, 2003. 496 с.

292. Цимбалюк В.І., Олексін Ю.П., Міщук І.В., Петровський О.М., Сахнюк В.В. Проблеми та перспективи удосконалення законодавства щодо інформаційного забезпечення правоохоронних органів / В.І. Цимбалюк, Ю.П. Олексін, І.В. Міщук, О.М. Петровський, В.В. Сахнюк // Достижения современных ученых. Серия юриспруденция. 2017. С.127-137.

293. Червякова О. В. Організаційно-правові аспекти управління вищим навчальним закладом МВС України : дисертація / О.В. Червякова // Х. 2002. 219 с.

294. Черных П.Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка / П.Я. Черных // М.: Рус. яз. 1993. 105 с..

295. Четвериков В.С. Административное право : учебник / В. С. Четвериков // М.: Эксмо, 2010. 608 с.
296. Чудинов А.Н. Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка / А.Н. Чудинов // СПб.: Издание книгопродавца В.И. Губинского, Типография С.Н. Худекова, 1894. 1004 с.
297. Шайденко Н. А. Зарубежный опыт борьбы с правонарушениями несовершеннолетних / Н. А. Шайденко // Молодой ученый. 2014. №17. С. 18-19.
298. Шаргородский М. Д. Наказание, его цели и эффективность / М. Д. Шаргородский. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1973. 160 с.
299. Шестопалова Л. М. Теорія держави і права: навчальний посібник / Л. М. Шестопалова // К.: Прецедент, 2006. 197 с.
300. Шинкаренко І. Р. Проблеми організації взаємодії підрозділів боротьби з контрабандою митної служби з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ прикордонних регіонів при розкритті контрабанди / І. Р. Шинкаренко // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. Спец. вип. 2000. С. 102–106.
301. Шкуропацький О.І. Поняття адміністративно-правового регулювання соціального захисту офіцерського складу збройних сил України / О.І. Шкуропацький // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. 2015. № 20. С. 104-108.
302. Шопіна І.М. Щодо концептуальних підходів до визначення поняття правового регулювання / І.М. Шопіна // Форму права. 2011. №2. С.1055-1061.
303. Штанько Д.О. Організаційно-правові засади протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин серед молоді: дисертація / Д.О. Штанько // Харків: Національний університет внутрішніх справ. 2003. 193 с.
304. Що таке «Сусідська варта» і навіщо вона українцям: стаття від 16.11.2017 // Веб-сайт газети «Український інтерес». [Електронний ресурс].

Режим доступу: <https://uain.press/articles/shho-take-susidska-vara-navishhova-ukrayintsyam-584256>.

305. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона. — С.-Пб.: Брокгауз-Ефрон, 1890—1907.

306. Юридический энциклопедический словарь Гл . ред. А. Я. Сух а рев; Ред. кол.: М. М. Богуславский, М. И . К озырь, Г. М. Миньковский и др .- М.: Сов. энциклопедия1 198ft 415 с.

307. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. К. : «Укр. енцикл.», 2003. Т. 5. 736 с.

308. Юрій В.А. Організаційно-правові основи становлення органів політичної поліції Російської Імперії та функціонування в м.Одесі (перша половина ХІХ ст.) / В.А. Юрій // Актуальні проблеми історико-правової науки. 2014. №3. С.196-199.

309. Явич Л. С. Проблемы правового регулирования советских общественных отношений / Л. С. Явич. М. : Госюриздат, 1961. 172 с.

310. Яковчук М.Ю. Адміністративно-правове регулювання страхової діяльності в Україні: дисертація / М.Ю. Яковчук // Національний університет державної податкової служби України. 2009. 244 с.

311. Ярмакі Х. П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: дисертація / Х. П. Ярмакі // Х., 2006. 438 с

312. Ярошевська Р.С. Містобудівна діяльність, як об'єкт адміністративно-правового регулювання / Р.С. Ярошевська // Порівняльно-аналітичне право. 2015. № 2. 202 с.

313. Яцик Т. П., Тесляр М. В. Генезис становлення та розвитку правоохоронних органів, що здійснюють досудове розслідування злочинів у сфері оподаткування / Т.П. Яцик, М.В. Тесляр // Міжнародний юричний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2017. Вип 4-5 (8-9). С.208 214.

314. RCMP. Fact sheets 1995 - Minister of Supply and Services Canada, 1995.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Цанько (Лакійчук) Я. О. Історико-правовий аналіз становлення та розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів (з часів існування Російської Імперії до сьогодні). *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 1. Т. 2. С. 102–107.
2. Лакійчук Я. О. До проблеми визначення поняття «превентивний захід» *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 50. Т. 3. С. 184–189. (Серія «Право»).
3. Лакійчук Я. О. До характеристики організаційних заходів поліції щодо здійснення нею превентивних заходів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1. Т. 4. С. 121–126.
4. Лакійчук Я. О. Міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції та можливості його використання в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 3. С. 123–127.
5. Лакійчук Я. О. Взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2019. Вип. 4. С. 107–113.
6. Lakiychuk Ya. Theoretical and methodical approaches to interpretation of prevention definition. *National Law Journal: Theory and Practice*. 2017. No. 6-2 (28) 2017. P. 51–55.
7. Лакійчук Я. А. К проблеме определения направлений совершенствования превентивной деятельности полиции. *Право и закон*. 2018. № 4. С. 124–128. (Кыргызская Республика).
8. Цанько (Лакійчук) Я. О. Досвід США щодо здійснення превентивних заходів органами поліції. *Правові системи суспільства: сучасні*

проблеми та перспективи розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 20–21 листоп. 2015 р.). С. 115–118.

9. Цанько (Лакійчук) Я. О. Превентивні заходи поліції та їх класифікація: *Матеріали круглого столу, присвяченого 67-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (Київ, 10 груд. 2015 р.). Київ: ДНДІ, 2015. С. 197–199.

10. Лакійчук Я. О. Поняття превенції. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали ІХ Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 31 жовт. 2017 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 159–163.

11. Лакійчук Я. О. Розвиток превенції у діяльності правоохоронних органів у стародавні часи. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 27–28 лип. 2018 р.). С. 9–12.

12. Лакійчук Я. О. До характеристики імперського етапу історичного розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18–19 січ. 2019 р.). С. 18–22.

Додаток Б
Акти впровадження

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Начальник Департаменту
 превентивної діяльності
 Національної поліції України
 полковник поліції

І. С. Бабич
 2019 р.

А К Т

про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ Лакійчук Ярослави Олександрівни на тему: «Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції» у практичну діяльність Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України

Комісія у складі: першого заступника начальника Департаменту превентивної діяльності полковника поліції Аносова А.Б., начальника управління дільничних офіцерів поліції Департаменту превентивної діяльності полковника поліції Альошкіна С.В. склала цей акт про те, що матеріали дисертації здобувача кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ Лакійчук Ярослави Олександрівни на тему: «Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції» впроваджені у практичну діяльність Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України.

Пропозиції та висновки дисертації використовуються під час розробки відомчих нормативно-правових актів та вдосконаленні методичних рекомендацій.

Члени комісії:

А.Б. Аносов

С.В. Альошкін

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Перший проректор
 Національної академії
 внутрішніх справ
 доктор юридичних наук,
 професор
 С.Д. Лусарєв
 2019 р.

АКТ

**впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук кафедри поліцейського права НАВС
 Лакійчук Ярослави Олександрівни на тему: «Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції»
 в освітній процес Національної академії внутрішніх справ**

Комісія у складі: начальника відділу докторантури та аспірантури, доктора юридичних наук, доцента Дрозда Олексія Юрійовича (голова комісії); начальника відділу організації та координації освітнього процесу, кандидата юридичних наук Дубівки Ірини Володимирівни; доцента кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента Лугового Ігоря Олександровича, склала цей акт про те, що матеріали дисертації здобувача Національної академії внутрішніх справ (зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) Я.О. Лакійчук за темою «Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції» впроваджені у освітній процес академії, зокрема:

1. Праці, опубліковані за результатами дослідження Я.О. Лакійчук, використовуються під час підготовки до проведення усіх видів занять з навчальних дисциплін «Адміністративна діяльність», «Організація охорони публічної безпеки і порядку», «Організація служби дільничного офіцера поліції» та «Поліцейська діяльність» зокрема:

Цанько (Лакійчук) Я.О. Історико-правовий аналіз становлення та розвитку превенції у діяльності правоохоронних органів (з часів існування Російської Імперії до сьогодні). Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Випуск 1. Том 2. С. 102-107.

Лакійчук Я.О. До проблеми визначення поняття «превентивний захід» Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Випуск 50. Т. 3. С. 184-189.

Лакійчук Я.О. До характеристики організаційних заходів поліції щодо здійснення нею превентивних заходів. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 121-126.

Лакійчук Я.О. Міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції та можливості його використання в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Випуск 3. С. 123-127.

Лакійчук Я.О. Взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Випуск 4. С. 107-113.

Yaroslava Lakiychuk. Theoretical and methodical approaches to interpretation of prevention definition. National Law Journal: Theory and Practice. Nr. 6-2 (28) 2017. P. 51-55.

Лакийчук Я.А. К проблеме определения направлений совершенствования превентивной деятельности полиции. *Право и закон*. 2018. № 4. С. 124–128. (Кыргызская Республика).

Цанько (Лакійчук) Я.О. Досвід США щодо здійснення превентивних заходів органами поліції. *Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 20-21 листопада 2015 р.). С. 115-118.

Цанько (Лакійчук) Я.О. Превентивні заходи поліції та їх класифікація: *Матеріали круглого столу, присвяченого 67 річчю прийняття Загальної декларації прав людини* (Київ, 10 грудня 2015 р.). С.197-199.

Лакійчук Я.О. Поняття превенції. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали ІХ всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 31 жовт. 2017 р.) С.159-163.

Лакійчук Я.О. Розвиток превенції у діяльності правоохоронних органів у стародавні часи. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 27-28 липня 2018 р.). С. 9-12.

Лакійчук Я.О. До характеристики імперського етапу історичного розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 18-19 січня 2019 р.). С. 18-22.

2. Зазначені праці підтвердили високий теоретичний і навчально-методичний рівень, практичну доступність і доцільність за результатами використання під час підготовки та проведення всіх видів занять.

Голова комісії:

О. Ю. Дрозд

Члени комісії:

І. В. Дубівка

І.О. Луговий

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

С.С. Чернявський
04.06.2019 р.

АКТ

впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук кафедри поліцейського права Лакійчук Ярослави Олександрівни на тему: «Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції» у науково-дослідну діяльність Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: начальника відділу докторантури та аспірантури, доктора юридичних наук, доцента Дрозда Олексія Юрійовича (голова комісії); заступника начальника відділу організації науково-дослідної роботи кандидата юридичних наук Калиновського Олександра Валерійовича; завідувача наукової лабораторії з проблем превентивної діяльності і запобігання корупції ННІ №3, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Костюка Володимира Леонідовича склала цей акт про те, що матеріали дисертації здобувача Національної академії внутрішніх справ (зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) Я.О. Лакійчук за темою «Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції» мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі Національної академії внутрішніх справ при підготовці посібників та довідникового видання (пп. 6,8,10 Плану підготовки видань з актуальних проблем забезпечення освітньо-виховного процесу ЗВО МВС України), під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень з питань превентивної діяльності.

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності працівників, викладачів, докторантів та ад'юнктів кафедр поліцейського права, публічного управління та адміністрування та відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ а саме:

Цанько (Лакійчук) Я.О. Історико-правовий аналіз становлення та розвитку превенції у діяльності правоохоронних органів (з часів існування Російської Імперії до сьогодні). Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Випуск 1. Том 2. С. 102-107.

Лакійчук Я.О. До проблеми визначення поняття «превентивний захід» Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2018. Випуск 50. Т. 3. С. 184-189.

Лакійчук Я.О. До характеристики організаційних заходів поліції щодо здійснення нею превентивних заходів. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Випуск 1. Том 4. С. 121-126.

Лакійчук Я.О. Міжнародний досвід здійснення превентивних заходів органами поліції та можливості його використання в Україні. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Випуск 3. С. 123-127.

Лакійчук Я.О. Взаємодія поліції з державними органами, установами та громадськістю щодо забезпечення превентивних заходів. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Випуск 4. С. 107-113.

Yaroslava Lakiychuk. Theoretical and methodical approaches to interpretation of prevention definition. National Law Journal: Theory and Practice. Nr. 6-2 (28) 2017. P. 51-55.

Лакийчук Я.А. К проблеме определения направлений совершенствования превентивной деятельности полиции. *Право и закон*. 2018. № 4. С. 124–128. (Кыргызская Республика).

Цанько (Лакійчук) Я.О. Досвід США щодо здійснення превентивних заходів органами поліції. *Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 20-21 листопада 2015 р.). С. 115-118.

Цанько (Лакійчук) Я.О. Превентивні заходи поліції та їх класифікація: *Матеріали круглого столу, присвяченого 67 річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (Київ, 10 грудня 2015 р.). С.197-199.

Лакійчук Я.О. Поняття превенції. *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: матеріали ІХ всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 31 жовт. 2017 р.) С.159-163.

Лакійчук Я.О. Розвиток превенції у діяльності правоохоронних органів у стародавні часи. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 27-28 липня 2018 р.). С. 9-12.

Лакійчук Я.О. До характеристики імперського етапу історичного розвитку превенції в діяльності правоохоронних органів. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 18-19 січня 2019 р.). С. 18-22.

ВИСНОВОК

Матеріали дисертації здобувача Національної академії внутрішніх справ Я.О. Лакійчук за темою «Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції» вважати впровадженими в науково-дослідну діяльність Національної академії внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень з питань превентивної діяльності поліції.

Голова комісії:

Члени комісії:

О. Ю. Дрозд

О.В. Калиновський

В.Л. Костюк

Додаток В

СТАТИЧНІ ДАНІ

ДЕПАРТАМЕНТУ ПЕРЕВІТІВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

З ВИКОНАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРАКТИКИ

В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ

		2016 рік	2017 рік	Динаміка	
				абс.	%
Виявлено адміністративних правопорушень		1656087	2844837	1188750	71.8
з них	складено протоколів про адміністративні правопорушення	1644156	695130	-949026	-57.7
	винесено постанов у справах про адміністративні правопорушення	X	2149707	X	X
Виявлено осіб, які вчинили адміністративні правопорушення		1344075	2172240	828165	61.6
з них	затриманих у порядку ст.ст. 260-263 КУпАП	15694	20342	4648	29.6
	вчинили повторно	91991	194642	102651	111.6
	неповнолітніх	11896	12986	1090	9.2
Розглянуто і прийнято рішення		1338177	2594895	1256718	93.9
з них	по протоколам про адміністративні правопорушення	1338177	448963	-889214	-66.4
	по постановам у справах про адміністративні правопорушення	X	2145932	X	X
ОНП		1043100	2191125	1148025	110.1
з них	по протоколам про адміністративні правопорушення	1043100	51518	-991582	-95.1
	по постановам у справах про адміністративні правопорушення	X	2139607	X	X
Судами		267384	377572	110188	-71.9
Адміністративними комісіями, виконавчими комітетами тощо		27693	26198	-1495	-5.4
Оштрафовано осіб		880323	1854841	974518	110.7
Сума накладеного штрафу (грн)		X	1052894086	X	X
Сума стягнутого штрафу (грн)		X	355558547	X	X
Питома вага стягнення штрафів, %		61.1132	33.7696	X	X

**РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
З ВИКОНАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРАКТИКИ
В ПОРІВНЯННІ З АНАЛОГІЧНИМ ПЕРІОДОМ МИНУЛОГО РОКУ**

		2017 рік	2018 рік	Динаміка	
				абс.	%
Виявлено адміністративних правопорушень		2844837	3638823	793986	27.9
з них	складено протоколів про адміністративні правопорушення	695130	666339	-28791	-4.1
	винесено постанов у справах про адміністративні правопорушення	2149707	2972484	822777	38.3
Виявлено осіб, які вчинили адміністративні правопорушення		2172240	2724679	552439	25.4
з них	затриманих у порядку ст.ст. 260-263 КУпАП	20342	18493	-1849	-9.1
	вчинили повторно	194642	293186	98544	50.6
	неповнолітніх	12986	11977	-1009	-7.8
Розглянуто і прийнято рішення		2594895	3390191	795296	30.6
з них	по протоколам про адміністративні правопорушення	448963	418727	-30236	-6.7
	по постановам у справах про адміністративні правопорушення	2145932	2971464	825532	38.5
ОНП		2191125	2987689	796564	36.4
з них	по протоколам про адміністративні правопорушення	51518	20320	-31198	-60.6
	по постановам у справах про адміністративні правопорушення	2139607	2967369	827762	38.7
Судами		377572	379706	2134	0.6
Адміністративними комісіями, виконавчими комітетами тощо		26198	22746	-3452	-13.2
Оштрафовано осіб		1854841	2444752	589911	31.8
Сума накладеного штрафу (грн)		1052894086	1204986887	152092801	14.4
Сума стягнутого штрафу (грн)		355558547	539573508	184014961	51.8
Питома вага стягнення штрафів, %		33.77	44.78		

**УЧАСТЬ СЛУЖБ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
У ВИЯВЛЕННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ОСІБ, ЯКІ ЇХ УЧИНИЛИ ТА
РЕЗУЛЬТАТИ РОЗГЛЯДУ ЦИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У 2017 РОЦІ**

	Виявлено адміністративних правопорушень		Складено протоколів про адміністративні протоколи		Внесено постанов по справи про адміністративні правопорушення		Виявлено осіб, які вчинили адміністративні правопорушення					Розглянуто та прийнято рішення по справам про адміністративні правопорушення			
	усього	питома вага, %	усього	питома вага, %	усього	питома вага, %	усього	питома вага, %	осіб, зарп'яаних у порядку ст. ст. 101-104 КоАП	питома вага, %	неповнолітніх	ОНП	судами	Адміністративні комісії	
Усього	2844837	X	695130	X	2149707	X	2172240	X	20342	0.7	12986	2191125	377572	26198	
з них за виявленими підрозділами	чергової служби	748	0.0	187	0.0	561	0.0	748	0.0	1	3	574	103	4	
	дільничний офіцер поліції	465600	16.4	224896	32.4	240704	11.2	465600	21.4	1421	7.0	1555	266485	113207	12064
	дозвільної система	30201	1.1	6954	1.0	23247	1.1	30201	1.4	7	0.0	5	25985	2823	60
	кіберполіції														
	безпеки дорожнього руху	170852	6.0	29408	4.2	141444	6.6	170852	7.9	8	0.0	604	138255	21271	2699
	поліції охорони	2328	0.1	781	0.1	1547	0.1	2328	0.1	11	0.1	5	2108	112	35
	ДЗЕ	5903	0.2	5821	0.8	82		5903	0.3			6		2449	1
	ІТТ	117		20		97		117	0.0				97	13	
	внутрішньої безпеки	131		125	0.0	6		131	0.0				5	44	
	кримінального розшуку	1030	0.0	315	0.0	715	0.0	1030	0.0	48	0.2	11	738	190	15
	протидії наркозлочинності	32		9		23		32				1	24	4	1
	ППДЮП	62404	2.2	34428	5.0	27976	1.3	62404	2.9	51	0.3	8261	31503	18012	2250
	ПБЗПТЛ	560	0.0	532	0.1	28		560	0.0			7	38		95
	ПОАЗОР	343	0.0	69	0.0	274	0.0	343	0.0			2	274	33	
	спеціальної поліції	78		59	0.0	19		78					24	12	
патрульної поліції	1327548	46.7	219512	31.6	1108036	51.5	1327548	61.1	18560	91.2	2529	1106681	128574	2309	
ГРПП	757193	26.6	169686	24.4	587507	27.3	757193	34.9	1831	9.0	3042	600735	89241	6650	
Інші структурні підрозділи або служби	19769	0.7	2328	0.3	17441	0.8	19769	0.9	17	0.1	50	17599	1484	15	

**УЧАСТЬ СЛУЖБ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
У ВИЯВЛЕННІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ОСІБ, ЯКІ ЇХ УЧИНИЛИ ТА
РЕЗУЛЬТАТИ РОЗГЛЯДУ ЦИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У 2018 РОЦІ**

	Виявлено адміністративних правопорушень		Складено протоколів про адміністративні протоколи		Винесено постанов по справі про адміністративні правопорушення		Виявлено осіб, які вчинили адміністративні правопорушення					Розглянуто та прийнято рішення по справам про адміністративні правопорушення			
	усього	питома вага, %	усього	питома вага, %	усього	питома вага, %	усього	питома вага, %	осіб, заарештованих у період з 01.01.2018 по 31.12.2018	питома вага, %	неповнолітніх	ОНП	судами	Адміністративними комісіями	
Усього	3638823	X	666339	X	2972484	X	2724679	X	18493	0.5	11977	2987689	379706	22746	
з них за виявленими підрозділами	чергової служби	1158	0.0	148	0.0	1010	0.0	1158	0.0	2	0.0	7	1008	77	1
	дільничний офіцер поліції	625510	17.2	242603	36.4	382907	12.9	625510	23.0	1392	7.5	1277	395538	131431	14205
	дозвільної система	35154	1.0	4688	0.7	30466	1.0	35154	1.3	1	0.0	7	31429	2546	23
	кіберполіції														
	безпеки дорожнього руху	508	0.0	38	0.0	470	0.0	508	0.0			2	427	15	
	поліції охорони	1276	0.0	394	0.1	882	0.0	1276	0.0	5	0.0	3	1177	53	10
	ДЗЕ	8258	0.2	8232	1.2	26		8258	0.3			4		4352	
	ІТТ	19		3		16		19					16	1	
	внутрішньої безпеки	482	0.0	480	0.1	2		482	0.0				1	253	
	кримінального розшуку	477	0.0	221	0.0	256	0.0	477	0.0	67	0.4	2	255	104	8
	протидії наркозлочинності	14		9		5		14					5	1	
	ПЦДЮП	72311	2.0	34369	5.2	37942	1.3	72311	2.7	47	0.3	8529	39849	16975	2313
	ПБЗПТЛ	441	0.0	297	0.0	144		441	0.0			2	142	3	69
	ПОАЗОР	177		23		154	0.0	177	0.0	3	0.0	1	154	13	1
	спеціальної поліції	40		9		31		40					31	1	6
	патрульної поліції	1766825	48.6	201832	30.3	1564993	52.6	1766825	64.8	15833	85.6	2180	1562357	120130	1119
ГРПП	1116715	30.7	171683	25.8	945032	31.8	1116715	41.0	2519	13.6	2864	946936	103308	4974	
Інші структурні підрозділи або служби	9458	0.3	1310	0.2	8148	0.3	9458	0.3	12	0.1	28	8364	443	17	